

Ondanks zijn bescheiden afmetingen, is de ZX Spectrum groot in mogelijkheden. Omdat het voor de gebruiker praktisch onmogelijk is om alle mogelijkheden uit het hoofd te kennen, is dit zakboekje samengesteld met een opsomming van zo goed als alle belangrijke gegevens.

In grote lijnen kan men het volgende vinden:

- Een beschrijving van het BASIC-systeem, de instructies, de functies en de systeemboodschappen.
- Het gebruik van het geheugen toegelicht met voorbeelden.
- De functies en het gebruik van registers.
- ROM-routines met startadressen.
- Voor machinetaalprogrammeurs: de volledige Z80-instructieset met bovendien een aantal niet officiële Z80-functies.

Het boekje wordt afgesloten met een aantal programma's die, hoewel bedoeld als voorbeeld van het praktisch toepassen van de behandelde theorie, direct bruikbaar zijn als handige 'utilities'.

zakboekje voor de

ZX Spectrum

instructiesets
tabellen
conversielijsten
programmabeschrijvingen

wessel akkermans
kluwer technische boeken

Zakboekje voor de
ZX Spectrum

Wessel Akkermans

Zakboekje voor de
ZX Spectrum

Instructiesets
tabellen
conversielijsten
programmabeschrijvingen

Kluwer Technische Boeken b.v. - Deventer - Antwerpen

Omzlagontwerp: Peter Michels

ISBN 90 201 1706 8
D/1983/0108/220

© 1983 Kluwer Technische Boeken B.V. Deventer

1e druk 1983

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Ondanks alle aan de samenstelling van de tekst besteedde zorg kan noch de redactie noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

Voorwoord

Reeds lang voordat de ZX Spectrum in Nederland op de markt verscheen voelde ik mij tot deze machine aangetrokken. Dit kwam waarschijnlijk voort uit mijn ervaringen met de Z801, een computerje met onverwachte mogelijkheden.

Ik hoopte dat de ZX Spectrum ook meer mogelijkheden zou hebben dan je op het eerste gezicht zou denken. Wat dat betreft zijn mijn stoutste verwachtingen uitgekomen.

Hopelijk geeft dit boekje een goed verslag van al die onverwachte mogelijkheden van de ZX Spectrum. De onderwerpen in dit boekje heb ik als volgt gerangschikt:

Algemene zaken,
BASIC-systeem,
Geheugenbeschrijvingen,
Z80 en hardware gegevens,
Voorbeeldprogramma's.

Voor de in dit boekje opgenomen Z80-informatie heb ik met toestemming van ZILOG in Engeland gebruik mogen maken van het Z80-CPU manual en een Z80 reference card.

Z80 is een geregistreerd handelsmerk van ZILOG. Mijn hartelijke dank gaat dan ook uit naar ZILOG en haar Nederlandse importeur Tekelec Airtronic in Zoetermeer.

Ook de Nederlandse importeur van de ZX Spectrum, de firma Compac in Kortenhoeve, wil ik bij deze hartelijk danken voor hun verleende medewerking.

Hopelijk heeft u minstens evenveel plezier in het gebruik van dit boek als ik had bij het schrijven ervan.

Wessel Akkermans

Inhoud

Conversietabel decimaal, hexadecimaal,	8	280-instructieset op volgorde van hex.code	133
binair en octaal	12	280-vlagbeïnvloeding	142
Machten van 2, 8 en 16	14	Symbolische omschrijving van 280-instructies	144
BASIC-functies	33	Niet officiële 280-instructies	149
Bewerkingsymbolen met hun functie	41	Programma: DBCHEX-conversie	151
Tabel van de ZX Spectrum-karakterset	43	Hexadecimale geheugendump	153
Systeemkoddenschappen	44	Hexlader	155
Geheugenindeling	56	BOM-test	158
Beeldschermgeheugen	58	UDG-grootte	160
Attributengeheugen	61	VARELIST	162
Printer-buffer	62	Aantekeningen	165
Systeemvariabelen:			
op volgorde van adres	63		
op alfabetische volgorde van naam	65		
omschrijving van de systeemvariabelen	67		
Microdrive maps	80		
Channel-informatie	81		
Programmageheugen	82		
Variabelengeheugen	84		
EDIT-geheugen	89		
Werkgeheugen	90		
Reken-stack	91		
280-stack	92		
QDOS-stack	93		
UDG-geheugen	94		
Aanschaakroutine	95		
I/O-poortadressen	96		
Cassettelabel	100		
Tips	103		
Het gebruik van ROM-routines	105		
Programmabeschrijvingen:			
VU-CALC	108		
VU-FILE	111		
280-CPU met signaalbeschrijving	115		
Uitbreidingsconnector	118		
280-registers	120		
280-instructieset op volgorde van mnemonics	124		

Conversietabel decimaal, hexadecimaal, binair en octaal

dec	hex	bin	oct	dec	hex	bin	oct
0	0	0000	0000	0	36	24	0010 0100
1	1	0000	0001	1	37	25	0010 0101
2	2	0000	0010	2	38	26	0010 0110
3	3	0000	0011	3	39	27	0010 0111
4	4	0000	0100	4	40	28	0010 1000
5	5	0000	0101	5	41	29	0010 1001
6	6	0000	0110	6	42	2A	0010 1010
7	7	0000	0111	7	43	2B	0010 1011
8	8	0000	1000	8	44	2C	0010 1100
9	9	0000	1001	9	45	2D	0010 1101
10	A	0000	1010	10	46	2E	0010 1110
11	B	0000	1011	11	47	2F	0010 1111
12	C	0000	1100	12	48	30	0011 0000
13	D	0000	1101	13	49	31	0011 0001
14	E	0000	1110	14	50	32	0011 0010
15	F	0000	1111	15	51	33	0011 0011
16	10	0001	0000	16	52	34	0011 0100
17	11	0001	0001	17	53	35	0011 0101
18	12	0001	0010	18	54	36	0011 0110
19	13	0001	0011	19	55	37	0011 0111
20	14	0001	0100	20	56	38	0011 1000
21	15	0001	0101	21	57	39	0011 1001
22	16	0001	0110	22	58	3A	0011 1010
23	17	0001	0111	23	59	3B	0011 1011
24	18	0001	1000	24	60	3C	0011 1100
25	19	0001	1001	25	61	3D	0011 1101
26	1A	0001	1010	26	62	3E	0011 1110
27	1B	0001	1011	27	63	3F	0011 1111
28	1C	0001	1100	28	64	40	0100 0000
29	1D	0001	1101	29	65	41	0100 0001
30	1E	0001	1110	30	66	42	0100 0010
31	1F	0001	1111	31	67	43	0100 0011
32	20	0010	0000	32	68	44	0100 0100
33	21	0010	0001	33	69	45	0100 0101
34	22	0010	0010	34	70	46	0100 0110
35	23	0010	0011	35	71	47	0100 0111

dec	hex	bin	oct	dec	hex	bin	oct
72	48	0100 1000	110	116	74	0111 0100	164
73	49	0100 1001	111	117	75	0111 0101	165
74	4A	0100 1010	112	118	76	0111 0110	166
75	4B	0100 1011	113	119	77	0111 0111	167
76	4C	0100 1100	114	120	78	0111 1000	170
77	4D	0100 1101	115	121	79	0111 1001	171
78	4E	0100 1110	116	122	7A	0111 1010	172
79	4F	0100 1111	117	123	7B	0111 1011	173
80	50	0101 0000	120	124	7C	0111 1100	174
81	51	0101 0001	121	125	7D	0111 1101	175
82	52	0101 0010	122	126	7E	0111 1110	176
83	53	0101 0011	123	127	7F	0111 1111	177
84	54	0101 0100	124	128	80	1000 0000	200
85	55	0101 0101	125	129	81	1000 0001	201
86	56	0101 0110	126	130	82	1000 0010	202
87	57	0101 0111	127	131	83	1000 0011	203
88	58	0101 1000	130	132	84	1000 0100	204
89	59	0101 1001	131	133	85	1000 0101	205
90	5A	0101 1010	132	134	86	1000 0110	206
91	5B	0101 1011	133	135	87	1000 0111	207
92	5C	0101 1100	134	136	88	1000 1000	210
93	5D	0101 1101	135	137	89	1000 1001	211
94	5E	0101 1110	136	138	8A	1000 1010	212
95	5F	0101 1111	137	139	8B	1000 1011	213
96	60	0110 0000	140	140	8C	1000 1100	214
97	61	0110 0001	141	141	8D	1000 1101	215
98	62	0110 0010	142	142	8E	1000 1110	216
99	63	0110 0011	143	143	8F	1000 1111	217
100	64	0110 0100	144	144	90	1001 0000	220
101	65	0110 0101	145	145	91	1001 0001	221
102	66	0110 0110	146	146	92	1001 0010	222
103	67	0110 0111	147	147	93	1001 0011	223
104	68	0110 1000	150	148	94	1001 0100	224
105	69	0110 1001	151	149	95	1001 0101	225
106	6A	0110 1010	152	150	96	1001 0110	226
107	6B	0110 1011	153	151	97	1001 0111	227
108	6C	0110 1100	154	152	98	1001 1000	230
109	6D	0110 1101	155	153	99	1001 1001	231
110	6E	0110 1110	156	154	9A	1001 1010	232
111	6F	0110 1111	157	155	9B	1001 1011	233
112	70	0111 0000	160	156	9C	1001 1100	234
113	71	0111 0001	161	157	9D	1001 1101	235
114	72	0111 0010	162	158	9E	1001 1110	236
115	73	0111 0011	163	159	9F	1001 1111	237

dec	hex	bin	oct	dec	hex	bin	oct
160	A0	1010 0000	240	204	CC	1100 1100	314
161	A1	1010 0001	241	205	CD	1100 1101	315
162	A2	1010 0010	242	206	CE	1100 1110	316
163	A3	1010 0011	243	207	CF	1100 1111	317
164	A4	1010 0100	244	208	D0	1101 0000	320
165	A5	1010 0101	245	209	D1	1101 0001	321
166	A6	1010 0110	246	210	D2	1101 0010	322
167	A7	1010 0111	247	211	D3	1101 0011	323
168	A8	1010 1000	250	212	D4	1101 0100	324
169	A9	1010 1001	251	213	D5	1101 0101	325
170	AA	1010 1010	252	214	D6	1101 0110	326
171	AB	1010 1011	253	215	D7	1101 0111	327
172	AC	1010 1100	254	216	D8	1101 1000	330
173	AD	1010 1101	255	217	D9	1101 1001	331
174	AE	1010 1110	256	218	DA	1101 1010	332
175	AF	1010 1111	257	219	DB	1101 1011	333
176	B0	1011 0000	260	220	DC	1101 1100	334
177	B1	1011 0001	261	221	DD	1101 1101	335
178	B2	1011 0010	262	222	DE	1101 1110	336
179	B3	1011 0011	263	223	DF	1101 1111	337
180	B4	1011 0100	264	224	E0	1110 0000	340
181	B5	1011 0101	265	225	E1	1110 0001	341
182	B6	1011 0110	266	226	E2	1110 0010	342
183	B7	1011 0111	267	227	E3	1110 0011	343
184	B8	1011 1000	270	228	E4	1110 0100	344
185	B9	1011 1001	271	229	E5	1110 0101	345
186	BA	1011 1010	272	230	E6	1110 0110	346
187	BB	1011 1011	273	231	E7	1110 0111	347
188	BC	1011 1100	274	232	E8	1110 1000	350
189	BD	1011 1101	275	233	E9	1110 1001	351
190	BE	1011 1110	276	234	EA	1110 1010	352
191	BF	1011 1111	277	235	EB	1110 1011	353
192	C0	1100 0000	300	236	EC	1110 1100	354
193	C1	1100 0001	301	237	ED	1110 1101	355
194	C2	1100 0010	302	238	EE	1110 1110	356
195	C3	1100 0011	303	239	EF	1110 1111	357
196	C4	1100 0100	304	240	F0	1111 0000	360
197	C5	1100 0101	305	241	F1	1111 0001	361
198	C6	1100 0110	306	242	F2	1111 0010	362
199	C7	1100 0111	307	243	F3	1111 0011	363
200	C8	1100 1000	310	244	F4	1111 0100	364
201	C9	1100 1001	311	245	F5	1111 0101	365
202	CA	1100 1010	312	246	F6	1111 0110	366
203	CB	1100 1011	313	247	F7	1111 0111	367

dec	hex	bin	oct
248	F8	1111 1000	370
249	F9	1111 1001	371
250	FA	1111 1010	372
251	FB	1111 1011	373
252	FC	1111 1100	374
253	FD	1111 1101	375
254	FE	1111 1110	376
255	FF	1111 1111	377
256	100	10000 0000	400

Hierina volgen nog enkele conversies van grotere getallen, die veel worden gebruikt bij de aanduiding van geheugenprocties. Daar bij deze aanduidingen in praktisch alle literatuur het hexadecimale getallenstelsel wordt gebruikt, zullen in de volgende tabel alleen de decimale en hexadecimale waarden worden gegeven.

aantal bytes		hoogste	
dec	hex	adres	
1K	1024	04 00	03 FF
2K	2048	08 00	07 FF
4K	4096	10 00	0F FF
8K	8192	20 00	1F FF
16K	16384	40 00	3F FF
24K	24576	60 00	5F FF
32K	32768	80 00	7F FF
40K	40960	A0 00	9F FF
48K	49152	C0 00	BF FF
56K	57344	E0 00	DF FF
64K	65536	1 00 00	FF FF

Machten van 2, 8 en 16

Machten van 2:

2 ⁰ = 1	2 ²³ = 8388608
2 ¹ = 2	2 ²⁴ = 16777216
2 ² = 4	2 ²⁵ = 33554432
2 ³ = 8	2 ²⁶ = 67108864
2 ⁴ = 16	2 ²⁷ = 134217728
2 ⁵ = 32	2 ²⁸ = 268435456
2 ⁶ = 64	2 ²⁹ = 536870912
2 ⁷ = 128	2 ³⁰ = 1073741824
2 ⁸ = 256	2 ³¹ = 2147483648
2 ⁹ = 512	2 ³² = 4294967296
2 ¹⁰ = 1024	2 ³³ = 8589934592
2 ¹¹ = 2048	2 ³⁴ = 17179869184
2 ¹² = 4096	2 ³⁵ = 34359738368
2 ¹³ = 8192	2 ³⁶ = 68719476736
2 ¹⁴ = 16384	2 ³⁷ = 137438953472
2 ¹⁵ = 32768	2 ³⁸ = 274877906944
2 ¹⁶ = 65536	2 ³⁹ = 549755813888
2 ¹⁷ = 131072	2 ⁴⁰ = 1099511627776
2 ¹⁸ = 262144	2 ⁴¹ = 2199023255552
2 ¹⁹ = 524288	2 ⁴² = 4398046511104
2 ²⁰ = 1048576	2 ⁴³ = 8796093022208
2 ²¹ = 2097152	2 ⁴⁴ = 17592186044416
2 ²² = 4194304	2 ⁴⁵ = 35184372088832

Machten van 8:

8 ⁰ = 1
8 ¹ = 8
8 ² = 64
8 ³ = 512
8 ⁴ = 4096
8 ⁵ = 32768
8 ⁶ = 262144
8 ⁷ = 2097152
8 ⁸ = 16777216
8 ⁹ = 134217728
8 ¹⁰ = 1073741824
8 ¹¹ = 8589934592
8 ¹² = 68719476736
8 ¹³ = 549755813888
8 ¹⁴ = 4398046511104
8 ¹⁵ = 35184372088832

Machten van 16:

16 ⁰ = 1
16 ¹ = 16
16 ² = 256
16 ³ = 4096
16 ⁴ = 65536 (64 K)
16 ⁵ = 1048576 (1 M)
16 ⁶ = 16777216
16 ⁷ = 268435456
16 ⁸ = 4294967296
16 ⁹ = 68719476736
16 ¹⁰ = 1099511627776
16 ¹¹ = 17592186044416

BASIC-instructies

BEEP BEEP <tijdsduur>, <toonhoogte>

Geeft een toon van de aangegeven tijdsduur en toonhoogte op de ingebouwde luidspreker.
 0 <= tijdsduur < 10,5
 -60 <= toonhoogte < 70

BORDER BORDER <kleurnummer>

Hiermee wordt de 'borderkleur' samen met de papierkleur van het 'lower-part' van het scherm de aangegeven kleur toegekend. Alleen de kleurnummers 0 tot en met 7 zijn toegestaan. Getallen achter de komma worden op een half naar boven of beneden afgerond.

BRIGHT BRIGHT <mode>

Zet de helderheid van de karakterposities waarop wordt ge-'print' op:
 0 = niet helder
 1 = helder
 8 = de karakterpositie behoudt de helderheid die het al had.
 Andere waarden voor <mode> zijn niet toegestaan. Getallen met cijfers achter de komma worden op een half naar boven of beneden afgerond.

CAT CAT

Op de standaard ZX Spectrum, dus zonder expansion interface, geeft het gebruik van deze instructie de systeemboodschap 0.

CIRCLE CIRCLE <X-coördinaat>, <Y-coördinaat>, <straal>

Tekent een cirkel met als middelpunt de beeldpuntcoördinaten X,Y en met een straal ter lengte van het aantal in <straal> aangegeven beeldpunten.
 0 <= X-coördinaat <= 255
 0 <= Y-coördinaat <= 175
 <straal> moet gelijk zijn aan of kleiner zijn dan het verschil tussen 0 en de X-coördinaat, 255 en de X-coördinaat, 0 en de Y-coördinaat, 175 en de Y-coördinaat.

CLEAR CLEAR <RAMTOP>

Indien <RAMTOP> wordt weggelaten, dan heeft CLEAR de volgende functie:
 - Wissen van variabelengeheugen en QUOSUB-stack.
 - Uitvoeren van een RESTORE en een CLS.
 - Resetten van de PLOT-positie op 0,0.
 Indien wel een <RAMTOP> wordt gespecificeerd, dan heeft CLEAR dezelfde gevolgen als hierboven, doch bovendien wordt dan de systeemvariabele RAMTOP op de aangegeven waarde gezet en wordt de QUOSUB-stack op deze nieuwe plaats in het geheugen gezet.

CLOSE# CLOSE# <streamnummer>

Deze instructie is bedoeld om bij de microdrives te worden gebruikt. Gebruik van deze instructie met een streamnummer hoger dan 3 op een

standaard ZX Spectrum kan een systeem-hangup veroorzaken. Hier is alleen door uit en aanschakelen weer uit te komen.
0 <= streamnummer <= 15

CLS CLS
Het hele beeldschermgeheugen wordt gewist en de attributen worden gezet op de waarden zoals die op dat moment voorkomen in de systeemvariabelen ATTR-P en PASS-P. De attributen voor het onderste deel van het scherm behouden hun laatste waarde.

CONTINUE CONTINUE
Gaat verder met de volgende instructie indien er was gestopt met de systeemboodschap 9 of L. Herhaalt de zelfde regel indien er met een andere systeemboodschap was gestopt.

COPY COPY
Stuurt het bovenste deel van het beeldscherm (max. 22 regels) naar de printer. Indien geen printer is aangesloten doet deze instructie niets.

DATA DATA \int_1^n [$\langle \text{num} \rangle | \langle \text{var} \rangle | \langle \text{str} \rangle | \langle \text{str} \rangle]$
[$\langle \text{num} \rangle | \langle \text{var} \rangle | \langle \text{str} \rangle]$
<num> = numerieke waarde
<var> = numerieke- of stringvariabele
<str> = string
Met DATA-instructie(s) kan een DATA-list worden samengesteld. Een DATA-list mag uit meerdere DATA-instructies bestaan. Deze

DATA-instructies hoeven niet allemaal bij elkaar te staan. Iedere DATA-instructie kan van 1 tot n DATA-gegevens bevatten. Deze gegevens mogen zowel numeriek als alfanumeriek zijn. Alle gegevens dienen van elkaar te zijn gescheiden door een komma. Het laatste gegeven mag niet meer gevolgd worden door een komma. De grootte van n is afhankelijk van de lengte van de afzonderlijke gegevens, het INPUT-buffer en de geheugengrootte.

DEF FN DEF FN $\langle \text{letter} \rangle \langle s \rangle [\langle \text{arg} \rangle] = \langle \text{expr} \rangle$
n
<arg> = \int_1^n [$\langle \text{letter} \rangle \langle s \rangle | \langle \text{letter} \rangle \langle s \rangle]$

Met DEF FN kan men zelf een functie definiëren. Deze functie geeft men dan een naam van 1 letter, eventueel gevolgd door s indien het een stringfunctie betreft. Daarna kunnen aan die naam een aantal argumenten worden toegevoegd, die tussen haakjes moeten staan. Indien deze argumentnamen identiek zijn aan de variabelenamen in de achter het = teken staande expressie, dan kunnen met de functie FN waarden aan die expressie worden toegevoegd (dit gaat dan automatisch via de DEF FN).
Indien geen argumenten worden gespecificeerd, dan zullen de in de expressie voorkomende variabelen als normale variabelen worden beschouwd, en zullen ze dus ergens in het programma moeten zijn gespecificeerd.
Het maximum aantal argumenten bij een functie is:
26 numerieke- + 26 stringargumenten, die door elkaar mogen staan.
Zie verder de BASIC-functie FN.

```
DIM DIM <letter>{<arrayindex>
      1
      [, <arrayindex>]}
```

Creëert ruimte in het variabelengeheugen voor een numerieke array met een grootte die afhangt van de tussen haakjes gegeven dimensies. Zie ook de beschrijving van het variabelengeheugen.

```
DIM DIM <letter>$( <arrayindex>
      1
      [, <arrayindex>]}
```

Creëert ruimte in het variabelengeheugen voor een string array met een grootte die afhangt van de tussen haakjes opgegeven dimensies.

```
DRAW DRAW <hor>,<vert>[, <hoek>]
```

DRAW trekt een lijn vanaf de 'current cursor'-positie naar een punt dat <hor> beeldpunten horizontaal en <vert> beeldpunten verticaal van die 'current cursor' positie is verwijderd. Na aanschakelen, NEW of CLR wordt de 'current cursor'-positie gereset naar de linker benedenhoek van het beeldscherm. Indien <hoek> niet is gespecificeerd, dan wordt er een rechte lijn getrokken. Dit is ook het geval indien de opgegeven hoek 0, 2π of een veelvoud daarvan is. Heeft de parameter <hoek> een andere waarde, dan zal een cirkelboog worden getekend. Het eindpunt daarvan zijn de 'current cursor'-positie en het punt met de verplaatsing <hor>,<vert>. De grootte van de boog hangt af van de

waarde in <hoek>. (PI zou bijvoorbeeld een halve cirkel tekenen.)
-255 <= hor <= 255
-175 <= vert <= 175
-255 <= hoek <= 255
(Getallen groter dan 2π of kleiner dan -2π geven meerdere cirkels over elkaar.)

```
ERASE ERASE
```

Op de standaard ZX Spectrum, dus zonder expansion interface, veroorzaakt deze instructie de systeembotschap 0.

```
FLASH FLASH <mode>
```

Hiermee wordt aangegeven of karakters moeten knipperen of niet. <mode> mag een waarde 0, 1 of 8 hebben. Deze waarde kan in de vorm van een numerieke expressie worden toegevoegd.
0 = niet knipperen
1 = knipperen
8 = geen wijziging (een PRINT zonder FLASH 8 zou een knipperend tekstveld weer niet-knipperend maken.)

```
FOR FOR <letter><num> TO <num> [ STEP <num>]
```

<letter> is de 'FOR..NEXT'-variabelenaam. (Zie ook de beschrijving van het variabelengeheugen.)

<num> is een numerieke uitdrukking (waarde of variabele), die zowel positief als negatief kan zijn.

Alle instructies die tussen de FOR-instructie en de NEXT-instructie met dezelfde variabele (<letter>) staan worden uitgevoerd. De NEXT-instructie controleert of <num> achter TO al is

bereikt, zoniet dan wordt <num> verhoogd met de STEP-waarde, en worden de instructies na de FOR opnieuw uitgevoerd. Indien de STEP-waarde negatief is wordt de waarde dus verlaagd. Was <num> achter 70 al wel bereikt dan wordt verder gegaan met de instructies na de NEXT. Indien STEP wordt weggelaten, dan neemt het systeem aan dat de STEP-waarde 1 is.

FORMAT

Op de standaard ZX Spectrum, dus zonder expansion interface, resulteert deze instructie altijd in de systeemboodschap 0.

GO SUB

<regnummer> is een numerieke expressie.

De GO SUB springt naar het aangegeven regnummer, doch onthoudt het volgende regnummer. Zodra een RETURN-instructie wordt uitgevoerd, wordt naar het onthouden regnummer teruggesprongen.

GO TO

<regnummer> is een numerieke expressie. De GO TO-instructie veroorzaakt een sprong naar het aangegeven regnummer.

IF..THEN IF <uitdrukking> THEN <instructie>

Indien de uitdrukking waar is, dan zal de instructie achter THEN worden uitgevoerd. Is de uitdrukking echter niet waar, dan wordt de instructie op de volgende programmaregel uitgevoerd.

INK

<nummer> is een numerieke expressie. Hiermee kan worden aangegeven met welke kleur de karakters moeten worden geschreven. De toegestane waarden van <nummer> zijn:
0 t/m 7 = De boven die toetsen aangegeven kleuren.

8 = Geen wijziging ten opzichte van de reeds bestaande kleur.

9 = Het systeem zal een kleur kiezen die goed contrasteert met de papierkleur.

-0.5 <= nummer < 9.5 .
Getallen achter de komma worden op een half naar boven of naar beneden afgerond.

INPUT

INPUT [[<func>|"<tekst>"]
[<var>[<f>]]ⁿ[<f>|.|:;]]
[<func>|"<tekst>"]<var>[<f>]]

Hiermee kunnen via het toetsenbord waarden aan variabelen worden toegekend.
<func> = Een van de functies AT, TAB, INK, PAPER, FLASH, BRIGHT, INVERSE of OVER.
<tekst> = De tekst die op het onderste deel van het beeldscherm moet worden afgedrukt. Bij INPUT is

het niet mogelijk de inhoud van een variabele te laten afdrucken.
 (var) = De variabele waarin de in te geven data zal worden opgeslagen. Indien (var) door het \$-teken wordt gevolgd, dan betreft het een string-variabele, zoniet dan betreft het een numerieke variabele. Ook numerieke variabelen die namen hebben van meer dan een letter zijn toegestaan.

Daar de te printen tekst op het onderste deel van het beeldscherm moet worden afgedrukt, zal bij gebruik van meer dan twee regels de reactie van het systeem anders zijn dan bij een normale PRINT-instructie.

INVERSE INVERSE (nummer)

(nummer) is een numerieke expressie. Met INVERSE kunnen de kleuren van inkt en papier onderling worden verwisseld in de daarna af te drukken tekst.

-0.5 (= nummer < 1.5)

Het resultaat van de numerieke expressie wordt op een half naar boven of beneden afgerond. Alleen de afgeronde waarden 0 en 1 zijn geldig. Alle andere waarden geven een foutboodschap.

De waarde 0 = normaal.

De waarde 1 = inverse.

LET LET (var) = (expressie)

Hiermee wordt de waarde van de (expressie) toegekend aan de variabele met de in (var) aangegeven naam. Indien (var) een gedimensioneerde string-variabele of een "sliced"

string-variabele is, dan is de lengte vast. Indien de expressie te lang is zal het rechter deel van die stringexpressie verloren gaan. Indien de expressie korter is dan de variabele-lengte dan zal het rechter deel van de variabele worden opgevuld met spaties.

LIST LIST (regelnnummer)

(regelnnummer) is een numerieke expressie. 0 (= regelnnummer < 65535. Indien de numerieke expressie wordt weggelaten, dan neemt het systeem aan dat regelnnummer 0 wordt bedoeld. Het LIST kan een listing van het programma worden gemaakt vanaf het aangegeven regelnnummer of vanaf de eerste regel volgende op het aangegeven regelnnummer. De listing zal op het beeldscherm worden gemaakt. Zodra het beeldscherm vol is stopt de listing en wordt u gevraagd of er ge-"scrolled" moet worden. Hoewel in deze instructie het maximum toegestane regelnnummer 65535 is, kan een programma nooit meer dan 9999 regels bevatten.

LLIST LLIST (regelnnummer)

Heeft dezelfde functie als LIST, doch maakt die listing op de printer. Er zal dan ook niet worden gevraagd of er moet worden ge-"scrolled".

LOAD LOAD "[<naam>]" DATA (letter:[s])(i) CODE[<start>,<lengte>]] SCREENS]

Terugladen van programma's, strings en arrays, bytes en beeldschermgegevens, die met SAVE op cassette waren gezet. Indien geen <naam> wordt

gespecificeerd, zal het eerste programma, de eerste string of array of de eerste bytes die worden gevonden, in het geheugen worden geladen. Dit natuurlijk op voorwaarde dat het de met DATA, CODE en SCREEN\$ aangegeven type data is.

Indien na de naam geen verdere parameters worden opgegeven, dan wordt aangenomen dat er een programma moet worden geladen.

Wordt DATA gespecificeerd, dan zal de array of string met de in <letter> gegeven naam worden geladen.

Met CODE kunnen bytes in het geheugen worden geladen. Deze bytes worden vanaf het adres <start> in het geheugen gezet en er vindt controle plaats op de juiste <length> van het aantal bytes.

Indien alleen <start> was gespecificeerd, dan wordt niet op <length> gecontroleerd. Indien zowel <start> als <length> worden weggelaten, dan worden de aangegeven bytes op dezelfde plaats teruggezet in het geheugen waar ze met SAVE vandaan werden gehaald.

Wordt SCREEN\$ gespecificeerd, dan wordt de betreffende file op cassette opgeroepen en in het beeldschermgeheugen geladen.

LPRINT . . .

Zie voor de werking van deze instructie de beschrijving van de PRINT-instructie. LPRINT doet hetzelfde, doch dan op de printer.

MERGE <letter>["<naam>"]

Met MERGE kan een programma of een programmadeel van cassette worden geladen en in het programma-geheugen

worden gezet. De met MERGE geladen programaregels worden op hun regelnummer tussen de reeds in het geheugen staande programaregels geplaatst. Zijn de regelnummers van het reeds in het geheugen staande programma gelijk aan de met MERGE geladen programaregelnummers, dan wordt het oude programma overschreven.

MOVE <letter>["<naam>"]

Op de standaard ZX Spectrum, dus zonder expansion interface, is het resultaat van deze instructie de systeemboodschap G.

NEM

Hiermee wordt het systeem opnieuw geïnitieerd. In grote lijnen doet NEM het zelfde als de aanschakel routine, alleen behouden nu de systeemvariabelen RAMTOP, P-RAMT, RASP, PIP en UDG hun oude waarden.

NEXT <letter>

<letter> is de variabelennaam van de FOR-NEXT-control variabele. NEXT veroorzaakt een sprong terug naar de FOR-instructie met dezelfde controlvariabelennaam en verhoogt of verlaagt de met <letter> aangegeven variabele (afhankelijk van de STEP-waarde).

OPEN# <stream nr>,"<channel>"

Deze instructie is bedoeld om te worden gebruikt op de ZX Spectrum met de expansion interface. Hij werkt echter

ook op de standaard ZX Spectrum, alleen mag het streamnummer niet hoger zijn dan 3.

OUT OUT <poort>, <waarde>
<poort> wordt in het 280-registerpaar BC geladen.
<waarde> wordt in de 280-accumulator (register A) geladen.
Hierna wordt de machine-instructie OUT (C),A uitgevoerd.
(Voorbeeld: OUT 0,3 maakt de border sapenta, doch deze kleur is niet blijvend. Bij het eerstvolgende beeldschermgebruik krijgt de border weer de kleur die hij had voor de OUT werd uitgevoerd.)

OVER OVER <nummer>
<nummer> is een numerieke expressie. Het OVER kunnen twee karakters over elkaar heen worden geschreven. De beperking van 1 inktkleur en 1 papierkleur per karakterpositie blijft echter onverminderd van kracht.
<nummer> mag alleen 0 of 1 zijn.
0 = Print het nieuwe karakter in de plaats van het oude karakter.
1 = Print het nieuwe karakter over het oude heen zonder het oude te wissen. Hierbij zullen inkt beeldpunten die over elkaar heen vallen de papier kleur krijgen.
-0.5 <= nummer < 1.5 .
De getallen achter de komma worden op een half naar boven of naar beneden afgerond.

PAPER PAPER <nummer>
<nummer> is een numerieke expressie. De kleur van het papier kan hiermee

worden aangegeven. De waarde van <nummer> mag 0 t/m 7, 8 of 9 zijn.
0 t/m 7 = De boven de toets aangegeven kleur.
8 = Geen wijziging ten opzichte van de oude kleur.
9 = Het systeem kiest een kleur die goed met de kleur van de inkt contrasteert.
-0.5 <= nummer < 9.5 .
Getallen achter de komma worden op een half naar boven of naar beneden afgerond.

PAUSE PAUSE <nummer>
<nummer> is een numerieke expressie. De uitvoering van het programma wordt voor een periode van (<nummer> * 1/50) seconden gestopt. Indien <nummer> de waarde 0 heeft, dan wordt het programma voor onbepaalde tijd gestopt. Door het indrukken van een willekeurige toets wordt het programma doorgezet, ongeacht of de aangegeven tijd is verstreken of niet.

PLOT PLOT [<func>](<hor>,<vert>
<hor> en <vert> zijn numerieke expressies.
Het beeldpunt op de in <hor> en <vert> aangegeven coördinaten wordt in de op dat moment geldende kleuren van papier en inkt afgedrukt, tenzij met <func> iets anders is aangegeven.
<func> = Een van de functies INK, PAPER, FLASH, BRIGHT, OVER of INVERSE.
0 <= hor <= 255
0 <= vert <= 175
(links onder is 0,0; rechtsboven is 255,175)

```

POKE <adres>,<waarde>

<adres> en <waarde> zijn numerieke
expressies.
De aangegeven <waarde> wordt naar het
<adres> geschreven.
0 <= adres <= 65535
0 <= waarde <= 255
Daar de eerste 16 K adressen ROM zijn
heeft POKE op die adressen geen
invloed.

PRINT PRINT [1] [1] {<func> | {<expr> | "<tekst>" } ]
n
[1] [1] {<func> | {<expr> | "<tekst>" } | '|:|,| } ]
[1] [1] {<func> | {<expr> | "<tekst>" } | '|:|,| } ]

Met PRINT wordt de aangegeven tekst in
het bovensta. deel van het beeldscherm
geschreven.
<func> = Een van de functies AT, TAB,
PAGE, TWE, PLASH, BRIGHT,
INVERSE of OVER.
<expr> = Een numerieke- of
string-expressie, waarin weer
diverse functies en
operatoren zijn toegestaan.
<tekst> = Een of meer karakters die
moeten worden afgedrukt zoals
re tussen de aanhalingstekens
zijn weergegeven.
= Een regel opschuiven.
= Karakterpositie niet
wijzigen.
= Karakterpositie naar de
volgende kolom. (Het scherm
heeft twee kolommen,
positie 0 en 16)
Indien aan het einde van de instructie
geen apostrophe, puntkomma of komma
wordt ingegeven, dan zal het effect
zijn dat de karakterpositie naar de
volgende regel wordt verplaatst.

```

```

RANDOMIZE RANDOMIZE [ <nummer> ]

<nummer> is een numerieke expressie.
0 <= <nummer> <= 65535.
De systeemvariabele SEED wordt geladen
met de waarde in <nummer>. SEED wordt
door de functie RND gebruikt om een
serie "pseudo-random"-getallen op een
bepaalde plaats te beginnen.
Indien <nummer> wordt weggelaten of de
waarde 0 heeft, dan kijkt de functie
RND in de systeemvariabele FRAMES om
de SEED met een waarde te laden. FRAMES
teit het aantal gegenereerde TV-beelden
en zal dus een redelijke mate van
willekeurigheid tot gevolg hebben bij
het genereren van willekeurige
getallen.

READ READ [1] [1] {<var> | {<f> } } {<var> | {<f> } }

READ kent de waarden uit de DATA-list
toe aan de gespecificeerde variabelen.
De eerste variabele uit de eerste
READ-instructie krijgt de eerste waarde
uit de DATA-list. De tweede variabele
uit de eerste READ-instructie krijgt de
tweede waarde uit de DATA-list, enz..
Indien in de READ-instructie een
numerieke variabele staat, dan moet het
gegeven uit de DATA-list dat in die
variabele moet worden gezet ook
numeriek zijn. Dit geldt natuurlijk ook
voor string-variabelen.

REM REM [ <tekst> ]

Hiermee kan men commentaar aan het
programma toevoegen. Alle karakters,
behalve ENTER, zijn toegestaan. Daar
ook de dubbelepunt als commentaar wordt
beschouwd, kan een REM-instructie niet
op de zelfde regel worden gevolgd door
een andere instructie.

```

```

RESTORE RESTORE [number]

number is een numerieke expressie.
0 <=number <= 9999.
Nadat met READ een waarde uit de
DATA-list is gelezen wijst een pointer
naar de volgende waarde uit de DATA
list. Op deze manier kan men, zonder
zich er zorgen over te moeten maken of
een bepaalde waarde niet per ongeluk
twee maal is gelezen, alle waarden uit
de DATA-list een voor een lezen. Wil
men echter de waarden uit de DATA-list
nog eens lezen dan moet de pointer
gereset worden. Dit nu kan met RESTORE.
Een DATA-list kan uit meerdere regels
bestaan. Het number achter RESTORE is
een regelnummer. De pointer zal worden
gereset naar het eerste DATA-item dat
op de aangegeven regel voor komt.
Indien het gespecificeerde regelnummer
geen DATA-instructie bevat, dan zal de
eerstvolgende DATA-regel worden
gezocht.
Indien een hoger regelnummer dan 9999
wordt gegeven, dan kan het systeem
zodanig in de war raken dat er aan en
uit geschakeld moet worden. Wees hier
dus voorzichtig mee.

RETURN RETURN

Gaat terug naar de programmaregel
onmiddellijk volgend op de regel waarin
de laatste GOSUB instructie werd
uitgevoerd.

RUN RUN [number]

number is een numerieke expressie.
Wist het variabelengeheugen, de
GOSUB-stack en het beeldschermgeheugen.
Reset de plot-positie op 0,0 en voert
RESTORE uit. Pas hierna wordt het
programma gestart op de in number

```

```

aangegeven regel.
Indien geen number was gespecificeerd
dan zal het programma op het laagste
regelnummer worden gestart.

SAVE SAVE "naam" [LINE number]

DATA letter [s (i)]
CODE start, length [SCREENS]

naam = De naam waaronder de te
bewaren gegevens op cassette
zullen worden weggeschreven.
Deze naam mag maximaal 10
karakters lang zijn. Alle
karakters, inclusief graphics,
zijn toegestaan. Een
instructie, bijv. RESTORE,
geldt slechts voor 1 karakter.

Met LINE geeft men aan dat het
programma automatisch gestart moet
worden na het met LOAD terugladen van
het programma in het geheugen.
number geeft het regelnummer aan
waartop gestart moet worden.
Met DATA kan men een numerieke- of
string-variabele of een array naar
cassette wegschrijven.
letter is de variabelenaam.
Met CODE kan een deel van het geheugen
naar cassette worden weggeschreven,
beginnende vanaf het adres start en
met een lengte als aangegeven in
length.
Met SCREENS doet men in feite hetzelfde
als met CODE, alleen hoeft men nu geen
start en lengte op te geven, omdat het
systeem als startadres het begin van
het beeldschermgeheugen neemt en de
lengte zo kiest dat ook nog het
attributen geheugen wordt
wegggeschreven.

SCREENS = CODE 16384,6912.

```

STOP STOP

Stopt de uitvoering van het programma en geeft de systeemboodschap 9. Indien hierna op CONTINUE wordt gedrukt, wordt de uitvoering van het programma voort gezet met de eerstvolgende instructie.

VERIFY VERIFY "[<naam>]"["DATA <letter>"]\$() CODE["start"<start>"]<lenge>"]|SCREEN\$"]

Werkt net als de LOAD, doch in plaats van de gelezen data in het geheugen te zetten wordt die data vergeleken met de reeds in het geheugen staande data. Indien een ongelijkheid wordt geconstateerd, dan wordt de systeemboodschap 8 gegeven.

Op diverse plaatsen in de voorgaande instructiebeschrijvingen was sprake van variabelen. In die beschrijvingen werd geen syntaxisbeschrijving gegeven van variabelen, omdat dit de leesbaarheid niet ten goede zou komen. Voor de volledigheid volgt hier nog een syntaxisbeschrijving van een variabele.

<var> = <letter>["<letter>"]<cijfer>"]|<index>["<index>"]<index>"]

BASIC-functies

ABS ABS <numerieke expressie>

Geeft de absolute waarde van de numerieke expressie. Stel dat de waarde -8.4 was, dan zal ABS -8.4 gelijk zijn aan 8.4. Het minteken is dus verdwenen.

ACS ACS <numerieke expressie>

Geeft de arccosinus van de numerieke expressie in radialen. De numerieke expressie moet aan de volgende eisen voldoen: -1 <= numerieke expressie <= +1.

AND [(<num. expr.>)|(<string expr.>)] AND <num.expr.>

Indien de linker en de rechter expressie beide numeriek zijn, dan zal het resultaat de waarde van de linker expressie zijn, op voorwaarde dat de rechter expressie ongelijk aan 0 is. Is de rechter expressie 0, dan zal het resultaat ook 0 zijn. Indien de linker expressie een string is, dan zal het resultaat de string van de linker expressie zijn, op voorwaarde dat de rechter expressie ongelijk aan 0 is. Is de rechter expressie echter een 0, dan zal het resultaat een "empty string" zijn.

ASN ASN <numerieke expressie>

Geeft de arcsinus van de numerieke expressie in radialen. De numerieke expressie moet aan de volgende eisen voldoen: -1 <= numerieke expressie <= +1.

AT <regnummer>,<arakterpositie>
 Zowel regnummer als karakterpositie zijn numerieke expressies.
 AT kan als functie worden gebruikt bij de INPUT en PRINT statements. In beide gevallen kan op de gespecificeerde plaats worden geschreven. De volgende regels dienen in acht te worden genomen:
 0 < karakterpositie <= 31
 Bij PRINT : 0 < regnummer <= 22
 Bij INPUT : 0 < regnummer <= 21

ATN <numerieke expressie>
 Geeft de arctangens van de numerieke expressie in radialen.

ATTR (<regnummer>,<arakterpositie>)
 Hiermee kunnen de attributengegevens van een beeldscherm positie worden opgevraagd. (Zie ook attributengegevens indeling.)
 <regnummer> en <arakterpositie> werken beide modulo 32. Dus als men ATTR (32,0) vraagt, is dit hetzelfde als wanneer men ATTR (0,0) had gevraagd. De volgende regels dienen in acht te worden genomen:
 0 < regnummer <= 255
 0 < karakterpositie <= 255
 Ieder attribuut heeft de volgende indeling:

bit nr.	7	6	5	4	3	2	1	0
waarde	128	64	32	16	8	4	2	1

FLASH BRIGHT PAPIERKLEUR INKTKLEUR

BIN $\sum_{i=0}^n [0|1] \cdot 2^i$

Met behulp van BIN kan een getal binair worden ingegeven. De maximum waarde van dat getal mag 65535 zijn. De nullen en

enen mogen van elkaar worden gescheiden door een spatie.

CHR\$ <numerieke expressie>

De waarde van de numerieke expressie is de karaktercode. De numerieke expressie moet aan de volgende voorwaarden voldoen: 0 < numerieke expressie <= 255. De numerieke expressie wordt op een half naar boven of beneden afgerond indien het niet een geheel getal is.
 Voorbeeld: CHR\$ 64.6 + CHR\$ 65 = A.

CODE ["<string>"](<string variabele>)

Met deze functie wordt het eerste in de string voorkomende karakter geconverteerd naar de bij dat karakter behorende code. Voorbeeld: CODE "abc" = 97 (ASCII-code van a).

COS <numerieke expressie>

Berekent de cosinus van het in de numerieke expressie gegeven aantal radialen.

EXP <numerieke expressie>

Geeft de waarde van e tot de in de numerieke expressie aangegeven macht. (e = 2.7182818)

FN $FN \left(\text{letter} \left[\sum_{i=0}^n \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{j=0}^i \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{k=0}^j \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{l=0}^k \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{m=0}^l \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{n=0}^m \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{o=0}^n \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{p=0}^o \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{q=0}^p \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{r=0}^q \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{s=0}^r \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{t=0}^s \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{u=0}^t \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{v=0}^u \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{w=0}^v \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{x=0}^w \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{y=0}^x \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{z=0}^y \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{aa=0}^z \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{ab=0}^{aa} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{ac=0}^{ab} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{ad=0}^{ac} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{ae=0}^{ad} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{af=0}^{ae} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{ag=0}^{af} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{ah=0}^{ag} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{ai=0}^{ah} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{aj=0}^{ai} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{ak=0}^{aj} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{al=0}^{ak} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{am=0}^{al} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{an=0}^{am} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{ao=0}^{an} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{ap=0}^{ao} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{aq=0}^{ap} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{ar=0}^{aq} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{as=0}^{ar} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{at=0}^{as} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{au=0}^{at} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{av=0}^{au} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{aw=0}^{av} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{ax=0}^{aw} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{ay=0}^{ax} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{az=0}^{ay} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{ba=0}^{az} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bb=0}^{ba} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bc=0}^{bb} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bd=0}^{bc} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{be=0}^{bd} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bf=0}^{be} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bg=0}^{bf} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bh=0}^{bg} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bi=0}^{bh} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bj=0}^{bi} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bk=0}^{bj} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bl=0}^{bk} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bm=0}^{bl} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bn=0}^{bm} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bo=0}^{bn} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bp=0}^{bo} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bq=0}^{bp} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{br=0}^{bq} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bs=0}^{br} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bt=0}^{bs} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bu=0}^{bt} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bv=0}^{bu} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bw=0}^{bv} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bx=0}^{bw} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{by=0}^{bx} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bz=0}^{by} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{baa=0}^{bz} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bab=0}^{baa} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bac=0}^{bab} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bad=0}^{bac} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bae=0}^{bad} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{baf=0}^{bae} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bag=0}^{baf} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bah=0}^{bag} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bai=0}^{bah} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{baj=0}^{bai} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bak=0}^{baj} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bal=0}^{bak} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bam=0}^{bal} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{ban=0}^{bam} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bao=0}^{ban} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bap=0}^{bao} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{baq=0}^{bap} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bar=0}^{baq} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bas=0}^{bar} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bat=0}^{bas} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bau=0}^{bat} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bav=0}^{bau} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{baw=0}^{bav} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bax=0}^{baw} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{bay=0}^{bax} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{baz=0}^{bay} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{baaa=0}^{baz} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{baab=0}^{baaa} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{baac=0}^{baab} \left(\left(\text{letter} \left[\sum_{baad=0}^{baac} \left(\left(\text{letter} \left[\sum{$

Hiermee wordt de met DEF FN gedefinieerde functie aangeroepen. Denk er wel op dat de haakjes om het argument altijd moeten

worden gegeven, ook als er geen argument is.

IN IN <numerieke expressie>

Geeft de inhoud van het met de numerieke expressie aangegeven I/O-poortnummer. Er zijn in feite 65536 I/O-poorten. De Spectrum gebruikt hiervan slechts enkele. (zie I/O-poorten)

INKEYS INKEYS

Geeft de ingedrukte toetscode. Indien geen toets wordt ingedrukt, dan zal het resultaat een "empty string" zijn.

INT INT <numerieke expressie>

Geeft het gehele deel van een niet geheel getal.

Voorbeeld: INT 2.7 = 2.

Om op een half naar boven of beneden te kunnen afronden moet eerst 0.5 worden bijgeteld.

Voorbeeld: INT 2.7 + 2

Voorbeeld: INT (2.7+0.5) = INT 3.2 = 3.

LEN LEN ["string"] <string variabele>]

Geeft de lengte van de gegeven string.

Voorbeeld: LEN "Spectrum" = 8.

LN LN <numerieke expressie>

Geeft de natuurlijke logaritme van de numerieke expressie. De numerieke expressie moet voldoen aan de voorwaarde: 0 < numerieke expressie.

NOT NOT [(num. expr.) | <vergelijkende expr.>]

NOT kan worden gevolgd door een getal of door een vergelijkende uitdrukking. Indien NOT wordt gevolgd door een getal dan geldt:

NOT <numerieke expressie> = 0 als de

numerieke expressie 1 of meer is.

NOT <numerieke expressie> = 1 als de

numerieke expressie 0 is.

Indien NOT wordt gevolgd door een

vergelijking dan geldt:

NOT <vergelijkende expressie> = 1 indien

die expressie niet waar is.

NOT <vergelijkende expressie> = 0 indien

die expressie wel waar is.

OR <expressie> OR <expressie>

<expressie> is hier een numerieke- of

vergelijkende expressie.

Indien sprake is van een numerieke

expressie dan kan deze of 0 zijn of

ongelijk aan 0 (dit is dan 1).

Indien sprake is van een vergelijkende

expressie dan kan deze of waar of niet

waar zijn (waar=1; niet waar=0).

Indien nu een van de expressies (voor of

na OR) 1 is, dan zal het resultaat 1 zijn.

PEEK PEEK <numerieke expressie>

Leest de inhoud van het in <numerieke

expressie> gegeven adres. De numerieke

expressie moet voldoen aan:

0 <= numerieke expressie <= 65535.

PI PI

Vertegenwoordigt de waarde 3.141592653558.

POINT POINT {<hor.pos.>,<vert.pos.>}

<hor.pos.> en <vert.pos.> zijn beide numerieke expressies. Met POINT kan van het aangegeven "pixel" worden opgevraagd of het de papier- dan wel de inktkleur heeft. Indien het resultaat 0 is, dan had het pixel de papierkleur. Indien het resultaat 1 is, dan had het pixel de inktkleur. Aan de volgende voorwaarden moet worden voldaan:
0 <= hor.pos. <= 255; 0 <= vert.pos. <= 175

RND RND

Geeft een pseudo-random-getal. Dit getal zal variëren tussen 0 en 1 doch zal nooit 1 zijn. Met de statement RANDOMIZE kan de reeks pseudo-random getallen op een bepaalde plaats worden gestart.

SCREEN\$ SCREEN\$ {<regel>,<karakterpositie>}

<regel> en <karakterpositie> zijn numerieke expressies. Deze numerieke expressies moeten voldoen aan:
0 <= regel <= 23; 0 <= karakterpositie <= 31.
Er wordt pas een foutboodschap gegeven wanneer het regelnummer of de karakterpositie meer dan 255 is. Met SCREEN\$ wordt het karakter op de aangegeven positie van het scherm gelezen. Ook indien dit karakter inverteerd op het scherm staat zal het resultaat het normale karakter zijn. Indien op de aangegeven positie niet een standaard karakter staat, dan zal het resultaat een "empty string" zijn.

Zie verder de LOAD en SAVE statements voor een ander soort gebruik van SCREEN\$.

SGN SGN <numerieke expressie>

Geeft tekeninformatie over de in de numerieke expressie aangegeven waarde. Een negatieve waarde geeft als resultaat -1. De waarde 0 geeft als resultaat 0. Een positieve waarde geeft als resultaat +1.

SIN SIN <numerieke expressie>

Berekent de sinus van het in <numerieke expressie> aangegeven aantal radialen.

SQR SQR <numerieke expressie>

Berekent de vierkantswortel uit het in <numerieke expressie> gegeven getal.

STR\$ STR\$ <numerieke expressie>

Geeft de string karakters die nodig zouden zijn om de waarde van de <numerieke expressie> af te drukken.
Voorbeeld: STR\$ 87 * "87"
(STR\$ 987654)(12 TO 4) = "876"

TAB TAB <numerieke expressie>

Verplaatst de printpositie het in <numerieke expressie> aangegeven aantal plaatsen. De numerieke expressie wordt door 32 gedeeld en de rest van die deling geeft de verplaatsing aan.
De numerieke expressie moet voldoen aan:
0 <= numerieke expressie <= 65535.

TAN TAN <numerieke expressie>

Berekent de tangens van het aantal in <numerieke expressie> aangegeven radialen.

```

USR      USR [(numerieke expressie)]
          (string expressie)]

```

Indien er een numerieke expressie achter USR wordt gespecificeerd dan zal USR een "call" naar het aangegeven adres uitvoeren. Er wordt dan op dat adres een machinetaalroutine verwacht. Indien de machinetaal routine normaal wordt beëindigd, dan zal het resultaat van USR de inhoud van Z80-registerpaar BC zijn. Indien er een string expressie achter USR wordt gespecificeerd, dan wordt hiermee het adres van een User-Defined-graphic aangeduid. De string moet dan ook slechts 1 karakter lang zijn. De toegestane karakters zijn "a" tot en met "z" of een user defined graphic. Voorbeeld: USR "a"=0 = adres 65360 (Dit is dus de eerste bitrij van DDC "A").

```

VAL      VAL (string expressie)

```

Geeft de numerieke waarde van de in de string aangegeven expressie.
Voorbeeld: VAL "3*2+5" = 13

```

VAL$     VAL$ (string expressie)

```

Geeft de string waarde van de in de string aangegeven expressie.

Voorbeeld:

```

VAL$ ""abc"" = abc

```

```

INPUT $$   (abc ingegeven)

```

```

VAL$ "a$" = abc

```

Bewerkingssymbolen met hun functie

Er zijn drie soorten bewerkingstekens (operators), te weten:

- 1 - Rekenkundige operators.
- 2 - Relatie operators.
- 3 - Logische operators.

1. Rekenkundige operators:

- * machtsverheffen
- / vermenigvuldigen
- / delen
- + optellen
- aftrekken

2. Relatie operators:

- = is gelijk aan
- > is groter dan
- < is kleiner dan
- <= is gelijk aan of kleiner dan
- >= is gelijk aan of groter dan
- <> is ongelijk aan

3. Logische operators:

- AND logische EN
- OR logische OF
- NOT logische NIET

Bij het evalueren van bewerkingen in uitdrukkingen hebben die bewerkingen ieder een bepaalde prioriteit. Indien twee bewerkingen dezelfde prioriteit hebben, dan zal de meest linkse bewerking als eerste worden uitgevoerd.

Indien men de prioriteit van bewerkingen wil beïnvloeden, dan kan men dit doen door gebruik te maken van haakjes. De termen tussen haakjes worden eerst geëvalueerd, geheel volgens de

prioriteitsregels, daarna worden de overblijvende resultaten verder geevalueerd, weer volgens dezelfde prioriteitsregels. In de volgende tabel zijn de prioriteiten van de verschillende operators gegeven:

bewerking (operator/functie)	prioriteit
het bepalen van een element uit een array	12
slicing	12
alle functies behalve NOT, AND, OR en - (unary minus)	11
(* (machtverheffen)	10
(unary minus)	9
*, / (vermenigvuldigen en delen)	8
+, - (optellen en aftrekken)	6
=, >, <, <=, >=, < > (relatie operators)	5
NOT	4
AND	3
OR	2

Zoals u ziet staan in bovenstaande tabel niet alleen operators, maar ook functies. Een beschrijving van deze functies is gegeven onder de titel "BASIC-functies" elders in dit boek.

Tabel van de ZX Spectrum-karakterset

Year	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	2045	2046	2047	2048	2049	2050	2051	2052	2053	2054	2055	2056	2057	2058	2059	2060	2061	2062	2063	2064	2065	2066	2067	2068	2069	2070	2071	2072	2073	2074	2075	2076	2077	2078	2079	2080	2081	2082	2083	2084	2085	2086	2087	2088	2089	2090	2091	2092	2093	2094	2095	2096	2097	2098	2099	2100	2101	2102	2103	2104	2105	2106	2107	2108	2109	2110	2111	2112	2113	2114	2115	2116	2117	2118	2119	2120	2121	2122	2123	2124	2125	2126	2127	2128	2129	2130	2131	2132	2133	2134	2135	2136	2137	2138	2139	2140	2141	2142	2143	2144	2145	2146	2147	2148	2149	2150	2151	2152	2153	2154	2155	2156	2157	2158	2159	2160	2161	2162	2163	2164	2165	2166	2167	2168	2169	2170	2171	2172	2173	2174	2175	2176	2177	2178	2179	2180	2181	2182	2183	2184	2185	2186	2187	2188	2189	2190	2191	2192	2193	2194	2195	2196	2197	2198	2199	2200	2201	2202	2203	2204	2205	2206	2207	2208	2209	2210	2211	2212	2213	2214	2215	2216	2217	2218	2219	2220	2221	2222	2223	2224	2225	2226	2227	2228	2229	2230	2231	2232	2233	2234	2235	2236	2237	2238	2239	2240	2241	2242	2243	2244	2245	2246	2247	2248	2249	2250	2251	2252	2253	2254	2255	2256	2257	2258	2259	2260	2261	2262	2263	2264	2265	2266	2267	2268	2269	2270	2271	2272	2273	2274	2275	2276	2277	2278	2279	2280	2281	2282	2283	2284	2285	2286	2287	2288	2289	2290	2291	2292	2293	2294	2295	2296	2297	2298	2299	2300	2301	2302	2303	2304	2305	2306	2307	2308	2309	2310	2311	2312	2313	2314	2315	2316	2317	2318	2319	2320	2321	2322	2323	2324	2325	2326	2327	2328	2329	2330	2331	2332	2333	2334	2335	2336	2337	2338	2339	2340	2341	2342	2343	2344	2345	2346	2347	2348	2349	2350	2351	2352	2353	2354	2355	2356	2357	2358	2359	2360	2361	2362	2363	2364	2365	2366	2367	2368	2369	2370	2371	2372	2373	2374	2375	2376	2377	2378	2379	2380	2381	2382	2383	2384	2385	2386	2387	2388	2389	2390	2391	2392	2393	2394	2395	2396	2397	2398	2399	2400	2401	2402	2403	2404	2405	2406	2407	2408	2409	2410	2411	2412
Year	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	2045	2046	2047	2048	2049	2050	2051	2052	2053	2054	2055	2056	2057	2058	2059	2060	2061	2062	2063	2064	2065	2066	2067	2068	2069	2070	2071	2072	2073	2074	2075	2076	2077	2078	2079	2080	2081	2082	2083	2084	2085	2086	2087	2088	2089	2090	2091	2092	2093	2094	2095	2096	2097	2098	2099	2100	2101	2102	2103	2104	2105	2106	2107	2108	2109	2110	2111	2112	2113	2114	2115	2116	2117	2118	2119	2120	2121	2122	2123	2124	2125	2126	2127	2128	2129	2130	2131	2132	2133	2134	2135	2136	2137	2138	2139	2140	2141	2142	2143	2144	2145	2146	2147	2148	2149	2150	2151	2152	2153	2154	2155	2156	2157	2158	2159	2160	2161	2162	2163	2164	2165	2166	2167	2168	2169	2170	2171	2172	2173	2174	2175	2176	2177	2178	2179	2180	2181	2182	2183	2184	2185	2186	2187	2188	2189	2190	2191	2192	2193	2194	2195	2196	2197	2198	2199	2200	2201	2202	2203	2204	2205	2206	2207	2208	2209	2210	2211	2212	2213	2214	2215	2216	2217	2218	2219	2220	2221	2222	2223	2224	2225	2226	2227	2228	2229	2230	2231	2232	2233	2234	2235	2236	2237	2238	2239	2240	2241	2242	2243	2244	2245	2246	2247	2248	2249	2250	2251	2252	2253	2254	2255	2256	2257	2258	2259	2260	2261	2262	2263	2264	2265	2266	2267	2268	2269	2270	2271	2272	2273	2274	2275	2276	2277	2278	2279	2280	2281	2282	2283	2284	2285	2286	2287	2288	2289	2290	2291	2292	2293	2294	2295	2296	2297	2298	2299	2300	2301	2302	2303	2304	2305	2306	2307	2308	2309	2310	2311	2312	2313	2314	2315	2316	2317	2318	2319	2320	2321	2322	2323	2324	2325	2326	2327	2328	2329	2330	2331	2332	2333	2334	2335	2336	2337	2338	2339	2340	2341	2342	2343	2344	2345	2346	2347	2348	2349	2350	2351	2352	2353	2354	2355	2356	2357	2358	2359	2360	2361	2362	2363	2364	2365	2366	2367	2368	2369	2370	2371	2372	2373	2374	2375	2376	2377	2378	2379	2380	2381	2382	2383	2384	2385	2386	2387	2388	2389	2390	2391	2392	2393	2394	2395	2396	2397	2398	2399	2400	2401	2402	2403	2404	2405	2406	2407	2408	2409	2410	2411	2412

Systeemboodschappen

Wanneer de ZX Spectrum u iets wil laten weten, dan stuurt het een bericht naar het onderste deel van het beeldscherm. Meestal betreffen deze berichten foutmeldingen. Deze foutmeldingen kunnen ontstaan tijdens het intypen van een programma of tijdens het uitvoeren daarvan. Steeds nadat een BASIC-regel heeft ingevoerd, wordt eerst de syntax (de spelling) gecontroleerd. Ontdekt de ZX Spectrum een fout, dan zal het daar melding van maken. Een programma dat zonder syntax-fouten is opgeslagen in het geheugen, kan tijdens het uitvoeren toch nog fouten blijken te bevatten. Dit betreft dan logische fouten (denkfouten van de programmeur). Een voorbeeld hiervan zou kunnen zijn dat u een nog niet gedefinieerde variabele gebruikt. Een enkele keer kan het voorkomen dat wat tijdens de syntax controle goed werd bevonden tijdens het uitvoeren toch fout is. Het is dus niet altijd waar dat er na het intypen en opslaan van een programma geen syntaxfouten meer in een programma kunnen staan.

Het formaat waarin de systeemboodschappen worden gegeven is als volgt:

```
<code> <boodschap>,<regelnummer>:<statementnummer>
<code>
  • Een van de cijfers 0 tot en met 9 of een van de letters A tot en met R.
<boodschap>
  • Een bij de daarvoor gegeven code behorende verklarende boodschap.
```

<regelnummer> • Het regelnummer van de programmaregel die deze systeemboodschap veroorzaakte. Indien de systeemboodschap werd veroorzaakt door een direct commando, dan zal het regelnummer 0 zijn.

<statementnummer> • Binnen een programmaregel kunnen 1 of meer statements, van elkaar gescheiden door '<:;>', voor komen. Het het statementnummer wordt aangegeven het hoeveelste statement van het aangegeven regelnummer de systeemboodschap veroorzaakte.

In de hierna volgende tabel staan alle mogelijke systeemboodschappen op volgorde van hun code. Per boodschap staan op alfabetische volgorde van de veroorzakende statement de mogelijke oorzaken aangegeven.

code	statement	tekst/betekenis
0		OK Normale programabeëindiging. De laatste programmaregel is goed uitgevoerd. Er is geen programmaregel meer met een hoger regelnummer. Dit kan ook gebeuren wanneer een sprong wordt uitgevoerd naar een regelnummer dat hoger is dan het hoogste bestaande regelnummer.
1	NEXT	NEXT without FOR De control-variabele ontbreekt, doch er is wel een andere variabele met dezelfde naam.

code	statement	tekst/betekenis
2		Variable not found Dit kan voorkomen bij alle statements die variabelen gebruiken, of waarin waarden van variabelen worden toegekend aan andere variabelen die nog niet bestaan. Dit kan dus bij praktisch alle statements voorkomen.
3		Subscript wrong 0 < array-index < 65491. Indien de array-index niet aan deze waarden voldoet wordt boodschap 3 gegeven.
	DIM	Indien een gedimensioneerde variabele in een andere statement wordt gebruikt en de dimensies zijn daarin 0 of groter dan in de DIM-statement was aangegeven.
	slicing	<begin> of <eind> van de slice is kleiner of groter dan de string waarvan een slice wordt afgenomen.
4		Out of memory
	DIM	De te creëren array past niet in het geheugen.
	FOR	Er is onvoldoende geheugenruimte vrij om de voor de FOR...NEXT-lus benodigde stack in op te bouwen.
	GOSUB	Er is onvoldoende geheugenruimte vrij om de voor het aanroepen van een subroutine benodigde stack in op te bouwen.

code	statement	tekst/betekenis
	INPUT	Er is onvoldoende geheugenruimte vrij om de "workspace" (het INPUT-buffer) verder te vergroten.
	LET	Er is onvoldoende geheugenruimte vrij om het variabelengeheugen met nog een variabele uit te breiden.
	LOAD	Het te laden programma, de variabele of de bytes passen niet in de beschikbare vrije geheugenruimte.
	MERGE	De nieuw bij te voegen programmaregels of variabelen passen niet in de beschikbare vrije geheugenruimte.
	expressie-evaluatie	Voor het uitwerken van de expressie moeten tussenresultaten op de stack worden geplaatst, doch de vrije geheugenruimte is niet groot genoeg. (Probeer wat haakjes weg te werken.)
5		Out of screen
	INPUT	Er worden meer dan 23 regels gebruikt voor het onderste deel van het scherm.
	INPUT AT	De startprintpositie plus de teaktlengte valt buiten het bereik van het scherm. (bijv. INPUT AT 22,3;"ab")
	PRINT AT	Het gespecificeerde regelnummer is 22. Dit mag maximaal 21 zijn. Indien regelnummer 23 of hoger wordt gespecificeerd dan wordt boodschap 5 gegeven.

code	statement	tekst/betekenis
6		Number too big
	allerlei	Het resultaat van een berekening is te groot. Dit kan zowel een positief als negatief resultaat betreffen. (-2 ¹²⁶ <= resultaat <= 2 ¹²⁷)
7		RETURN without GOSUB
	RETURN	Er wordt een RETURN-statement uitgevoerd, doch de GOSUB-stack blijkt leeg te zijn. Er waren dus blijkbaar meer RETURNS dan GOSUBs.
8		Voor toekomstige uitbreiding.
9		STOP statement
	STOP	De laatst uitgevoerde instructie was een STOP-statement. Met CONTINUE kan de direct op de STOP statement volgende instructie worden uitgevoerd.
A		Invalid argument
	ACS	De gebruikte numerieke expressie mag alleen een waarde van -1 tot +1 hebben.
	ASN	De gebruikte numerieke expressie mag alleen een waarde van -1 tot +1 hebben.
	LN	De gebruikte numerieke expressie mag niet 0 of negatief zijn.
	SQR	De gebruikte numerieke expressie mag niet 0 zijn.

code	statement	tekst/betekenis
	USR	De string-expressie is langer dan 1 letter, of die letter is niet een van de karakters a tot en met u, of het is geen user defined graphic.
U		Integer out of range
	BEEP	De tijdsduur moet van 0 tot 10 seconden zijn en de toonhoogte moet tussen -60 en +69 liggen.
	BRIGHT	De mode mag niet negatief of groter dan 255 zijn.
	CHS	De numerieke expressie mag alleen variëren van 0 tot en met 255.
	CIRCLE	De straal mag niet groter zijn dan de x of y coördinaat. De straal mag niet groter zijn dan 255 - x of 175 - y.
	CLEAR	De RANTOP mag niet groter dan 65535 zijn.
	DIM	De array-index mag niet groter dan 65535 zijn.
	DRAW	De numerieke expressie mag alleen variëren tussen de waarden -255 en +255.
	GOSUB	De numerieke expressie mag niet negatief of groter dan 61439 zijn.
	GOTO	De numerieke expressie mag niet negatief of groter dan 61439 zijn.
	INPUT AT	Het regelnummer mag niet groter dan 22 zijn.

code	statement	tekst/betekenis
	INPUT AT	Het regelnummer mag niet groter dan 22 zijn.
	INK	Het kleurnummer mag niet groter dan 255 zijn.
	LIST	Het regelnummer mag niet groter zijn dan 65535.
	LLIST	Het regelnummer mag niet groter zijn dan 65535.
	PAUSE	De numerieke expressie mag niet groter zijn dan 65535.
	PEEK	Het adres mag niet groter zijn dan 65535.
	PLOT	De horizontale positie mag niet groter zijn dan 255 of de verticale positie mag niet groter zijn dan 175.
	POINT	De horizontale positie mag niet groter zijn dan 255 of de verticale positie mag niet groter zijn dan 175.
	POKE	Het adres mag niet negatief of groter dan 65535 zijn. De waarde mag niet lager dan -255 of hoger dan +255 zijn.
	RANDOMIZE	De numerieke expressie mag niet negatief of groter dan 65535 zijn.
	RUN	Het regelnummer mag niet negatief of groter dan 61439 zijn.
	slicing	De begin- of eindindicatie van de slice mag niet negatief of groter dan 65535 zijn.

code	statement	tekst/betekenis
	USR	Het adres mag niet hoger dan 65535 zijn.
C		Nonsense in BASIC
	MERGE	MERGE <naam> CODE mag niet. MERGE <naam> DATA mag niet. MERGE <naam> SCREEN\$ mag niet.
	SAVE	SAVE <naam> CODE is alleen toegestaan indien ook het startadres en de lengte van de te bewaren bytes wordt gespecificeerd.
	overige	Er mogen niet meer dan 127 statements in 1 programaregel staan. Er staat geen BASIC-statement op een plaats waar dat wel werd verwacht. Er zit een syntaxfout in de aangegeven regel.
D		BREAK - CONTINUE repeats
	COPY/LLIST LPRINT VERIFY MERGE/SAVE	Tijdens het uitvoeren van een van deze statements werd op de BREAK-toets gedrukt. (Al deze statements sturen een randapparaat aan.) De uitvoering van de statement werd gestopt. Met CONTINUE kan dezelfde statement opnieuw worden gestart.
	scroll?	Op de vraag "scroll?" werd n, STOP, SPACE of BREAK ingedrukt.
E		Out of data
	READ /	Het laatste data-element uit de laatste DATA-statement was al gelezen.

code	statement	tekst/betekenis
F		Invalid file name
	OPEN#	De gespecificeerde file-naam is een "empty string" of is niet een van de letters K, S of P. (wellicht mogen op de Spectrum met de expansion interface meerdere letters worden gebruikt.)
	SAVE	De file-naam is langer dan 10 karakters.
G		No room for line
	ENTER	Tijdens het invoeren van een programma via het toetsenbord blijkt er niet voldoende geheugenruimte te zijn om de ingegeven programmaregel in op te slaan.
H		STOP in INPUT
	INPUT	In plaats van de verwachte numerieke ingave werd een STOP-statement gegeven, of in plaats van de verwachte string werd het linker aanhalingsteken gewist en vervangen door een STOP-statement.
I		FOR without NEXT
	FOR	Er is geen NEXT-statement gevonden die de zelfde control-variabele heeft als in de FOR-statement werd gebruikt.

code	statement	tekst/betekenis
J		Invalid I/O device
		Dit bericht zal pas gegeven worden wanneer de "expansion unit" met de microdrives wordt gebruikt.
K		Invalid colour
	BORDER	Alleen de kleuren 0 tot en met 7 zijn toegestaan.
	BRIGHT	De gespecificeerde waarde moet 0, 1 of 8 zijn.
	FLASH	De gespecificeerde waarde moet 0, 1 of 8 zijn.
	INK	Alleen de kleuren 0 tot en met 9 zijn toegestaan.
	INVERSE	De gespecificeerde waarde moet 0 of 1 zijn.
	OVER	De gespecificeerde waarde moet 0 of 1 zijn.
	PAPER	Alleen de kleuren 0 tot en met 9 zijn toegestaan.
L		BREAK into program
	allerlei	Steeds nadat een BASIC-statement is uitgevoerd controleert het systeem of de BREAK toets was ingedrukt. Indien dit het geval is, dan wordt de verdere uitvoering van het programma gestopt. Met CONTINUE kan het programma worden doorstart met de volgende statement.

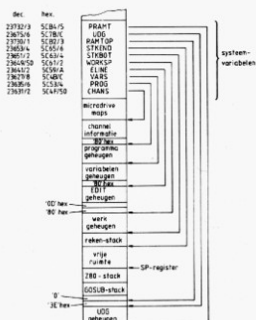
code	statement	tekst/betekenis
M		
	CLEAR	RAMTOP is te hoog of te laag gedefinieerd. Te laag: Het is mogelijk RAMTOP zo te kiezen dat dit bericht niet komt, terwijl het toch niet mogelijk is nog statements of command's in te geven. (Probeer maar een CLEAR 23860) Te hoog: Het is niet toegestaan RAMTOP hoger te kiezen dan het in P-RAMT aangegeven adres. (Het fysieke RAM-geheugen.)
N		
	CONTINUE	Statement lost Tijdens het uitvoeren van een direct commando werd een foutboodschap gegeven voor het derde of daaropvolgende statement in die commandoregel.
	GOSUB	Het regelnummer waar naartoe moet worden gesprongen is niet te vinden. (Hoger dan 32767 doch lager dan 61440)
	GOTO	Het regelnummer waar naartoe moet worden gesprongen is niet te vinden. (Hoger dan 32767 doch lager dan 61440)
	NEXT	De FOR-statement bestaat niet meer of het regelnummer van de bijbehorende FOR-statement is gewijzigd.
	RETURN	De oorspronkelijke GOSUB-statement bestaat niet meer of het regelnummer is gewijzigd.

code	statement	tekst/betekenis
O		
		Invalid stream
	OPEN#	Het stream-nummer mag niet groter dan 15 zijn.
	CLOSE#	Het stream-nummer mag niet groter dan 15 zijn.
	GET/FORMAT	Deze statements mogen op de standaard ZX Spectrum niet worden gebruikt.
P		
	FN	FN without DEF De bijbehorende DEF FN-statement kan niet worden gevonden.
Q		
	FN	Parameter error Het argument is numeriek terwijl een string werd verwacht of omgekeerd. Het argument in FN komt niet overeen met het argument in DEF FN.
R		
	LOAD	Tape loading error Er blijkt meer data te zijn dan er in de parameter (lengte) werd gespecificeerd, of er werd een leesfout geconstateerd.
	MERGE	Er werd een leesfout geconstateerd.
	VERIFY	De in het geheugen aanwezige data is niet gelijk aan de van cassette gelezen data. Er staan meer bytes op de cassette dan er in de statement werden gespecificeerd. Er werd een leesfout geconstateerd.

Geheugenindeling

Adres	Geheugen
0	ROM
16384	beeldscherm-geheugen
22528	attributen-geheugen
23296	printbuffer
23552	systeemvariabelen
23776	microdrive-maps
	channel-informatie
	programma-geheugen
	variabelen-geheugen
	EDIT-geheugen
	werkgeheugen
	teken-stack
	vide-ram
	288-stack
	GD512-stack
	GD512-geheugen

Alleen de geheugengebieden ROM, beeldschermgeheugen, attributengeheugen, printbuffer en systeemvariabelen hebben een vaste lengte. Hierdoor zijn de startadressen van deze gebieden en van het direct daaropvolgende gebied, de microdrive-maps, altijd hetzelfde. Deze startadressen zijn in de bijgaande tekening aan de linkerkant gegeven. De startadressen van alle andere geheugengebieden zijn variabel. Deze adressen zijn daarom opgenomen in systeemvariabelen. Deze systeemvariabelen worden door het systeem zelf opgeladen, met waarden die afhankelijk zijn van de manier waarop het systeem wordt gebruikt. De tekening op de volgende pagina geeft een meer gedetailleerd overzicht van het variabele deel van het geheugen.

Beeldschermgeheugen

Op het beeldscherm kunnen 24 regels van ieder 32 karakters worden afgedrukt. Ieder karakter wordt in een 8*8 matrix afgedrukt. Dit houdt in dat er in totaal $8*8*24*32 = 49152$ beeldpunten (pixels) zijn.

Voor ieder beeldpunt is 1 bit in het beeldschermgeheugen nodig. De grootte van dit geheugen dient dan ook 49152 bits = 6144 bytes te zijn. De organisatie van het beeldschermgeheugen is als volgt:

Het totale geheugen van 6 K is opgedeeld in drie blokken van ieder 2 K. Ieder blok van 2 K bevat 8 regels van ieder 32 karakters. Iedere regel bestaat uit 8 beeldlijnen. 8 regels bestaan dus uit $8*8 = 64$ beeldlijnen.

Deze beeldlijnen zijn niet netjes opeenvolgend in het beeldschermgeheugen opgeslagen. De eerste lijn van de eerste regel uit het eerste blok wordt gevolgd door de eerste lijn van de tweede regel uit het eerste blok. Daarna volgt de eerste lijn van de derde regel, enzovoorts.

Nadat de eerste lijnen van alle acht regels uit het eerste blok zijn opgeslagen, volgende de tweede lijnen van alle acht regels uit het eerste blok, enzovoorts.

Pas wanneer alle lijnen van alle acht regels op de hiervoor beschreven manier zijn opgeslagen, volgen de lijnen voor de regels van het tweede blok van acht regels.

Als laatste volgen dan nog de lijnen voor de laatste acht regels.

De beeldpunten kunnen alleen aan of uit worden gezet (INK of PAPER). De kleur van INK en PAPER wordt er pas in het attributen geheugen aan toegekend.

Het is mogelijk om met behulp van PEEK en POKE het beeldscherm uit te lezen of er rechtstreeks iets in te schrijven. De vroege organisatie van het beeldschermgeheugen maakt het echter niet zo gemakkelijk om de juiste plaats te vinden. De volgende formule kan ons daar echter bij behulpzaam zijn:

$$\text{adr} = 16384 + \text{blk} * 2048 + \text{reg} * 32 + \text{kar} + \text{lyn} * 256$$

Hierin is:

adr - Het PEEK- of POKE-adres
 blk - Het gewenste bloknummer (0 t/m 2)
 reg - Het regelnummer binnen dat blok (0 t/m 7)
 kar - De karakterpositie binnen die regel (0 t/m 31)
 lyn - Het beeldlijnummer binnen het karakter (0 t/m 7)

In het hiernavolgende voorbeeldprogramma is van deze formule gebruik gemaakt om een bepaalde plaats op het beeldscherm te beschrijven met een bepaald patroon.

```
1000 INPUT "Regelnummer? (0 t/m 23)"; reg
1010 LET blk=INT (reg/8)
1020 LET reg=reg-8*blk
1030 INPUT "Karakternummer? (0 t/m 31)"; kar
1040 FOR l=0 TO 7
1050 POKE 16384+blk*2048+reg*32+kar+l*256,85
1060 NEXT l
1070 PAUSE 0
1080 PRINT "Regel ";reg;" van blok ";blk;" karak
ter ";kar
1090 FOR l=0 TO 7
1100 PRINT "adres ";16384+blk*2048+reg*32+kar+l*2
56
1110 NEXT l
1120 PAUSE 0
1130 CLS
1140 GO TO 1000
```

Wees met dit programma erg voorzichtig. Geef nooit een te hoog regelnummer in, want dat zal tot gevolg hebben dat er geheugenplaatsen boven het

beeldschermgeheugen zullen worden overschreven. Zolang dit alleen nog maar het attributengeheugen is, zal dat geen grote problemen opleveren. Overschrijft u echter de systeemvariabelen, dan is een systeem hang up niet denkbeeldig. Mocht u voorgaande manier van beschrijven van het beeldscherm werkelijk willen toepassen, bouw u dan voor de zekerheid een controle op de waarden van blik, reg en kar in. In het voorbeeldprogramma zou u bijvoorbeeld de volgende toevoegingen kunnen maken:

```
1005 IF reg>31 THEN GO TO 1000
```

```
1035 IF kar>31 THEN GO TO 1030
```

De programmaregels met PAUSE 0 laten het systeem net zo lang wachten tot u een toets hebt ingedrukt. U hebt daardoor rustig de tijd om het resultaat van het programma te bekijken voordat u het programma weer verder laat draaien.

Attributengeheugen

Het beeldscherm kan 24 regels van ieder 32 karakters bevatten. In het attributengeheugen wordt voor ieder van die karakters een byte gebruikt om de kleurgegevens voor het karakter uit het beeldschermgeheugen aan te geven. De organisatie van het attributengeheugen is recht toe recht aan. De attributenbytes staan in de zelfde volgorde als waarin wij de karakters van het beeldscherm lezen, van links naar rechts en van boven naar beneden. Het eerste attributenbyte slaat dus op het eerste karakter uit de eerste regel van het beeldscherm.

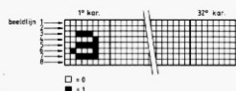
Iedere byte in het attributengeheugen heeft de volgende vorm:

waarde	128	64	32	16	8	4	2	1
bitnummer	7	6	5	4	3	2	1	0
betekenis	FLASH BRIGHT		PAPER		INK			

Tenslotte dient nog te worden opgemerkt dat de attributen op een hele karakterpositie slaan. Dit wil dus zeggen dat er per 64 pixels (van dat karakter) nooit meer dan twee verschillende kleuren mogelijk zijn. Dit geeft enige beperking in de grafische mogelijkheden, doch u hoeft maar te kijken naar een aantal programma's voor de Spectrum om te zien dat er desondanks toch hele mooie plaatjes mee te maken zijn.

Printer-buffer

Het printbuffer is 256 bytes groot en start op adres 23296. Deze grootte komt overeen met 8*32 bytes. De organisatie van dit geheugen is dan ook zo dat de 8 beeldpuntlijnen van de af te drukken regel van 32 karakters er in opgeslagen kunnen worden. De eerste 32 bytes van het printbuffer bevatten de eerste beeldpuntlijn, de volgende 32 bytes de tweede beeldpuntlijn, en zo verder tot alle acht beeldpuntlijnen zijn opgeslagen.

Systeemvariabelen

Op volgorde van adres

dec.adres	hex.adres	naam
23552/9	5C00/7	KSTATE
23560	5C08	LASTR
23561	5C09	REPOEL
23562	5C0A	REPPER
23563/4	5C0B/C	DEPADO
23565	5C0D	KDATA
23566/7	5C0E/F	TVDATA
23568/605	5C10/35	STRMS
23606/7	5C16/7	CHARS
23608	5C18	RASP
23609	5C19	PIP
23610	5C1A	ERRNR
23611	5C1B	FLAGS
23612	5C1C	TVFLAG
23613/4	5C1D/E	ERRSP
23615/6	5C1F/40	LISTSP
23617	5C41	NEGE
23618/9	5C42/3	NSMPPC
23620	5C44	NSPPC
23621/2	5C45/6	PPC
23623	5C47	SUBPPC
23624	5C48	BORICR
23625/6	5C49/A	EPFC
23627/8	5C4B/C	VARS
23629/30	5C4D/E	DEST
23631/2	5C4F/50	CHANS
23633/4	5C51/2	CURCHL
23635/6	5C53/4	PROG
23637/8	5C55/6	NXTLIN
23639/40	5C57/8	DATADO
23641/2	5C59/A	ELINE
23643/4	5C5B/C	KCUR
23645/6	5C5D/E	CHADO
23647/8	5C5F/60	XPTR

dec.adres hex.adres naam

23649/50 SC61/2 WORKSP
23651/2 SC63/4 STRKOT
23653/4 SC65/6 STRKED
23655 SC67 BRGD
23656/7 SC68/9 NEM
23658 SC6A FLAG2
23659 SC6B DF2
23660/1 SC6C/D S-TOP
23662/3 SC6E/F OLDPFC
23664 SC70 OSPPC
23665 SC71 FLAGX
23666/7 SC72/3 STRLEN
23668/9 SC74/5 TADDB
23670/1 SC76/7 SEED
23672/4 SC78/A FRAMES
23675/6 SC7B/C UDG
23677 SC7D COORDY
23678 SC7E COORDY
23679 SC7F PROBN
23680 SC80 FRCC
23682/3 SC82/3 ECHOE
23684/5 SC84/5 DPCC
23686/7 SC86/7 DFCCCL
23688 SC88 SPOSUC
23689 SC89 SPOSUL
23690 SC8A SPOSUC
23691 SC8B SPOSUL
23692 SC8C SORCT
23693 SC8D ATTRP
23694 SC8E MASKP
23695 SC8F ATTRP
23696 SC90 MASKT
23697 SC91 PFLAG
23698/727 SC92/AF MEMBOT
23728/9 SC90/1 NONAME
23730/1 SC92/3 RANTOP
23732/3 SC94/5 FRANT

Op alfabetische volgorde van naam

naam dec.adres hex.adres

ATTRP 23693 SC8D
ATTRT 23695 SC8F
BROCKR 23624 SC48
BRBS 23655 SC67
CHADD 23645/6 SCND/E
CHANS 23631/2 SC4F/50
CHARS 23606/7 SC36/7
COBOX 23677 SC7D
COORDY 23678 SC7E
CURJUL 23633/4 SC51/2
DATAOD 23639/40 SC57/8
DEFADD 2363/4 SC0B/C
DEET 23629/30 SC4D/E
DPCC 23684/5 SC84/5
DFCCCL 23686/7 SC86/7
DFSZ 23659 SC6B
ECHOE 23682/3 SC82/3
ELINE 23641/2 SC59/A
EPFC 23625/6 SC49/A
ERRRR 23610 SC3A
ERRSP 23613/4 SC3D/E
FLAGB 23611 SC3B
FLAG2 23658 SC8A
FLAGX 23665 SC71
FRAMES 23672/4 SC78/A
KCUR 23643/4 SC5B/C
KDATA 23665 SC0D
KSTATTE 23552/9 SC00/7
LASTK 23560 SC08
LISTSP 23615/6 SC3F/40
MASKP 23694 SC8E
MASKT 23696 SC90
NEM 23656/7 SC68/9
MEMBOT 23698/727 SC92/AF
NODE 23617 SC41
NONAME 23618/9 SC42/3
NONAME 23728/9 SC90/1
NSPPC 23620 SC14
NXTLIN 23637/8 SC55/6
OLDPFC 23662/3 SC6E/F
OSPPC 23664 SC70
PFLAG 23697 SC91
PIP 23609 SC39

naam dec.adres hex.adres

PPC 23621/2 5C45/6
 PPOGN 23679 5C7F
 PRAMT 23732/3 5CB4/5
 PRCC 23680 5C80
 PROG 23635/6 5C53/4
 RAMTOP 23730/1 5C82/3
 RASP 23608 5C38
 REPEL 23561 5C09
 REPPER 23562 5C0A
 SCMT 23692 5C8C
 SEED 23670/1 5C76/7
 SPOSLC 23690 5C8A
 SPOSL 23691 5C8B
 SPOSLC 23688 5C88
 SPOSL 23689 5C89
 STRKOT 23651/2 5C63/4
 STRKND 23653/4 5C65/6
 S-TOP 23660/1 5C6C/D
 STRLEN 23666/7 5C72/3
 STRKS 23660/605 5C10/35
 SUBPPC 23623 5C47
 TADR 23668/9 5C74/5
 TVDATA 23566/7 5C0B/F
 TVYLAG 23612 5C3C
 UDG 23675/6 5C7B/C
 VARS 23627/8 5C4B/C
 WORKSP 23649/50 5C51/2
 XPR 23647/8 5C5F/60

Omschrijving van de systeemvariabelen

ATTRP De permanente attributen worden tijdens de aanschakelroutine als volgt gezet:
 Inkt = 0 (zwart),
 papier = 1 (wit),
 helderheid = normaal (BRIGHT 0),
 FLASH = niet knipperend (FLASH 0).

Deze waarden kunnen met de instructies INK, PAPER, FLASH en BRIGHT worden overschreven, mits deze instructies op zichzelfstaand worden gebruikt en niet als functie van een PRINT- of INPUT-instructie.

De indeling van de systeemvariabele ATTRP is als volgt:

waarde	128	64	32	16	8	4	2	1
bitnummer	7	6	5	4	3	2	1	0
betekenis	FLASH	BRIGHT	PAPER	INK				

ATTRT De tijdelijke attributen worden tijdens de aanschakelroutine gelijk gemaakt aan de permanente attributen. De systeemvariabele ATTRT heeft dan ook dezelfde indeling als ATTRP en kan ook overschreven worden met de instructies INK, PAPER, FLASH en BRIGHT, mits deze instructies als functie in een output-instructie zijn opgenomen.

BORDCR Deze variabele bevat informatie voor de Border-kleur en de attributen voor het onderste deel van het scherm. De papierkleur van het onderste deel van het scherm is gelijk aan de Border-kleur, de lokale kleur contrasteert hiermee. FLASH en BRIGHT worden normaal op 0 gezet.

De indeling is als volgt:

bits 0, 1 en 2 - inktkleur van het
onderste deel van het
scherm.
bits 3, 4 en 5 - border-kleur (tevens
papierkleur van het
onderste deel van het
scherm).
bit 6 - BRIGHT
bit 7 - FLASH

BREG Het B-register van de rekenenheid.

CHADD Het karakteradres van het eerstvolgende
karakter dat moet worden geïnterpreteerd.

CHANS Het startadres van het geheugengebied dat
de "channel-informatie" bevat.

CHARS Het (startadres - 256) van de karakterset.
In deze karakterset zijn per karakter de
bitpatronen voor de acht beeldlijnen van 8
punten opgenomen. De karakterset bevat de
bitpatronen voor alle karakters van code
32 tot en met 127 (decimaal), ofwel 20 tot
en met 7F (hexadecimaal).
Deze systeemvariabele wijst naar een adres
in het ROM, doch u kunt een eigen
karakterset definiëren in RAM en met
behulp van deze variabele daar naartoe
verwijzen.

Ter verduidelijking volgt hier nog een
voorbeeld van hoe een karakter in de
karakterset is opgeslagen. Het karakter
met de decimale code 33 is het
uitroepteken dat met behulp van acht bytes
in de karakterset is weer gegeven.
Hieronder volgen deze acht bytes met hun
ROM- adres:

adres	inhoud	bit:76543210
15624	0	byte 1 00000000
15625	32	byte 2 00100000
15626	32	byte 3 00100000
15627	32	byte 4 00100000
15628	32	byte 5 00100000
15629	0	byte 6 00000000
15630	32	byte 7 00100000
15631	0	byte 8 00000000

COORDX De X-coördinaat van het laatst geplote
beeldpunt. Onmiddellijk na aanschakelen is
deze 0.

COORDY De Y-coördinaat van het laatst geplote
beeldpunt. Onmiddellijk na aanschakelen is
deze 0.

CURCHL Het I/O-routine-adres voor het in gebruik
zijnde channel.

DATADD Dit adres wijst naar het geheugenadres
waar het laatst gelezen DATA-item staat.
Door ROM wordt deze pointer naar het begin
van het geheugen gezet. Met RESTORE kan
deze pointer ook worden teruggezet.

DEFADD Gedurende de tijd dat er een user defined
function wordt geëvalueerd, staat in deze
variabele het adres van de argumenten van
die functie.

DEST Indien een variabele nog niet bestaat, dan
wijst DEST naar de eerste letter van de
variabelenamen, terwijl bit 1 van FLAGX is
gezet. Indien de variabele al bestond, dan
wordt bit 1 van FLAGX teruggezet en wijst
DEST in geval van een numerieke variabele
naar het punt vlak voor de 5-bytes waarde
en in geval van een string variabele naar
de eerste byte van de code string.

DFPC Hiermee wordt de positie van de eerste beeldpuntlijn waar het volgende karakter moet worden geprint, binnen het bovenste deel van het beeldscherm, weergegeven. (Zie ook de indeling van het beeldschermgeheugen.)

DFPCL Deze variabele heeft de zelfde functie als DFPC, doch is alleen voor het onderste deel van het beeldscherm.

DFSE Hierin staat het aantal regels waaruit het onderste deel van het beeldscherm bestaat aangegeven. In de aanschakelroutine wordt hier de waarde 2 in gezet.

ECHOE Hierin staat de grootte van het inputbuffer in het onderste deel van het scherm aangegeven. De eerste byte bevat de karakterpositie, de tweede het regelnummer.

ELINE Het startadres van het edit-geheugen. In dit geheugen wordt de BASIC-regel die wordt ingegeven of die met EDIT wordt gewijzigd tijdelijk opgeslagen. Zodra de regel met behulp van ENTER in het programma wordt gezet wordt het edit-geheugen weer gewist.

EPFC Deze variabele bevat het regelnummer van de BASIC-regel uit een listing waarin de cursor voorkomt (de current line).

ERRR Hier wordt de code voor de selectie van een systeemboodschap - 1 gezet. In de aanschakelroutine wordt hier de waarde 255 (hex FF) ingezet, hetgeen overeenkomt met de code 0 (= OK).

ERRSP Voordat een routine wordt uitgevoerd kan een returnadres op de machine-stack worden gezet. Indien er tijdens het uitvoeren van die routine iets fout gaat, dan kan met behulp van het op de stack bewaarde adres opnieuw worden begonnen. ERRSP bevat het adres binnen de stack waar het returnadres is opgeslagen.

FLAGS De vlagbits in deze byte hebben de volgende betekenis:

- bit 0 - Leading space wel of niet toegestaan.
- bit 1 - Tekst moet naar printer of beeldscherm.
- bit 2 - Het volgende karakter dient in K- of L-mode te worden geschreven.
- bit 3 - Huidige mode is K of L.
- bit 4 -
- bit 5 - Er is een toets ingedrukt maar nog niet verwerkt of het systeem is klaar voor een volgende toets.
- bit 6 - Een numeriek- of string- resultaat.
- bit 7 - Syntaxchecking of programma-uitvoering.

FLAG2 De vlagbits in deze byte hebben de volgende betekenis:

- bit 0 - Scherm is wel of niet leeg.
- bit 1 - Printerbuffer is wel of niet leeg.
- bit 2 - Data staat wel of niet tussen aanhalingstekens.
- bit 3 - Wel of niet in de C-mode.
- bit 4 - Channel K of een ander channel in gebruik.
- bit 5 -
- bit 6 -
- bit 7 -

FLAGX De vlagbits in deze byte hebben de volgende betekenis:

- bit 0 - Oude string moet wel of niet worden gewist.
- bit 1 - Wel of niet een nieuwe variabele.
- bit 2 -
- bit 3 -
- bit 4 -
- bit 5 - EDIT- of INPUT-mode.
- bit 6 - Numerieke of string variabele.
- bit 7 - Wel of niet INPUT LINE.

FRAMES Dit is de drie bytes TV-frames teller. De byte op adres 23672 is de minst significante, indien RANDOMIZE zonder argument of met argument=0 wordt gegeven, dan zullen de twee minst significante bytes van FRAMES naar de systeemvariabele SEED worden gecopieerd.

KCUR Hierin wordt het adres van de cursor binnen de EDIT-area opgeslagen.

KDATA In key data wordt het kleurnummer opgeslagen (0 tot en met 7).

KSTATE De key status bestaat uit twee sets van ieder vier bytes, KSTATE0-3 en KSTATE4-7. Bij het lezen van het toetsenbord wordt een van deze twee sets gebruikt. Bij de repeat-functie kan een volgend karakter al zijn ingedrukt terwijl het laatste repeat-karakter nog niet is verwerkt. Doordat er twee sets KSTATE zijn behoeft dit karakter niet verloren te gaan.

LASTX De code van de laatst ingedrukte toets wordt hierin opgeslagen. Zolang bit 5 van FLAGX gelijk is aan 1 is dit karakter nog niet verwerkt en kan er nog geen volgende toetsaanslag worden geaccepteerd.

LISTSP Het adres in deze systeemvariabele verwijst naar de plaats in de stack waar het return-adres na een automatische listing kan worden gevonden.

MASKP Hiermee kunnen, wanneer bij het schrijven de permanente waarden worden gebruikt, de attributen gelijk worden gehouden aan wat ze al waren in het attributengeheugen, ongeacht de waarde van ATTRP. De bits in MASKP hebben de volgende betekenis:

- bits 0 t/m 2 - INK 8
- bits 3 t/m 5 - PAPER 8
- bit 6 - BRIGHT 8
- bit 7 - FLASH 8

MASKT Bij het schrijven met tijdelijke kleuraarden kan met behulp van dit masker de waarde uit het attributengeheugen worden behouden, in plaats van te worden overschreven met de tijdelijke waarde. De bits in MASKT hebben de volgende betekenis:

- bits 0 t/m 2 - INK 8
- bits 3 t/m 5 - PAPER 8
- bit 6 - BRIGHT 8
- bit 7 - FLASH 8

MEM Dit adres wijst naar het geheugengebied dat door de rekenroutines van het BASIC-systeem wordt gebruikt. Meestal zal dit het gebied MEMBOT zijn.

MEMBOT Dit is het geheugengebied dat door de rekenroutines van het BASIC-systeem wordt gebruikt. Het rekenen gebeurt normaal met 5-bytes getallen, die in de reken-stack worden opgeslagen (het gebied tussen STXBOT en STXEND). De resultaten die moeten worden afgedrukt kunnen echter niet

in de stack worden opgeslagen. Daarvoor wordt dan MDR07 gebruikt. Ook waarden uit STPS worden eerst in MDR07 opgeslagen, bewerkt en pas daarna in de reken-stack gezet.

MODE Hierin worden de modes aangegeven. De volgende modes zijn mogelijk:
K - Keywords
L - Letters
C - Hoofdletters
E - Extended mode
G - Grafische mode

NEMPPC Hierin wordt het regelnummer waar met een GO TO naar toe moet worden gesprongen opgeslagen.

NONAME Alleen wanneer deze variabele de waarde 0 heeft zal bij het activeren van de MKI-lijn een system-reset worden uitgevoerd (er wordt dan naar adres 0 gesprongen). Is de variabele ongelijk aan 0 dan gebeurt er niets. In de standaard ZX Spectrum wordt deze variabele niet gebruikt.

NSPPC Hierin wordt het instructienummer waar met een GO TO naar toe moet worden gesprongen, uit de in NEMPPC aangegeven regel, opgeslagen.

NXTLIN Deze systeemvariabele bevat het adres van de volgende regelnummer in het programmeergebied.

OLDPPC Hierin wordt het regelnummer waar met CONTINUE mee moet worden doorgegaan opgeslagen.

OSPPC Hierin wordt het instructienummer uit de in OLDPPC aangegeven regel, waar met CONTINUE moet worden verder gegaan, opgeslagen.

PFLAG De vlagbits in deze byte hebben de volgende betekenis:

bit 0 - OVER (tijdelijk)
bit 1 - OVER (permanent)
bit 2 - INVERSE (tijdelijk)
bit 3 - INVERSE (permanent)
bit 4 - INK 9 (tijdelijk)
bit 5 - INK 9 (permanent)
bit 6 - PAPER 9 (tijdelijk)
bit 7 - PAPER 9 (permanent)

PIP Deze variabele geeft de lengte van de keyboard-klik. Door hier na het aanschakelen een waarde 15 in te zetten met behulp van POKE ontstaat een duidelijk hoorbare klik bij het intypen van uw programma. PIP wordt gebruikt door de EDIT-routines, doch niet door INVT-instructies.

PPC Hierin wordt het regelnummer opgeslagen van de regel waarin de instructie staat die momenteel wordt uitgevoerd.

PPOSN De printpositie voor de printer (33 posities mogelijk, 32 karakters en CR).

PRAMT Het adres van het laatste byte van het fysieke RAM. Dit adres wordt tijdens het aanschakelen gevonden en ingevuld. Indien geen geheugenfouten werden gevonden dan zal hier voor de 16k Spectrum 32767 en voor de 48k Spectrum 65535 in staan. Indien er wel een geheugenfout werd gevonden dan geeft deze variabele het laatste goede adres voor het adres dat de fout gaf aan.

PRCC Het adres binnen het printbuffer waar het volgende karakter naartoe moet worden geschreven.

PROG Het startadres van het BASIC-programmageheugen.

RANTOP Het adres van het laatste voor het BASIC-systeem toegankelijke byte. Veranderen van RANTOP met een POKE-instructie werkt niet goed, omdat ook de GOSUB-stack en de machine-stack opnieuw moeten worden geïnitieerd. Verander daarom RANTOP altijd met een CLEAR-instructie.

RASP Hierin staat de tijdsduur van de waarschuwingszoemer aangegeven.

REFDEL De tijd die een toets moet zijn ingedrukt voordat de repeat-functie wordt geactiveerd. Iedere eenheid staat voor 1/50 seconde. Tijdens het uitvoeren van de aanschakelroutine wordt hier 35 (= 0,7 sec.) in gezet.

REPPER De tijd die tussen het genereren van twee toetsaanslagen in de repeat-mode zit. Iedere eenheid staat voor 1/50 seconde. Tijdens het uitvoeren van de aanschakelroutine wordt hier 5 (= 0,1 sec.) in gezet.

SCMCT Het aantal uit te voeren scrolls! dat moet worden uitgevoerd voordat met de boodschap "scroll!" wordt gestopt.

SEED Het getal in deze variabele zal door RND worden gebruikt om het begin van de reeks pseudo-willekeurige getallen te vinden. SEED kan worden geladen met behulp van de functie RANDOMIZE.

SPOSIC De karakterpositie binnen de in SPOELL aangegeven regel. Deze variabele wordt voor het onderste deel van het beeldscherm gebruikt.

SPOSL Het regelnnummer voor het onderste deel van het beeldscherm.

SPOSUC Als SPOSIC doch nu voor het bovenste deel van het beeldscherm.

SPOSL Als SPOELL doch nu voor het bovenste deel van het beeldscherm.

STKBOT Het adres van het begin van de reken-stack. Deze stack wordt door de rekenroutines in de ROM gebruikt voor het opslaan van floatingpoint-nummers, 5-byte integers en strings (in delen van 5 bytes).

STKEND Het eerste vrije adres na de reken-stack. Zie ook STKBOT. Dit adres kan ook worden gezien als het beginadres van de vrije geheugenruimte.

S-TOP Het hoogste regelnnummer van het programma waarvan een listing moet worden gemaakt.

STLEN Voor alle numerieke variabelen en voor nieuwe string variabelen bevat het byte van STLEN met het laagste adres de letter van de variabelenaam. Voor bestaande stringvariabelen bevat STLEN de lengte van die variabelen.

STWNS Adressen van channels die aan een stream zijn gekoppeld.

SUBPFC Hierin wordt het nummer van de instructie binnen de in PFC gegeven reeks idie momenteel wordt uitgevoerd) opgeslagen.

TADDR Dit is een pointer naar een item in de parametertabel. In deze tabel staan gegevens betreffende de commando klasse, scheidingstekens en startadressen van de verschillende commando-routines.

TVDATA Het minst significante byte bevat de code van een van de control-karakters INX, PARES, PLASH, UNIGN, INVERSE of OVER (die ieder 1 parameter hebben), of van AT of TAB (die ieder twee parameters hebben). Het meest significante byte bevat voor de control-karakters AT of TAB de eerste parameter. De parameters voor INX t/m OVER en de tweede parameters voor AT en TAB staan in het A-register.

TVFLAG De vlagbits in deze byte hebben de volgende betekenis:

- bit 0 - Onderste of bovenste deel van het beeldscherm is in gebruik.
- bit 1 -
- bit 2 -
- bit 3 - De mode is wel of niet gewijzigd.
- bit 4 - Er wordt wel of niet een automatische listing gemaakt.
- bit 5 - Het onderste deel van het beeldscherm moet worden gewist.
- bit 6 -
- bit 7 -

UDG Deze pointer wijst naar het eerste byte van het geheugengebied waarin de user defined graphics staan. Er kunnen zonder verdere aanpassing 21 karakters worden gedefinieerd (= 8*21 bytes).

VARS Dit adres wijst naar het begin van het variabelengeheugen.

WORKSP Dit adres wijst naar het begin van het werkgeheugen. Dit deel van het geheugen wordt zo klein mogelijk gehouden door het systeem. Het zal dan ook vaak een lengte 0 hebben. Bovendien verplaatst dit deel van het geheugen zich vaak.

XPTR Hierin wordt tijdens programma-invoer via het toetsenbord het adres van het karakter na de syntaxisfoutindicator opgeslagen. Tijdens LOAD en MCODE wordt XPTR gebruikt voor het tijdelijke opslaan van diverse adressen.

Microdrive maps

In de standaard ZX Spectrum heeft dit geheugendeel een lengte van 0 bytes, ofwel het bestaat niet. Door echter de systeemvariabele CHANS aan te passen kan er wel ruimte worden gecreëerd.

Channel-informatie

Dit geheugendeel begint op het adres dat is aangegeven in de systeemvariabele CHANS. De lengte hangt af van het gebruikte systeem. De standaard ZX Spectrum heeft vier kanalen. Daar er per kanaal 5 bytes nodig zijn is de lengte van dit geheugengebied in de standaard ZX Spectrum $4 \times 5 = 20$ bytes + 1 byte die het einde van dit gebied aangeeft. Deze laatste byte bevat altijd de code 128 (decimaal) ofwel 80 (hexadecimaal). Hierna volgt de indeling van dit geheugengebied voor de standaard ZX Spectrum.

2	2	1	: aantal bytes
OUTPUT	INPUT	K	toetsenbord/scherm (systeem)
OUTPUT	BOODSCH	S	scherm (programma)
OUTPUT	BOODSCH	R	werkgeheugen
OUTPUT	BOODSCH	P	printer
128	eindindicator		

Hierin is:

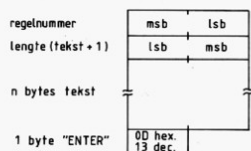
- OUTPUT - Het startadres van de voor dit kanaal bestemde outputroutine (in de ROM).
- INPUT - Het startadres van de voor dit kanaal bestemde input routine.
- BOODSCHAP - Het adres van de routine waarmee de systeemboodschap "J - Invalid I/O device" kan worden afgedrukt.

Programmageheugen

Het programmegeheugen bevat de BASIC-programma-regels.

Dit geheugendeel start op het adres dat is aangegeven in de systeemvariabele PROC en heeft een variabele lengte. Deze lengte is afhankelijk van het aantal BASIC-regels en de lengte van iedere regel.

Alle programmaregels worden direct achter elkaar in het programmegeheugen opgeslagen, waarbij iedere programmaregel een verdere onderverdeling kent, zoals in de volgende afbeelding is weergegeven:

Hierin is: msb - most significant byte
lsb - least significant byte.

Het regelnummer is het door u in het programma aangegeven regelnummer.

Hierna volgt een voorbeeld van de manier waarop een programmaregel wordt opgeslagen. Dit voorbeeld is gemaakt aan de hand van de programmaregel:

```
60 PRINT "VOORBEELD"
```

Merk hierbij op dat het lengteveld de lengte geeft van alle bytes die na het lengteveld nog in de regel staan, inclusief het ENTER-karakter, doch exclusief het regelnummer en het lengteveld zelf.

regelnummer	60	00	60
lengte	13 bytes	13	00
PRINT	"	24	5
V	O	86	79
O	R	79	82
B	E	66	69
E	L	69	76
D	"	68	34
ENTER		13	

Ook blijkt uit dit voorbeeld duidelijk dat de significantie van de bytes in het regelnummeerveld en het lengteveld elkaars tegenovergestelde zijn. Bij het gebruik van deze velden in machine taalprogramma's of in PEEK en POKE instructies dient u hiermee dan ook rekening te houden.

Variabelengeheugen

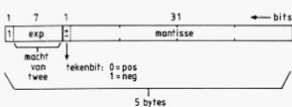
Het variabelengeheugen begint op het adres dat is aangegeven in de systeemvariabele VARS en wordt afgesloten met een eindindicator ('60' hexadecimaal = '128' decimaal). De lengte van het variabelengeheugen is variabel en hangt af van het aantal variabelen dat er in is opgenomen en de lengte van ieder van die variabelen.

Er zijn zes verschillende soorten variabelen. De eerste drie bits van iedere variabele geven de soort aan. De 5 daaropvolgende bits geven de code van de (eerste) letter van de variablenaam. Daar de lettercode eigenlijk hoger is dan er met 5 bits kan worden aangegeven, moet er bij deze 5 bits code nog een waarde van '60' hexadecimaal (= 96 decimaal) worden opgeteld om de werkelijke karaktercode te verkrijgen.

De 6 soorten zijn hieronder aangegeven:

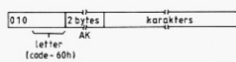
0 1 0	stringvariabele (LET a\$="abc")
0 1 1	1-letter numerieke variabele (LET a=123)
1 0 0	numerieke array (DIM a(4,5))
1 0 1	meerletter numerieke variabele (LET teller=123)
1 1 0	string array (DIM a\$(4,5))
1 1 1	control variabele (FOR a=1 TO 123 NEXT a)

In alle numerieke variabelen worden de waarden door middel van een veld van 5 bytes weergegeven. Dit veld van 5 bytes heeft het volgende formaat:

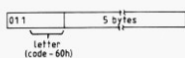
In de formaten van de hiernavolgende numerieke variabelen zullen de numerieke waarden steeds worden aangegeven met "5 bytes". Op volgorde van de waarde van de eerste drie bits van iedere variabele volgen nu de 6 verschillende formaten.

Stringvariabele

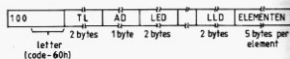
AK - In dit twee bytes veld wordt de lengte van het veld "KARAKTERS" gegeven. KARAKTERS - Dit zijn de karakters van de gespecificeerde string.

1-letter numerieke variabele

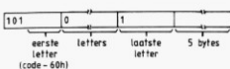
5 bytes - Het formaat van dit veld is hiervoor al besproken.

Numerieke array

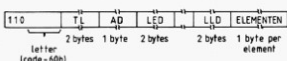
- TL - De totale lengte van de array, dat wil zeggen de lengte van AD + LED + LLD + ELEMENTEN.
- AD - Het aantal dimensies.
- LED - De lengte van de eerste dimensie. Dit is het aantal in die dimensie voorkomende rijen.
- LLD - De lengte van de laatste dimensie. Dit is ook weer het aantal in die dimensie voorkomende rijen.
- ELEMENTEN - Ieder element bestaat uit een 5 bytes veld, zoals hiervoor al werd beschreven.

Meerletter numerieke variabele

Merk op dat van de eerste en de laatste letter van de naam van dit soort variabele de meest significante bit 1 is. Alle tussenliggende bytes beginnen met een bit met een waarde 0, gevolgd door de ASCII karaktercode. Het 5 bytes veld is al eerder besproken.

String array

ELEMENTEN - Ieder element is een karakter uit de array en is dus 1 byte lang.

De overige velden zijn hiervoor reeds beschreven bij de numerieke array.

Control variabele

- BW - Beginwaarde.
- EW - Eindwaarde.
- SW - Stapwaarde.
- RN - Het regelnummer van de regel waar met de NEXT-instructie naar terug moet worden gesprongen. De linker byte bevat het lab-deel, het rechter byte het sub-deel.
- SN - Het statement-nummer binnen de regel uit RN. SN is nodig omdat de ZX Spectrum multi-statement regels toestaat.

De hiervoor gegeven afkortingen passen als volgt in een FOR-instructie:

(RN) FOR A= (BW) TO (EW) STEP (SW)

EDIT-geheugen

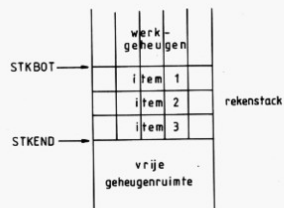
Het EDIT-geheugen heeft een variabele lengte die af hangt van de ingetypte hoeveelheid karakters of de lengte van de met de EDIT-toets geladen BASIC-regels. Dit geheugendeel start op het adres dat is aangegeven in de systeemvariabele ELINE en wordt ten alle tijde afgesloten met een ENTER-code en een eindindicator (hex '80' = dec '128').

Werkgeheugen

Het werkgeheugen start op het adres dat is aangegeven in de systeemvariabele WORKSP en is variabel van lengte. Het werkgeheugen wordt onder meer gebruikt voor het opslaan van INPUT-gegevens en cassette-labelinformatie. Ook wordt het werkgeheugen gebruikt voor het samenvoegen van strings (concatination). Zodra het werkgeheugen niet meer nodig is wordt het gewist en wordt de lengte 0.

Reken-stack

De reken-stack is variabel van lengte en start op het adres dat is aangegeven in de systeemvariabele STKBOT. De systeemvariabele STKEND wijst naar het eerste vrije byte na de reken-stack. Dit is dan tevens het begin van de nog niet in gebruik zijnde geheugenruimte. De reken-stack wordt gebruikt door de rekenroutines van de BASIC-ROM, voor het opslaan van floating-point-nummers, vijf-byte-integers en vijf-bytes delen van strings die nog moeten worden geëvalueerd (STRES). Deze stack heeft een LIFO-organisatie (Last In First Out). Indien er geen items (meer) in de stack staan is de lengte 0 bytes.

Z80-stack

De Z80-stack is de stack die door de microprocessor zelf wordt gebruikt.

Hoe deze stack wordt gebruikt en welke informatie er in wordt gezet is de verantwoordelijkheid van de ROM-programmeur. Er worden behalve adressen ook andere gegevens in de stack bewaard. Alle data wordt altijd per twee bytes op de stack gezet of van de stack teruggelezen. Het Z80 register SP geeft aan waar de laatste data is weggeschreven.

De organisatie van deze stack is Last In First Out (LIFO).

GOSUB-stack

Deze stack bevat altijd de waarden 0 en hex '3E' (= dec '62'). Zodra er een GOSUB-instructie wordt uitgevoerd wordt de stack uitgebreid met een stack-item dat het volgende formaat heeft:

laagste adres	hoogste adres
-----	-----
RNN	RNL SN
-----	-----

Hierin is:

- RNN - Het meest significante byte van het twee bytes regelnnummer waar naartoe moet worden teruggesprongen.
- RNL - Het minst significante byte van het twee bytes regelnnummer waar naartoe moet worden teruggesprongen.
- SN - Het statement-nummer binnen de in RNN/RNL aangegeven regel waar naartoe moet worden teruggesprongen.

Indien in het BASIC-programma meer RETURN-instructies staan dan er return-adressen in de GOSUB-stack staan, dan zullen de altijd in de stack staande waarden 0 en hex '3E' er voor zorgen dat de systeemboodschap "RETURN without GOSUB" wordt afgedrukt.

De systeemvariabele RAWTOP wijst altijd naar het hoogste adres in de GOSUB-stack (het byte met de waarde hex '3E'). Dit is het laatste byte waartoe het BASIC-systeem toegang heeft.

Na aanschakelen worden de laatste $21 \cdot 8 = 168$ bytes van het RAM toegekend aan het UDG-geheugen. Hierin worden dan ook standaard de bitpatronen voor de letters a t/m u gezet.

Om te voorkomen dat de user defined graphics door het BASIC-systeem worden overschreven verdient het aanbeveling dit startadres altijd boven RAMTOP te houden.

Wilt u echter graphics definiëren met behulp van POKE-instructies rechtstreeks naar geheugen adressen dan volgt hier de (eenvoudige) organisatie van dit geheugendeel:

De eerste beeldpuntlijn van 8 bits staat in de eerste byte, de tweede beeldpuntlijn van 8 bits staat in de tweede byte, en zo verder tot alle acht beeldpuntlijnen van het eerste user defined graphic zijn geweest. Daarna volgt de eerste beeldpuntlijn van de tweede user defined graphic in het negende byte, de tweede beeldpuntlijn in het tiende byte, enzovoorts.

Hiermee komt de achtste beeldpuntlijn van de 21ste user defined graphic dus in het 168ste byte te staan.

```

graph TD
    Start([START]) --> Open[CONSOLE OPEN]
    Open --> B0[BORDER = 1]
    B0 --> T1[Test all RAM-cycles]
    T1 --> F1{four?}
    F1 -- yes --> T1
    F1 -- no --> G1{slits gates?}
    G1 -- yes --> T1
    G1 -- no --> S1[no more slips on PRAM?]
    S1 --> P1[no more I/O program]
    P1 --> P2[PRINT "OK -> SLIP TOP"]
    P2 --> P3[no further slips available on RAM-slices]
    P3 --> P4[set understore to word 1]
    P4 --> P5[PRINT computer message]
    P5 --> End([STOP])

```

* Tijdens dit deel van de aanschakelroutine wordt het beeld gedurende enige tijd zwart. De lengte van de tijd dat het beeld zwart blijft is afhankelijk van de hoeveelheid RAM die getest wordt. Is het beeld plotseling veel korter zwart dan normaal het geval is, dan kan het zijn dat er een fout in het geheugen zit. Controleer dan voor de zekerheid of RAMTOP wel de normale waarde heeft.

I/O-poortadressen

De BASIC-instructies IN en OUT komen in feite overeen met de Z80-machinetaalinstructies IN en OUT. Het enige wat de BASIC-instructies extra doen is het controleren van de bij de instructies opgegeven parameters. Zijn die parameters te hoog of te laag, dan zal een systeemboodschap worden gegeven. Zijn ze goed, dan wordt voor de BASIC-functie IN de machinetaalinstructie IN A(C) en voor de BASIC-instructie OUT de machinetaalinstructie OUT (C),A uitgevoerd, nadat het poort-adres in register C is ingevuld. In de ROM vindt u deze machinetaalinstructies als volgt terug:

adres	mnemonic	machinetaalinstructie
hex	dec	hex dec
1E7D	7805	OUT (C),A ED 79 237 121
34A8	13480	IN A,(C) ED 78 237 120

Met de OUT-instructie kunnen de volgende I/O-apparaten worden aangeroepen:

OUT 254,A (schrijf de waarde in A naar poort 254)

Poort 254 dient om te schrijven naar de BORDER, de cassette en de luidspreker. De bits van A hebben de volgende functie:

bits 0, 1 en 2 (waarde 0 tot en met 7) geven de BORDER-kleur aan.
 bit 3 (waarde 8) geeft output naar de MIC-plug aan.
 bit 4 (waarde 16) geeft output naar de luidspreker aan.

OUT 251,A (schrijf de waarde in A naar poort 251)

Poort 251 dient om te schrijven naar de printer. De bits van A hebben nu de volgende functie:

bit 1 = 0 --> motor snel
 = 1 --> motor langzaam (waarde 2)
 bit 2 = 0 --> start motor
 = 1 --> stop motor (waarde 4)
 bit 7 = 0 --> pixel is papierkleur
 = 1 --> pixel is inktkleur (waarde 128)

IN A,254 (lees de waarde van poort 254 in A)

Poort 254 dient om het toetsenbord en de cassette uit te lezen. De gelezen bits in A hebben de volgende functie:

bits 0 t/m 4 (waarden 0 t/m 31) lezen de 5 keyboard lijnen. Zie voor verdere uitleg "Keyboard I/O" hierna.
 bit 6 (waarde 64) leest de EAR-plug uit.

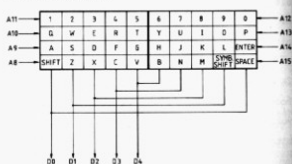
IN A,251 (lees de waarde van poort 251 in A)

Poort 251 dient om de status van de printer uit te lezen. De gelezen bits in A hebben de volgende functie:

bit 0 = 0 --> klaar voor ontvangst van het volgende pixel
 = 1 --> wacht met versturen van het volgende pixel.

Keyboard I/O

Het toetsenbord is een speciaal geval van I/O. Om dit te kunnen begrijpen dient u het toetsenbord als volgt te zien:

In register C komt het poortnummer (254) te staan. In register B komt een adressering van een van de halve rijen van 5 toetsen te staan (Een van de lijnen A15 t/m A8 wordt geactiveerd door hem 0 te maken). Tijdens het uitvoeren van de machine-instructie IN wordt namelijk register B op die adreslijnen gecodeerd.

In onderstaande tabel zijn de 8 rijen van 5 toetsen allemaal gedecodeerd.

register B	register C	
A15 A8	poortnummer 254	decimaal
1 1 1 1 1 1 1 0	1 1 1 1 1 1 1 0	= 65278
1 1 1 1 1 1 0 1	1 1 1 1 1 1 1 0	= 65022
1 1 1 1 1 0 1 1	1 1 1 1 1 1 1 0	= 64510
1 1 1 1 0 1 1 1	1 1 1 1 1 1 1 0	= 63486
1 1 1 0 1 1 1 1	1 1 1 1 1 1 1 0	= 61438
1 1 0 1 1 1 1 1	1 1 1 1 1 1 1 0	= 57342
1 0 1 1 1 1 1 1	1 1 1 1 1 1 1 0	= 49150
0 1 1 1 1 1 1 1	1 1 1 1 1 1 1 0	= 32766

Als u de waarden van de tabel uitzet tegen het schakels van het toetsenbord dan zult u zien dat het volgende waar is:

IN 65278 leest de rij toetsen van CAPS SHIFT tot V
IN 65022 leest de rij toetsen van A tot G
IN 64510 leest de rij toetsen van Q tot T
IN 63486 leest de rij toetsen van I tot S
IN 61438 leest de rij toetsen van O tot 6
IN 57342 leest de rij toetsen van P tot Y
IN 49150 leest de rij toetsen van ENTER tot H
IN 32766 leest de rij toetsen van SPACE tot B

Het zal u nu duidelijk zijn dat de ingelezen waarden geen enkele relatie heeft tot een ASCII-code. Deze relatie wordt in het microprogramma in de ROM gelept. Daarin wordt ook gekeken of er soms meer dan een toets tegelijk wordt ingedrukt.

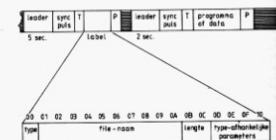
Beeldscherm I/O

Ook dit is een speciaal geval van I/O.

Het schrijven van data naar het beeldscherm wordt namelijk continue en automatisch door de Spectrum hardware gedaan, rechtstreeks vanuit het beeldschermgeheugen. Er is geen I/O-poort voor aanwezig, er kan dus ook niet met een machinetaal-instructie naar het beeldscherm worden geschreven. De enige manier om sin of meer rechtstreeks naar het beeldscherm te schrijven is door gebruik te maken van een PORE-instructie, waarbij pixels in het beeldschermgeheugen worden geschreven. Hierbij dient u wel rekening te houden met de speciale organisatie van dat beeldschermgeheugen. (Zie ook het betreffende hoofdstuk)

Cassettelabel

Alle gegevens die naar cassette worden geschreven, worden door een label voorafgegaan. Dit label heeft als functie de naam en het type van het daaropvolgende datablok tijdens het terugladen te kunnen controleren. Het label maakt deel uit van de "header". De header gaat het datablok vooraf. Een en ander is in de hiernavolgende afbeelding weergegeven.

Leader 5 sec
Dit is de fluittoon van ongeveer 5 seconden die deel uitmaakt van de header. Cassetterecorders met automatische opnamevolgeregeling gebruiken dit signaal om zich tijdens het opnamen op de juiste versterking in te stellen. Bij het terugladen van programma's en gegevens kunt u dit signaal gebruiken om de volumeregelaar op de cassette recorder op de juiste sterkte af te stellen (donkere en lichte balken van gelijke dikte aan de beeldrand).

Sync
Dit is een synchronisatiepuls die het begin van de werkelijke gegevens, label of datablok, aangeeft.

T
De inhoud van dit veld van 1 byte geeft aan of de direct hierop volgende data een label (00) is of dat dit een datablok (FF) is.

Label
Het label wordt tijdens het wegschrijven van gegevens naar de cassette in de "workspace" van het RAM-geheugen samengesteld. De inhoud van het label wordt bepaald door de bij het SAVE-commando opgegeven parameters. De indeling is altijd volgens het in de afbeelding gegeven patroon. Ook voor een LOAD-commando wordt in de workspace een label aangemaakt. Bovendien wordt er in dezelfde workspace ruimte gereserveerd voor het van een cassette te lezen label. Zodra een label van de cassette is ingelezen, worden beide in de workspace aanwezige labels met elkaar vergeleken en bepaalt het systeem of het de gegevens uit het volgende datablok in het RAM zal laden.

Type:
00 - Een cassette-statement wordt gevolgd door LINE, of wordt niet gevolgd door verdere parameters.
01 - Na de parameter DATA is een numerieke variabele gegeven.
02 - Na de parameter DATA is een string variabele gespecificeerd.
03 - De cassette-statement wordt gevolgd door een van de parameters SCREEN\$ of CODE.

File-naam
Een veld van 10 bytes, met daarin de naam van het datablok of, indien er geen naam werd gespecificeerd bij een LOAD, de hexadecimale waarde "FF" op de eerste positie daarvan.

Lengte
In deze twee bytes wordt de lengte van het datablok gegeven. Afhankelijk van de opgegeven parameters heeft dit veld de volgende betekenissen:

CODE - De bij CODE opgegeven lengte.
 SCREENS - De totale lengte van het beeldscherm + attributen geheugen (hexadecimaal "1800" = decimaal 6912).
 DATA - De lengte van de opgegeven variabele.

Type-afl.
 Afhankelijk van de bij de statements geplaatste parameters kunnen hier de volgende gegevens voorkomen:

CODE - Startadres van de CODE-data op posities 00 en 0E.
 DATA - De variabelenaam op positie 0E.
 LINE - Het gespecificeerde regelnummer op de posities 00 en 0E.
 SCREENS - Het startadres van het beeldschermgeheugen op de posities 00 en 0E.

Indien geen parameters bij de statement werden opgegeven, dan zal op positie 0E de hexadecimale waarde "60" (decimaal 128) worden geplaatst.

P
 Dit is het pariteits-byte, dat tijdens SAVE wordt gegenereerd.
 Tijdens een LOAD, MERGE of VERIFY wordt ook een pariteits-byte gegenereerd. De pariteits-byte die van de cassette wordt gelezen, wordt vergeleken met de zojuist gegenereerde pariteits-byte. Alleen als beide bytes identiek zijn is de data goed geladen.

Leader 2 sec
 Dit is de fluittoon die aan het datablok vooraf gaat. De functie is dezelfde als voor "Leader 5 sec".

Datablok
 Het datablok kan het BASIC-programma, de variabele of de bytes bevatten die men wil wegschrijven, teruglezen of verifiëren.

Tips

In dit hoofdstuk heb ik een aantal zaken opgenomen die niet binnen andere hoofdstukken pasten, maar die toch belangrijk genoeg waren om te vermelden.

Het oproepen van de nog vrije geheugenruimte kan als volgt worden gedaan:

```
PRINT 65535-USR 7962
```

Op adres 7962 (decimaal) start een routine die de vrije geheugenruimte uitzoekt. Met bovenstaand commando start u die routine. Daar deze routine het resultaat (de vrije geheugenruimte) in register BC zet krijgt u die informatie met dit commando netjes op uw scherm afgedrukt.

De klik die u tijdens het indrukken van een toets hoort is erg zwak. Wilt u een duidelijker klik horen, geef dan even het commando POKE 23609,10 in.

Adres 23609 is namelijk het adres van de systeemvariabele PIP. Deze systeemvariabele wordt door het systeem gebruikt om de lengte van de klik te bepalen.

Wilt u voorkomen dat onbevoegden uw programma draaien of uitlezen, dan is er, mits die ander dat niet door heeft, een zekere beveiliging mogelijk. Begin uw programma met de regels:

```
1 INPUT "Wachtwoord?"
2 POKE 23693,63
3 INPUT AS
4 IF AS<"(uw wachtwoord)" THEN NEW
5 POKE 23693,56
```

SAVE deze routine samen met uw programma op cassette met het commando SAVE (programma) LINE 1. Hierdoor zal bij laden dit programma automatisch op regel nummer 1 worden gestart. In regel 2 worden de attributen zo gezet dat, mocht men proberen het programma te "listen", er niets te zien is. Wie het verkeerde wachtwoord geeft zal het commando NEW veroorzaken. Wie het wachtwoord echter kent, die komt in regel 3, waarin de attributen weer zo worden gezet dat de listing te lezen is.

Indien u in uw programma een onderbreking van onbepaalde tijdsduur wenst, maakt u dan gebruik van de instructie PAUSE 0.
Door na PAUSE een 0 te specificeren geeft u de Spectrum namelijk opdracht net zo lang te wachten tot er een toets wordt ingedrukt, en pas daarna weer door te gaan met het programma. Het is daarbij niet belangrijk welke toets er wordt ingedrukt.

Het resetten van de Spectrum kan met behulp van het aan en uitschakelen van de spanning. Hiertoe trekt men de voedingsplug uit de Spectrum en vervolgens steekt men die er weer in. In geval van een hang up is dit inderdaad noodzakelijk, tenzij men een schakelaar heeft aangesloten op de reset- of op de INT-inslag op de parallelplug. Heeft men echter geen hang up en wil men toch resetten (net als na aanschakelen), dan kan dit door het commando RANDOMIZEUSR 0 te geven.

Het gebruik van ROM-routines

Bij het programmeren in machinetaal is het goed er aan te denken dat het vaak eenvoudig is om voor bepaalde functies een ROM-routine aan te roepen, in plaats van zelf een routine voor die functie te gaan schrijven. Voor een compleet overzicht van alle ROM-routines is dit boekje te klein. Er zijn andere boeken die enkel en alleen over dat onderwerp handelen. Ter illustratie heb ik toch gemeend er goed aan te doen hier enkele voorbeelden te geven.

In deze voorbeelden zult u zien dat er slechts weinig moeite behoeft te worden gedaan. Men moet alleen weten welke informatie de ROM-routines verwachten en in welke registers zij dit verwachten. Vervolgens laadt men die registers met de gewenste informatie. Nu kan de ROM-routine worden aangeroepen en uitgevoerd. Na uitvoering zal de ROM-routine bepaalde registers met bepaalde informatie hebben geladen. Om deze informatie te kunnen gebruiken dient men dus te weten welke informatie in welke registers is geplaatst. Zoals u ziet is het erg eenvoudig. Het enige probleem is de soort informatie per register per ROM-routine uit te zoeken en het startadres van die ROM-routine te vinden. Dit is een karweitje dat veel tijd in beslag kan nemen. Voor de hierna volgende routines behoeft u dat zoek werk alvast niet meer te doen.

```

BEEP
startadres : 0385
registergebruik : DE = tijdsduur
                HL = toonhoogte
                mnemonic:
machinetaalprog : LD DE,0001      hex.code: 11 01 00
                LD HL,0005        21 05 00
                CALL BEEP         CD 05 03
                RET               C9

```

```
CLS
startadres : 00AF
registergebruik : -
mnemonic: hex.code:
machinetaalprog : CALL CLS CD AF 00
RET C9
```

```
CLEAR LINE(S)
startadres : 0E44
registergebruik : B = aantal te wissen regels
mnemonic: hex.code:
machinetaalprog : LD B,10 0E 0A
CALL CL CD 44 0E
RET C9
```

Ter illustratie een klein BASIC-programmetje van waaruit bovenstaand machinetaalroutinetje wordt aangeroepen. Er is aangenomen dat het routinetje start op adres 64000.

Hiermee heeft u de mogelijkheid om een kop bovenaan het scherm te laten staan terwijl u de rest van het scherm vist.

```
10 FOR a=0 TO 10
20 PRINT "dit blijft staan"
30 NEXT a
40 INPUT "tekst? ";a$
50 PRINT AT 21,0;a$
60 PAUSE 50
70 RANDOMIZE USR 64000
80 GO TO 40
```

Gebruikt u voor het invoeren van de machinetaal-routine het programma "hexlader".

```
SCROLL LINE(S)
startadres : 0E00
registergebruik : B = aantal te scrollen regels
mnemonic: hex.code:
machinetaalprog : LD B,10 0E 0A
CALL SL CD 00 0E
RET C9
```

Ook voor het scrollen van regels volgt een illustratief BASIC-programma, opdat u de smaak te pakken zult krijgen.

Weer is aangenomen dat het machinetaalprogramma vanaf adres 64000 is geladen.

```
10 FOR a=0 TO 21
20 PRINT "deze regels blijven stil staan"
30 NEXT a
40 LET a$="abcdefghijklmnopqrstuvwxyz"
50 PRINT AT 21,0;a$
60 LET b$=a$(20)
70 LET a$=b$a$(TO 25)
80 RANDOMIZE USR 64000
90 PAUSE 0
100 GO TO 50
```

Regel 90 vereist dat u voor iedere "loop" een toets indrukt. U kunt daardoor rustig de resultaten bekijken. Weglaten van regel 90 geeft echter een prachtig effect. Probeer het maar eens.

Programma's beschrijvingen

In dit hoofdstuk zullen van de moeilijkst te bedienen en tegelijkertijd meest verkochte programma's een korte beschrijving worden gegeven. Deze beschrijving heeft alleen tot doel het geheugen wat op te frissen. De ervaring leert dat, wanneer deze programma's langere tijd niet zijn gedraaid, men de functies en de mogelijkheden van die functies vergeet. Voor een dergelijke beschrijving komen twee programma's in aanmerking, VU-CALC en VU-FILE.

VU-CALC

Na het laden van het programma kan men naar de commandomode, de tekstmode of naar de gegevens/formule-mode gaan.

= naar commandomode.

" = naar tekstmode.

getallen of formules kunnen zonder meer worden ingegeven.

VU-CALC maakt geen onderscheid tussen hoofd- en kleine letters, men mag ze door elkaar gebruiken.

Wil men een bestaande "spreadsheet" van cassette laden, dan dient men #1 in te geven.

Commando's:

- #B - Wist het "current" veld met de eventueel daarbij behorende formule.
- #C - Herberekent alle velden in het hele rooster waarvan een formule is toegevoegd.
- #E - De formule uit het "current" veld kan worden vervangen door een nieuwe.

- #F,k,f,j - Formateren van een kolom of van alle kolommen.
k = cijfer --> nummer van de te formateren kolom.
k = A --> Alle kolommen moeten worden geformatteerd.
f = i --> getallen worden als integer afgedrukt.
f = \$ --> getallen krijgen twee cijfers achter komma.
f = G --> algemeen formaat.
j = L --> links uitgelijnd.
j = R --> rechts uitgelijnd.
- #G,rk - Verplaatst de cursor naar de in rk aangegeven rij en kolom.
- #L - Laden van een op cassette bewaarde VU-CALC file.
- #P - Drukt de op het scherm staande informatie af op de printer.
- #Q - Beëindigt VU-CALC. Men krijgt een menu waarmee men kan kiezen uit stoppen, wissen van de spreadsheet of laden van een andere spreadsheet.
- #R,rk,e:l - De inhoud van het met rk (rij/kolom) aangegeven veld kan worden gecopieerd naar alle velden tussen e en l.
e = eerste rij en kolom (linksboven)
l = laatste rij en kolom (rechtsonder)
e en l moeten worden gezien als coördinaten in een rechthoek.
Dit commando kan ook worden gebruikt als wis-commando. Door rk te laten wijzen naar een leeg veld, kan men het blok tussen e en l wissen.
- #S - Schrijf de inhoud van de spreadsheet naar cassette.
- #T,r,r' - Maak een copie van rij (horizontaal) r naar rij r'.
- #T,k,k' - Maak een copie van kolom (verticaal) k naar kolom k'.

In de formules mag men van de volgende bewerkingen gebruik maken:

- * voor optellen
- voor aftrekken
- * voor vermenigvuldigen
- / voor delen

Getallen die men in de formules wil gebruiken mogen zowel directe getallen als verwijzingen naar velden waarin getallen staan zijn.

Verwijst men naar een veld waarin geen getal staat dan zal dit een fout opleveren.

Naast de hiervoor gegeven bewerkingen is er nog een bewerking mogelijk, de som-faciliteit.

* som-faciliteit

Voorbeeld:

AA2:C3

Dit zal de som van de velden A2, A3, B2, B3, C2 en C3 in het veld zetten waaraan de formule was toegekend.

VU-FILE

Daar het programma VU-FILE een veelverkocht programma is en daar het niet zo eenvoudig te bedienen is volgt hier een korte beschrijving van de mogelijkheden van dit programma.

COMMANDO-mode

In deze mode hebt u de volgende mogelijkheden:

- A (lter) Wijzigen van het record dat op het scherm staat. "ENTER" wijst het dataveld waarop de cursor staat. Met de cursor bewakingstoetsen kunt u naar dataelden springen zonder deze te wissen. Ingegeven data afsluiten met "ENTER".
- B (ack) Terug naar het vorige record.
- C (opy) Kopieert het op het beeldscherm staande record naar de printer.
- D (elete) Wist het op het beeldscherm staande record uit het bestand.
- E (nter) Toevoegen van nieuwe records aan het bestand.
- F (orward) Door naar het volgende record.
- I (nform) Geeft informatie over uw file en de gebruikte geheugenruimte. Door op ongeacht welke toets te drukken komt u terug in de commando-mode.
- L (ist) Alle records uit het bestand worden op het beeldscherm afgedrukt. Ieder record blijft ongeveer 1 seconde staan. Door indrukken van ongeacht welke toets stopt u de listing.
- O (rder) Sorteren van het bestand op alfabetische volgorde van het dataveld waar de cursor op staat. U kunt de cursor naar een ander dataveld verplaatsen door ongeacht welke toets

in te drukken. Met "ENTER" maakt u het dataveld waarop de cursor staat het veld waarop zal worden gesorteerd. Hiermee worden de records op een in de "printer layout-mode" vastgestelde manier op de printer afgedrukt.

Q (uit)
Hiermee beëindigt u de commando-mode. U kunt nu een functie uit het volgende menu kiezen:

1. Enter VU-file (naar commando-mode)
2. Set record layout (naar record layout mode)
3. Set printer layout (naar printer layout mode)
4. Save datafile (bestand naar cassette schrijven)
5. Load new datafile (lees bestand van cassette)
6. Erase current file (wis bestand uit geheugen)

R (reset)
Terug naar het eerste record uit het bestand.

S (select)
Zoeken naar een op te geven string in (een item van) de records. "ENTER" = Controleer het hele record op het voorkomen van de op te geven string. Door een andere toets in te drukken wordt de cursor op een dataveld binnen het record geplaatst. Bij indrukken van "ENTER" zal nu alleen het dataveld waar de cursor op staat worden gecontroleerd op het voorkomen van de op te geven string.

Hierna kunt u de zoek-string ingeven. "STOP" beëindigt het zoeken. Wordt een record met de opgegeven zoek-string gevonden, dan wordt u gevraagd of deze string actief dient te blijven. Antwoordt u "Y", dan zullen hierna alleen geselecteerde records worden ge-"print" of ge-"list".

DATAFIELD mode

Op uw scherm ziet u de door u opgegeven itemnamen. Met de cursor besturingstoetsen kunt u nu naar de

plaats gaan waar u de inhoud van de items wenst te hebben. Daar aankomen kunt u die plaats vastleggen door op "ENTER" te drukken. De inhoud hoeft niet op dezelfde regel te staan als de itemnaam. Nadat u de plaats van de item-inhoud hebt opgegeven kunt u de kleur van inkt en papier aangeven.

U dient er rekening mee te houden dat een item nooit langer kan zijn dan 1 regel. Het is wel mogelijk meerdere regels onder een itemnaam te plaatsen, doch later bij het zoeken en sorteren zal slechts maximaal 1 regel in aanmerking worden genomen.

Hebt u alle plaatsen waar u de gegevens, behorende tot het record, wilde opleaan aangegeven, dan kunt u met "STOP" naar de "enter record mode" gaan.

ENTER RECORD mode

U ziet nu de itemnamen op het scherm, terwijl de cursor op het eerste door u gedefinieerde dataveld staat. U kunt nu de inhoud van dit item intikken. Met "ENTER" gaat u naar het volgende dataveld. Hebt u alle dataelden van het record ingevuld, dan verschijnt de cursor weer op het eerste dataveld, dat nu echter van het volgende record is. Tijdens de "Enter record mode" kunt u door indrukken van "STOP" naar de commando mode gaan.

PRINTER LAYOUT mode

Indien u dat wenst kunt u namen van af te drukken informatie ingeven. Dit behoeven niet dezelfde namen te zijn die u voor de record layout mode had ingegeven. Ook hoeven de namen niet op dezelfde regel te staan. De ingegeven namen zullen op de printer worden afgedrukt, samen met de inhoud van de records.

"STOP" beëindigt de printer layout mode, ook als u geen enkele naam hebt ingegeven.

U kunt dan in de Datafield mode. Daarin kunt u de inhoud van de items verplaatsen naar een door u gewenste plaats.

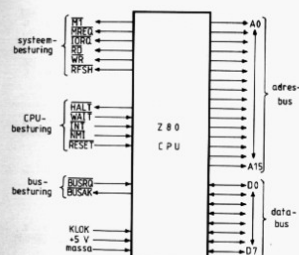
Opn.: Het is verstandig de eerste paar regels niet te beschrijven. Op die manier krijgt u een

aantal regels tussenruimte tussen de op uw printer afgedrukte records.
Voordat u gaat printen kunt u controleren of u de juiste layout hebt gekozen door te printen zonder aangesloten printer.

RECORD LAYOUT mode

Het bestand zal uit een aantal records bestaan. Ieder record kan zijn onderverdeeld in een aantal items (datavelden). In de record layout mode kunnen aan ieder van die items namen worden toegekend. Deze namen kunt u intikken op de plaats waar u dat wilt. Met de cursorbesturingsdoetsten kunt u naar die plaats gaan. Met "EDIT" kunt u de kleur van inkt en papier, en het al of niet BRIGHT of FLASHING afdrukken van de itemnamen aanpassen. Wanneer u alle gewenste namen op de gewenste plaats (er mogen meer dan 1 namen per regel worden gespecificeerd) hebt gezet, kunt u met "STOP" naar de DATAFIELD mode gaan.

Z80-CPU met signaalbeschrijving

De ZX Spectrum gebruikt als centrale processor een Z80-CPU. De signalen die door de Z80 worden gebruikt en gegenereerd komen allemaal voor op de parallelpoort aan de achterzijde van de ZX Spectrum. Hier volgt een beschrijving van die signalen.

signaal	omschrijving	I/O	H/L
A0-A15	adresbus (3-status)	O	H
D0-D7	databus (3-status)	I/O	H

signaal	omschrijving	I/O	H/L
WT	machinecyclus 1 Dit signaal is actief gedurende het ophalen van de OPCODE-bytes.	O	L
MRBQ	memory request (3-status) Geeft aan dat de adresbus een geheugenadres voor lezen of schrijven bevat.	O	L
IORBQ	input/output request (3-status) Geeft aan dat de adreslijnen A0 t/m A7 een I/O-device-adres voor lezen of schrijven bevatten.	O	L
RD	read (3-status) Geeft aan dat de Z80 wil lezen uit het geheugen of van het geadresseerde I/O-device.	O	L
WR	write (3-status) Geeft aan dat de databuslijnen D0 t/m D7 data bevatten die naar het geheugen of naar een I/O-device moeten worden geschreven.	O	L
RFSH	refresh Geeft aan dat de adreslijnen A0 t/m A6 een refresh-adres voor het dynamisch RAM bevatten. De refresh-cyclus kan worden gestart met het signaal MRBQ.	O	L
HALT	stop Geeft aan dat de Z80-CPU zogenaamde NOP-instructies uitvoert, om een refresh-cyclus mogelijk te maken. Door middel van een interrupt kan de Z80 weer worden doorstart.	O	L
WAIT	wacht Geeft aan de Z80 te kennen dat het geadresseerde geheugenadres of de geadresseerde I/O-poort niet direct	I	L

signaal	omschrijving	I/O	H/L
	data kan leveren. De Z80 wacht zolang WAIT actief blijft.		
INT	interrupt request Hiermee kan een I/O-device de Z80 onderbreken. Indien de Z80 de interrupt accepteert, zet het IORQ.	I	L
NMI	niet te maskeren interrupt Dit is een interrupt request met een hogere prioriteit dan INT. NMI veroorzaakt een restart op adres 0066(hex). Alleen BUSRQ heeft een nog hogere prioriteit.	I	*
RESET	reset Zet de volgende CPU-registers op 0: PC (= program counter) I (= interrupt register) R (= refresh register) Gedurende het resetten is de CPU niet ontvankelijk voor interrupts. Na het resetten begint de CPU de instructie op het in PC staande adres (= 0000) uit te voeren.	I	L
BUSRQ	bus request De Z80 zal bij het zien van dit signaal alle 3-status signalen op hoge impedantie zetten, om zodoende deze signalen vrij te maken voor gebruik door een ander device (bijvoorbeeld de DMA-chip).	I	L
BUSAK	bus acknowledge Hiermee geeft de Z80 aan dat alle 3-statussignalen op hoge impedantie zijn gezet en dus dat ze vrij zijn voor gebruik door andere devices.	O	L
KLOK	kloksignaal Het kloksignaal moet van TTL-niveau zijn en heeft een "pull-up" weerstand van 330 ohm nodig.	I	

Z80-registers

De Z80-CPU bevat veertien achtbitsregisters plus vier zestien- bitsregisters. De functies van deze registers wordt hierna beschreven.

A	F	A'	F'
B	C	B'	C'
D	E	D'	E'
H	L	H'	L'
I	R		
indexregister IX			
indexregister IY			
stackpointer SP			
programcounter PC			

Register A (accumulator)

De accumulator wordt voor achtbits berekeningen en logische functies gebruikt. Het resultaat van die berekening of logische bewerking blijft in de accumulator bewaard.

Register F (vlagregister)

Het vlagregister geeft de condities aan, die het gevolg zijn van acht- of zestienbits bewerkingen. Het F-register heeft de volgende indeling:

S Z - H - P/V N C

- S = sign
S=1 indien het meest significante bit van het resultaat 1 is, anders is S=0.
- Z = zero
Z=1 betekent dat het resultaat van de bewerking nul is. Indien het resultaat ongelijk aan nul is, wordt Z=0.
- H = halve carry
H=1 wil zeggen dat er een carry was naar bit 4 van de accumulator. Was er geen carry dan is H=0.
- P/V = pariteit/overflow
Na logische instructies bevat dit bit informatie over de pariteit. Na rekeninstructies wordt met dit bit aangegeven of er een overflow is opgetreden.
- N = optel/af trek
Indien N=0 dan is er opgeteld. Is N=1 dan is er afgetrokken.
- C = carry
C=1 wil zeggen dat er een carry is opgetreden, C=0 betekent dat er geen carry was.

Registerparen BC, DE en HL

Deze registerparen kunnen ieder afzonderlijk worden gebruikt, er zijn dan 6 achtbitsregisters, doch ze kunnen ook per paar worden gebruikt, er zijn dan drie zestienbitsregisters. Het gebruik is vrij te kiezen door de programmeur.

Alternatieve registers

Deze registers hebben dezelfde functies als de hiervoor beschreven overeenkomstige registers. Met behulp van de exchange-instructies kan de programmeur kiezen uit de door hem gewenste register-set. BC, DE en HL kunnen allemaal tezamen met een instructie worden ongewijsseld met de registers BC', DE' en HL'.

I-register

Indien de Z80 CPU in interruptmode 2 is, dan zal bij het optreden van een interrupt een sprong worden uitgevoerd naar een adres dat is samengesteld uit de acht bits van het I-register (dit is het meest significante deel) en de acht bits die door het interrumpgerende randapparaat worden gegenereerd.

R-register

Dit register is een automatische teller voor de "refresh" van het dynamisch RAM. Alleen ten behoeve van en test mag de programmeur dit register met een waarde laden. Onder normale omstandigheden wordt dit register alleen door de Z80 zelf gebruikt.

IX- en IY-registers

In deze indexregisters kan een basisadres worden bewaard, die bij geïndexeerd adresseren kan worden gebruikt. Instructies waarmee geïndexeerd kan worden geadresseerd gebruiken naast de waarde uit het indexregister nog een extra byte, waarmee de verplaatsing ten opzichte van het adres uit het indexregister wordt aangegeven.

SP (stack pointer)

In dit register wordt het topadres van de stack bewaard. De stack kan op iedere willekeurige

plaats in het geheugen staan. (zie geheugenindeling.) De organisatie is LIPO (last in first out). Met PUSH zet men data op de stack en met POP haalt men die data er weer af.

PC (program counter)

Hierin bevindt zich het adres van de volgende uit te voeren instructie.

Z80-instructieset op volgorde van mnemonics

mnemonic	hex.code	mnemonic	hex.code
ADC A,(HL)	8E	ADD IY,DE	FD19
ADC A,(IX+d)	DD8E05	ADD IY,IY	FD29
ADC A,(IY+d)	FD8E05	ALO IY,SP	FD39
ADC A,A	8F	AND (HL)	A6
ADC A,B	88	AND (IX+d)	DDA605
ADC A,C	89	AND (IY+d)	FDA605
ADC A,D	8A	AND A	A7
ADC A,E	8B	AND B	A0
ADC A,H	8C	AND C	A1
ADC A,L	8D	AND D	A2
ADC A,n	C620	AND E	A3
ADC HL,BC	ED4A	AND H	A4
ADC HL,DE	ED5A	AND L	A5
ADC HL,HL	ED6A	AND n	E620
ADC HL,SP	ED7A	BIT 0,(HL)	CB46
ADD A,(HL)	86	BIT 0,(IX+d)	DDCB0546
ADD A,(IX+d)	DD8605	BIT 0,(IY+d)	FDCCB0546
ADD A,(IY+d)	FD8605	BIT 0,A	CB47
ADD A,A	87	BIT 0,B	CB40
ADD A,B	80	BIT 0,C	CB41
ADD A,C	81	BIT 0,D	CB42
ADD A,D	82	BIT 0,E	CB43
ADD A,E	83	BIT 0,H	CB44
ADD A,H	84	BIT 0,L	CB45
ADD A,L	85	BIT 1,(HL)	CB4E
ADD A,n	C620	BIT 1,(IX+d)	DDCB054E
ADD HL,BC	09	BIT 1,(IY+d)	FDCCB054E
ADD HL,DE	19	BIT 1,A	CB4F
ADD HL,HL	29	BIT 1,B	CB48
ADD HL,SP	39	BIT 1,C	CB49
ADD IX,BC	DD09	BIT 1,D	CB4A
ADD IX,DE	DD19	BIT 1,E	CB4B
ADD IX,IX	DD29	BIT 1,H	CB4C
ADD IX,SP	DD39	BIT 1,L	CB4D
ADD IY,BC	FD09	BIT 2,(HL)	CB56

mnemonic	hex.code	mnemonic	hex.code
BIT 2,(IX+d)	DDCB0556	BIT 6,C	CB71
BIT 2,(IY+d)	FDCCB0556	BIT 6,D	CB72
BIT 2,A	CB57	BIT 6,E	CB73
BIT 2,B	CB50	BIT 6,H	CB74
BIT 2,C	CB51	BIT 6,L	CB75
BIT 2,D	CB52	BIT 7,(HL)	CB7E
BIT 2,E	CB53	BIT 7,(IX+d)	DDCB057E
BIT 2,H	CB54	BIT 7,(IY+d)	FDCCB057E
BIT 2,L	CB55	BIT 7,A	CB7F
BIT 3,(HL)	CB5E	BIT 7,B	CB78
BIT 3,(IX+d)	DDCB055E	BIT 7,C	CB79
BIT 3,(IY+d)	FDCCB055E	BIT 7,D	CB7A
BIT 3,A	CB5F	BIT 7,E	CB7B
BIT 3,B	CB58	BIT 7,H	CB7C
BIT 3,C	CB59	BIT 7,L	CB7D
BIT 3,D	CB5A	CALL C,nn	DC8405
BIT 3,E	CB5B	CALL M,nn	FC8405
BIT 3,H	CB5C	CALL MC,nn	D48405
BIT 3,L	CB5D	CALL ME,nn	C48405
BIT 4,(HL)	CB66	CALL P,nn	F48405
BIT 4,(IX+d)	DDCB0566	CALL PE,nn	EC8405
BIT 4,(IY+d)	FDCCB0566	CALL PO,nn	E48405
BIT 4,A	CB67	CALL Z,nn	OC8405
BIT 4,B	CB60	CALL nn	CB8405
BIT 4,C	CB61	CCP	3F
BIT 4,D	CB62	CP (HL)	BE
BIT 4,E	CB63	CP (IX+d)	DDCB05
BIT 4,H	CB64	CP (IY+d)	FDCCB05
BIT 4,L	CB65	CP A	BF
BIT 5,(HL)	CB6E	CP B	8B
BIT 5,(IX+d)	DDCB056E	CP C	B9
BIT 5,(IY+d)	FDCCB056E	CP D	BA
BIT 5,A	CB6F	CP E	BB
BIT 5,B	CB68	CP H	BC
BIT 5,C	CB69	CP L	BD
BIT 5,D	CB6A	CP n	FE20
BIT 5,E	CB6B	CFO	EDA9
BIT 5,H	CB6C	CFOR	ED89
BIT 5,L	CB6D	CPI	EDA1
BIT 6,(HL)	CB76	CFR	ED01
BIT 6,(IX+d)	DDCB0576	CPL	2F
BIT 6,(IY+d)	FDCCB0576	DAA	27
BIT 6,A	CB77	DEC (HL)	35
BIT 6,B	CB70	DEC (IX+d)	DD3505

mnemonic	hex.code	mnemonic	hex.code
DEC (1Y+d)	FD3405	INC H	24
DEC A	3D	INC HL	23
DEC B	05	INC IX	0023
DEC BC	03	INC IY	FD23
DEC C	00	INC L	2C
DEC D	15	INC SP	33
DEC DE	1B	IN A,(n)	DB20
DEC E	1D	IND	EDAA
DEC H	25	INDR	EDBA
DEC HL	2B	INI	EDA2
DEC IX	DD2B	INIR	EDB2
DEC IY	FD2B	JP nn	C38405
DEC L	2D	JP (HL)	E9
DEC SP	3B	JP (IX)	DCB9
DI	F3	JP (IY)	FD99
DJNZ e	1D2E	JP C,nn	DAB405
EI	FB	JP M,nn	FAB405
EX (SP),HL	E3	JP NC,nn	D28405
EX (SP),IX	DEE3	JP NZ,nn	C28405
EX (SP),IY	FDE3	JP P,nn	F28405
EX AF,AF	0B	JP PE,nn	E28405
EX DE,HL	EB	JP PO,nn	E28405
EXX	D9	JP Z,nn	CAB405
HALT	76	JR C,e	382E
IR 0	ED46	JR NC,e	382E
IR 1	ED56	JR NZ,e	202E
IR 2	ED5E	JR Z,e	282E
IR A,(C)	ED7B	JR e	182E
IR B,(C)	ED40	LD (BC),A	62
IR C,(C)	ED48	LD (DE),A	12
IR D,(C)	ED50	LD (HL),A	77
IR E,(C)	ED58	LD (HL),B	70
IR H,(C)	ED60	LD (HL),C	71
IR L,(C)	ED68	LD (HL),D	72
INC (HL)	34	LD (HL),E	73
INC (IX+d)	ED3405	LD (HL),H	74
INC (IY+d)	FD3405	LD (HL),L	75
INC A	3C	LD (HL),n	3620
INC B	04	LD (IX+d),A	DD7005
INC BC	03	LD (IX+d),B	DD7005
INC C	0C	LD (IX+d),C	DD7105
INC D	14	LD (IX+d),D	DD7205
INC DE	13	LD (IX+d),E	DD7305
INC E	1C	LD (IX+d),H	DD7405

mnemonic	hex.code	mnemonic	hex.code
LD (IX+d),L	DD7505	LD BC,(nn)	ED4B8405
LD (IX+d),n	DD360520	LD BC,nn	018405
LD (IY+d),A	FD7705	LD C,(HL)	4E
LD (IY+d),B	FD7005	LD C,(IX+d)	DD4E05
LD (IY+d),C	FD7105	LD C,(IY+d)	FD4E05
LD (IY+d),D	FD7205	LD C,A	4F
LD (IY+d),E	FD7305	LD C,B	48
LD (IY+d),H	FD7405	LD C,C	49
LD (IY+d),L	FD7505	LD C,D	4A
LD (IY+d),n	FD360520	LD C,E	4B
LD (nn),A	128405	LD C,H	4C
LD (nn),BC	ED438405	LD C,L	4D
LD (nn),DE	ED538405	LD C,n	DE20
LD (nn),HL	E28405	LD D,(HL)	56
LD (nn),IX	DD228405	LD D,(IX+d)	DD5605
LD (nn),IY	FD228405	LD D,(IY+d)	FD5605
LD (nn),SP	ED738405	LD D,A	57
LD A,(BC)	0A	LD D,B	50
LD A,(DE)	1A	LD D,C	51
LD A,(HL)	7E	LD D,D	52
LD A,(IX+d)	DD7E05	LD D,E	53
LD A,(IY+d)	FD7E05	LD D,H	54
LD A,(nn)	3A8405	LD D,L	55
LD A,A	7F	LD D,n	1620
LD A,B	78	LD DE,(nn)	ED5B8405
LD A,C	79	LD DE,nn	118405
LD A,D	7A	LD E,(HL)	5E
LD A,E	7B	LD E,(IX+d)	DD5E05
LD A,H	7C	LD E,(IY+d)	FD5E05
LD A,I	ED57	LD E,A	5F
LD A,L	7D	LD E,B	58
LD A,n	3E20	LD E,C	59
LD A,R	ED5F	LD E,D	5A
LD B,(HL)	46	LD E,E	5B
LD B,(IX+d)	DD4605	LD E,H	5C
LD B,(IY+d)	FD4605	LD E,L	5D
LD B,A	47	LD E,n	1E20
LD B,B	40	LD H,(HL)	66
LD B,C	41	LD H,(IX+d)	DD6605
LD B,D	42	LD H,(IY+d)	FD6605
LD B,E	43	LD H,A	67
LD B,H	44	LD H,B	60
LD B,L	45	LD H,C	61
LD B,n	6E20	LD H,D	62

mnemonic	hex.code	mnemonic	hex.code
LD H,E	63	OR n	F620
LD H,H	64	OTIR	ED08
LD H,L	65	OTIR	ED03
LD H,n	2620	OUT (C),A	ED79
LD HL,(nn)	2A8405	OUT (C),B	ED41
LD HL,nn	218405	OUT (C),C	ED49
LD I,A	ED47	OUT (C),D	ED51
LD IX,(nn)	D02A8405	OUT (C),E	ED59
LD IX,nn	D0218405	OUT (C),H	ED61
LD IY,(nn)	FD2A8405	OUT (C),L	ED69
LD IY,nn	FD218405	OUT (n),A	D320
LD L,(HL)	6E	OUTD	EDAB
LD L,(IX+d)	D06E05	OUTI	EDA3
LD L,(IY+d)	FD6E05	POP AF	F1
LD L,A	6F	POP BC	C1
LD L,B	68	POP DE	D1
LD L,C	69	POP HL	E1
LD L,D	6A	POP IX	D0E1
LD L,E	6B	POP IY	FD61
LD L,H	6C	PUSH AF	F5
LD L,L	6D	PUSH BC	C5
LD L,n	2E20	PUSH DE	D5
LD L,A	ED4F	PUSH HL	E5
LD SP,(nn)	ED7B8405	PUSH IX	D0E5
LD SP,HL	79	PUSH IY	FD65
LD SP,IX	D0F9	RES 0,(HL)	C886
LD SP,IY	FD79	RES 0,(IX+d)	D0C80586
LD SP,nn	118405	RES 0,(IY+d)	FD0C80586
LDO	EDAB	RES 0,A	C887
LDEW	ED08	RES 0,B	C880
LDI	EDAO	RES 0,C	C881
LDIR	ED00	RES 0,D	C882
NEZ	ED44	RES 0,E	C883
NOZ	00	RES 0,H	C884
OR (HL)	86	RES 0,L	C885
OR (IX+d)	D08405	RES 1,(HL)	C886
OR (IY+d)	FD8405	RES 1,(IX+d)	D0C80586
OR A	D7	RES 1,(IY+d)	FD0C80586
OR B	80	RES 1,A	C88P
OR C	81	RES 1,B	C888
OR D	82	RES 1,C	C889
OR E	83	RES 1,D	C88A
OR H	84	RES 1,E	C88B
OR L	85	RES 1,H	C88C

mnemonic	hex.code	mnemonic	hex.code
RES 1,L	C88D	RES 6,A	C8B7
RES 2,(HL)	C896	RES 6,B	C8B0
RES 2,(IX+d)	D0C80596	RES 6,C	C8B1
RES 2,(IY+d)	FD0C80596	RES 6,D	C8B2
RES 2,A	C897	RES 6,E	C8B3
RES 2,B	C890	RES 6,H	C8B4
RES 2,C	C891	RES 6,L	C8B5
RES 2,D	C892	RES 7,(HL)	C8B6
RES 2,E	C893	RES 7,(IX+d)	D0C805B6
RES 2,H	C894	RES 7,(IY+d)	FD0C805B6
RES 2,L	C895	RES 7,A	C8B8
RES 3,(HL)	C89E	RES 7,B	C8B9
RES 3,(IX+d)	D0C8059E	RES 7,C	C8BA
RES 3,(IY+d)	FD0C8059E	RES 7,D	C8BB
RES 3,A	C89F	RES 7,E	C8BC
RES 3,B	C898	RES 7,H	C8BD
RES 3,C	C899	RES 7,L	C8BE
RES 3,D	C89A	RET C	D8
RES 3,E	C89B	RET H	F8
RES 3,H	C89C	RET NC	D0
RES 3,L	C89D	RET NZ	00
RES 4,(HL)	C8A6	RET P	F0
RES 4,(IX+d)	D0C805A6	RET PE	E8
RES 4,(IY+d)	FD0C805A6	RET PO	E0
RES 4,A	C8A7	RET Z	C8
RES 4,B	C8A0	RETI	ED4D
RES 4,C	C8A1	RL (HL)	ED45
RES 4,D	C8A2	RL (IX+d)	D0C80516
RES 4,E	C8A3	RL (IY+d)	FD0C80516
RES 4,H	C8A4	RL A	CB17
RES 4,L	C8A5	RL B	CB10
RES 5,(HL)	C8AE	RL C	CB11
RES 5,(IX+d)	D0C805AE	RL D	CB12
RES 5,(IY+d)	FD0C805AE	RL E	CB13
RES 5,A	C8AF	RL H	CB14
RES 5,B	C8A8	RL L	CB15
RES 5,C	C8A9	RLA	17
RES 5,D	C8AA	RLC (HL)	CB06
RES 5,E	C8AB	RLC (IX+d)	D0C80506
RES 5,H	C8AC	RLC (IY+d)	FD0C80506
RES 5,L	C8AD	RLC A	CB07
RES 6,(HL)	C8B6	RLC B	CB00
RES 6,(IX+d)	D0C805B6		
RES 6,(IY+d)	FD0C805B6		

mnemonic	hex.code	mnemonic	hex.code
RLC C	CB01	SBC A,C	99
RLC D	CB02	SBC A,D	9A
RLC E	CB03	SBC A,E	9B
RLC H	CB04	SBC A,H	9C
RLC L	CB05	SBC A,L	9D
RLCA	07	SBC HL,BC	ED42
RLD	ED4F	SBC HL,DE	ED52
RR (HL)	CB1E	SBC HL,HL	ED62
RR (IX+d)	DDCB051E	SBC HL,SP	ED72
RR (IY+d)	DDCB051E	SCF	37
RR A	CB1F	SET 0,(HL)	CB06
RR B	CB18	SET 0,(IX+d)	DDCB0506
RR C	CB19	SET 0,(IY+d)	DDCB0506
RR D	CB1A	SET 0,A	CB07
RR E	CB1B	SET 0,B	CB0C
RR H	CB1C	SET 0,C	CB01
RR L	CB1D	SET 0,D	CB02
RRA	1F	SET 0,E	CB03
RRC (HL)	CB0E	SET 0,H	CB04
RRC (IX+d)	DDCB050E	SET 0,L	CB05
RRC (IY+d)	DDCB050E	SET 1,(HL)	CB0E
RRC A	CB0F	SET 1,(IX+d)	DDCB050E
RRC B	CB08	SET 1,(IY+d)	DDCB050E
RRC C	CB09	SET 1,A	CB0F
RRC D	CB0A	SET 1,B	CB08
RRC E	CB0B	SET 1,C	CB09
RRC H	CB0C	SET 1,D	CB0A
RRC L	CB0D	SET 1,E	CB0B
RRA	0F	SET 1,H	CB0C
RRA	ED67	SET 1,L	CB0D
RST 00H	C7	SET 2,(HL)	CB06
RST 08H	C7	SET 2,(IX+d)	DDCB0506
RST 10H	D7	SET 2,(IY+d)	DDCB0506
RST 18H	DF	SET 2,A	CB07
RST 20H	E7	SET 2,B	CB08
RST 28H	EF	SET 2,C	CB01
RST 30H	F7	SET 2,D	CB02
RST 38H	FF	SET 2,E	CB03
SBC A,n	ED20	SET 2,H	CB04
SBC A,(HL)	9E	SET 2,L	CB05
SBC A,(IX+d)	DDCB0505	SET 3,(HL)	CB0E
SBC A,(IY+d)	DDCB0505	SET 3,(IX+d)	DDCB050E
SBC A,A	9F	SET 3,(IY+d)	DDCB050E
SBC A,B	98	SET 3,A	CB0F

mnemonic	hex.code	mnemonic	hex.code
SET 3,B	CB08	SET 7,H	CBFC
SET 3,C	CB09	SET 7,L	CBFD
SET 3,D	CB0A	SLA (HL)	CB05
SET 3,E	CB0B	SLA (IX+d)	DDCB0526
SET 3,H	CB0C	SLA (IY+d)	DDCB0526
SET 3,L	CB0D	SLA A	CB27
SET 4,(HL)	CB0E	SLA B	CB20
SET 4,(IX+d)	DDCB050E	SLA C	CB21
SET 4,(IY+d)	DDCB050E	SLA D	CB22
SET 4,A	CB07	SLA E	CB23
SET 4,B	CB08	SLA H	CB24
SET 4,C	CB01	SLA L	CB25
SET 4,D	CB02	SRA (HL)	CB2E
SET 4,E	CB03	SRA (IX+d)	DDCB052E
SET 4,H	CB04	SRA (IY+d)	DDCB052E
SET 4,L	CB05	SRA A	CB2F
SET 5,(HL)	CB0E	SRA B	CB28
SET 5,(IX+d)	DDCB050E	SRA C	CB29
SET 5,(IY+d)	DDCB050E	SRA D	CB2A
SET 5,A	CB0F	SRA E	CB2B
SET 5,B	CB08	SRA H	CB2C
SET 5,C	CB09	SRA L	CB2D
SET 5,D	CB0A	SRL (HL)	CB3E
SET 5,E	CB0B	SRL (IX+d)	DDCB053E
SET 5,H	CB0C	SRL (IY+d)	DDCB053E
SET 5,L	CB0D	SRL A	CB3F
SET 6,(HL)	CB0E	SRL B	CB38
SET 6,(IX+d)	DDCB050E	SRL C	CB39
SET 6,(IY+d)	DDCB050E	SRL D	CB3A
SET 6,A	CB07	SRL E	CB3B
SET 6,B	CB08	SRL H	CB3C
SET 6,C	CB01	SRL L	CB3D
SET 6,D	CB02	SUB (HL)	96
SET 6,E	CB03	SUB (IX+d)	DD9605
SET 6,H	CB04	SUB (IY+d)	DD9605
SET 6,L	CB05	SUB A	97
SET 7,(HL)	CB0E	SUB B	90
SET 7,(IX+d)	DDCB050E	SUB C	91
SET 7,(IY+d)	DDCB050E	SUB D	92
SET 7,A	CB0F	SUB E	93
SET 7,B	CB08	SUB H	94
SET 7,C	CB09	SUB L	95
SET 7,D	CB0A	SUB n	D620
SET 7,E	CB0B	XOR (HL)	A6

mnemonic	hex.code
XOR (11+4)	DDAE05
XOR (11+4)	FDAD05
XOR A	AF
XOR B	AS
XOR C	A9
XOR D	AA
XOR E	AB
XOR H	AC
XOR L	AD
XOR n	EE20

In de hiervoor gegeven tabel van Z80-instructies op alfabetische volgorde van mnemonics zijn in de hexadecimale codes van de instructies de volgende voorbeeldwaarden opgenomen:

nn - 0584H (dit is in de instructie 8405)

d - 5 (dit is in de instructie 05)

n - 20H (dit is in de instructie 20)

e - 2EH (dit is in de instructie 2E)

Dit heeft tot gevolg dat de in deze tabel gegeven instructies een reële lengte hebben. Bij het in machinetaal programmeren behoeft u alleen de door u gewenste waarden voor nn, d, n en e in te vullen.

Z80-instructieset op volgorde van hex.code

hex.code	mnemonic	hex.code	mnemonic
00	NOP	23	INC HL
018405	LD BC,nn	24	INC H
02	LD (BC),A	25	DEC H
03	INC BC	2620	LD H,n
04	INC B	27	DAA
05	DEC B	282E	JR Z,e
0620	LD B,n	29	ADD HL,HL
07	RLCA	2AB405	LD HL,(nn)
08	EX AF,AF'	2B	DEC HL
09	ADD HL,BC	2C	INC L
0A	LD A,(BC)	2D	DEC L
0B	DEC BC	2E20	LD L,n
0C	INC C	2F	CPL
0D	DEC C	302E	JR NC,e
0E20	LD C,n	318405	LD SP,nn
0F	RNCA	328405	LD (nn),A
102E	DJNZ e	33	INC SP
118405	LD DE,nn	34	INC (HL)
12	LD (DE),A	35	DEC (HL)
13	INC DE	3620	LD (HL),n
14	INC D	37	SCF
15	DEC D	382E	JR C,e
1620	LD D,n	39	ADD HL,SP
17	RLA	3AB405	LD A,(nn)
182E	JR e	3B	DEC SP
19	ADD HL,DE	3C	INC A
1A	LD A,(DE)	3D	DEC A
1B	DEC DE	3E20	LD A,n
1C	INC E	3F	CCF
1D	DEC E	40	LD B,B
1E20	LD E,n	41	LD B,C
1F	RRA	42	LD B,D
202E	JR NZ,e	43	LD B,E
218405	LD HL,nn	44	LD B,H
228405	LD (nn),HL	45	LD B,L

hex.code	mnemonic	hex.code	mnemonic
46	LD B,(HL)	72	LD (HL),D
47	LD B,A	73	LD (HL),E
48	LD C,B	74	LD (HL),H
49	LD C,C	75	LD (HL),L
4A	LD C,D	76	HALT
4B	LD C,E	77	LD (HL),A
4C	LD C,H	78	LD A,B
4D	LD C,L	79	LD A,C
4E	LD C,(HL)	7A	LD A,D
4F	LD C,A	7B	LD A,E
50	LD D,B	7C	LD A,H
51	LD D,C	7D	LD A,L
52	LD D,D	7E	LD A,(HL)
53	LD D,E	7F	LD A,A
54	LD D,H	80	ADD A,B
55	LD D,L	81	ADD A,C
56	LD D,(HL)	82	ADD A,D
57	LD D,A	83	ADD A,E
58	LD E,B	84	ADD A,H
59	LD E,C	85	ADD A,L
5A	LD E,D	86	ADD A,(HL)
5B	LD E,E	87	ADD A,A
5C	LD E,H	88	ADC A,B
5D	LD E,L	89	ADC A,C
5E	LD E,(HL)	8A	ADC A,D
5F	LD E,A	8B	ADC A,E
60	LD H,B	8C	ADC A,H
61	LD H,C	8D	ADC A,L
62	LD H,D	8E	ADC A,(HL)
63	LD H,E	8F	ADC A,A
64	LD H,H	90	SUB B
65	LD H,L	91	SUB C
66	LD H,(HL)	92	SUB D
67	LD H,A	93	SUB E
68	LD L,B	94	SUB H
69	LD L,C	95	SUB L
6A	LD L,D	96	SUB (HL)
6B	LD L,E	97	SUB A
6C	LD L,H	98	SBC A,B
6D	LD L,L	99	SBC A,C
6E	LD L,(HL)	9A	SBC A,D
6F	LD L,A	9B	SBC A,E
70	LD (HL),B	9C	SBC A,H
71	LD (HL),C	9D	SBC A,L

hex.code	mnemonic	hex.code	mnemonic
9E	SBC A,(HL)	CA8405	JP Z,nn
9F	SBC A,A	CB00	RLC B
A0	AND B	CB01	RLC C
A1	AND C	CB02	RLC D
A2	AND D	CB03	RLC E
A3	AND E	CB04	RLC H
A4	AND H	CB05	RLC L
A5	AND L	CB06	RLC (HL)
A6	AND (HL)	CB07	RLC A
A7	AND A	CB08	RRC B
A8	XOR B	CB09	RRC C
A9	XOR C	CB0A	RRC D
AA	XOR D	CB0B	RRC E
AB	XOR E	CB0C	RRC H
AC	XOR H	CB0D	RRC L
AD	XOR L	CB0E	RRC (HL)
AE	XOR (HL)	CB0F	RRC A
AF	XOR A	CB10	RL B
B0	OR B	CB11	RL C
B1	OR C	CB12	RL D
B2	OR D	CB13	RL E
B3	OR E	CB14	RL H
B4	OR H	CB15	RL L
B5	OR L	CB16	RL (HL)
B6	OR (HL)	CB17	RL A
B7	OR A	CB18	RR B
B8	CF B	CB19	RR C
B9	CF C	CB1A	RR D
BA	CF D	CB1B	RR E
BB	CF E	CB1C	RR H
BC	CF H	CB1D	RR L
BD	CF L	CB1E	RR (HL)
BE	CF (HL)	CB1F	RR A
BF	CF A	CB20	SLA B
C0	RST NZ,nn	CB21	SLA C
C1	POP BC	CB22	SLA D
C28405	JP NZ,nn	CB23	SLA E
C38405	JP nn	CB24	SLA H
C48405	CALL NZ,nn	CB25	SLA L
C5	PSH BC	CB26	SLA (HL)
C620	ADD A,n	CB27	SLA A
C7	RST 0	CB28	SRA B
C8	RST 2	CB29	SRA C
C9	RST	CB2A	SRA D

hex.code	mnemonic	hex.code	mnemonic
CB2B	SRA E	CB5F	BIT 3,A
CB2C	SRA H	CB60	BIT 4,B
CB2D	SRA L	CB61	BIT 4,C
CB2E	SRA (HL)	CB62	BIT 4,D
CB2F	SRA A	CB63	BIT 4,E
CB38	SRL B	CB64	BIT 4,H
CB39	SRL C	CB65	BIT 4,L
CB3A	SRL D	CB66	BIT 4,(HL)
CB3B	SRL E	CB67	BIT 4,A
CB3C	SRL H	CB68	BIT 5,B
CB3D	SRL L	CB69	BIT 5,C
CB3E	SRL (HL)	CB6A	BIT 5,D
CB3F	SRL A	CB6B	BIT 5,E
CB40	BIT 0,B	CB6C	BIT 5,H
CB41	BIT 0,C	CB6D	BIT 5,L
CB42	BIT 0,D	CB6E	BIT 5,(HL)
CB43	BIT 0,E	CB6F	BIT 5,A
CB44	BIT 0,H	CB70	BIT 6,B
CB45	BIT 0,L	CB71	BIT 6,C
CB46	BIT 0,(HL)	CB72	BIT 6,D
CB47	BIT 0,A	CB73	BIT 6,E
CB48	BIT 1,B	CB74	BIT 6,H
CB49	BIT 1,C	CB75	BIT 6,L
CB4A	BIT 1,D	CB76	BIT 6,(HL)
CB4B	BIT 1,E	CB77	BIT 6,A
CB4C	BIT 1,H	CB78	BIT 7,B
CB4D	BIT 1,L	CB79	BIT 7,C
CB4E	BIT 1,(HL)	CB7A	BIT 7,D
CB4F	BIT 1,A	CB7B	BIT 7,E
CB50	BIT 2,B	CB7C	BIT 7,H
CB51	BIT 2,C	CB7D	BIT 7,L
CB52	BIT 2,D	CB7E	BIT 7,(HL)
CB53	BIT 2,E	CB7F	BIT 7,A
CB54	BIT 2,H	CB80	RES 0,B
CB55	BIT 2,L	CB81	RES 0,C
CB56	BIT 2,(HL)	CB82	RES 0,D
CB57	BIT 2,A	CB83	RES 0,E
CB58	BIT 3,B	CB84	RES 0,H
CB59	BIT 3,C	CB85	RES 0,L
CB5A	BIT 3,D	CB86	RES 0,(HL)
CB5B	BIT 3,E	CB87	RES 0,A
CB5C	BIT 3,H	CB88	RES 1,B
CB5D	BIT 3,L	CB89	RES 1,C
CB5E	BIT 3,(HL)	CB8A	RES 1,D

hex.code	mnemonic	hex.code	mnemonic
CB8B	RES 1,E	CB87	RES 6,A
CB8C	RES 1,H	CB88	RES 7,B
CB8D	RES 1,L	CB89	RES 7,C
CB8E	RES 1,(HL)	CB8A	RES 7,D
CB8F	RES 1,A	CB8B	RES 7,E
CB90	RES 2,B	CB8C	RES 7,H
CB91	RES 2,C	CB8D	RES 7,L
CB92	RES 2,D	CB8E	RES 7,(HL)
CB93	RES 2,E	CB8F	RES 7,A
CB94	RES 2,H	CB90	SET 0,B
CB95	RES 2,L	CB91	SET 0,C
CB96	RES 2,(HL)	CB92	SET 0,D
CB97	RES 2,A	CB93	SET 0,E
CB98	RES 3,B	CB94	SET 0,H
CB99	RES 3,C	CB95	SET 0,L
CB9A	RES 3,D	CB96	SET 0,(HL)
CB9B	RES 3,E	CB97	SET 0,A
CB9C	RES 3,H	CB98	SET 1,B
CB9D	RES 3,L	CB99	SET 1,C
CB9E	RES 3,(HL)	CB9A	SET 1,D
CB9F	RES 3,A	CB9B	SET 1,E
CB9A	RES 4,B	CB9C	SET 1,H
CB9B	RES 4,C	CB9D	SET 1,L
CB9C	RES 4,D	CB9E	SET 1,(HL)
CB9D	RES 4,E	CB9F	SET 1,A
CB9E	RES 4,H	CB9A	SET 2,B
CB9F	RES 4,L	CB9B	SET 2,C
CB9A	RES 4,(HL)	CB9C	SET 2,D
CB9B	RES 4,A	CB9D	SET 2,E
CB9C	RES 5,B	CB9E	SET 2,H
CB9D	RES 5,C	CB9F	SET 2,L
CB9E	RES 5,D	CB9A	SET 2,(HL)
CB9F	RES 5,E	CB9B	SET 2,A
CB9A	RES 5,H	CB9C	SET 3,B
CB9B	RES 5,L	CB9D	SET 3,C
CB9C	RES 5,(HL)	CB9E	SET 3,D
CB9D	RES 5,A	CB9F	SET 3,H
CB9E	RES 6,B	CB9A	SET 3,L
CB9F	RES 6,C	CB9B	SET 3,(HL)
CB9A	RES 6,D	CB9C	SET 3,A
CB9B	RES 6,E	CB9D	SET 4,B
CB9C	RES 6,H	CB9E	SET 4,C
CB9D	RES 6,L	CB9F	SET 4,D
CB9E	RES 6,(HL)		
CB9F	RES 6,A		

hex.code	mnemonic	hex.code	mnemonic
CB83	SET 4,E	D820	IN A,n
CB84	SET 4,H	D8405	CALL C,nn
CB85	SET 4,L	D009	ADD IX,BC
CB86	SET 4,(HL)	D019	ADD IX,DE
CB87	SET 5,A	D029	ADD IX,IX
CB88	SET 5,B	D02A8405	LD IX,(nn),IX
CB89	SET 5,C	D023	INC IX
CB8A	SET 5,D	D029	ADD IX,IX
CB8B	SET 5,E	D02A8405	LD IX,(nn)
CB8C	SET 5,H	D02B	DEC IX
CB8D	SET 5,L	D03405	INC (IX+d)
CB8E	SET 5,(HL)	D03505	DEC (IX+d)
CB8F	SET 6,A	D0360520	LD (IX+d),n
CB90	SET 6,B	D039	ADD IX,SP
CB91	SET 6,C	D04405	LD B,(IX+d)
CB92	SET 6,D	D04805	LD C,(IX+d)
CB93	SET 6,E	D05605	LD D,(IX+d)
CB94	SET 6,H	D05805	LD E,(IX+d)
CB95	SET 6,L	D06605	LD H,(IX+d)
CB96	SET 6,(HL)	D06805	LD L,(IX+d)
CB97	SET 6,A	D07005	LD (IX+d),B
CB98	SET 7,B	D07105	LD (IX+d),C
CB99	SET 7,C	D07205	LD (IX+d),D
CB9A	SET 7,D	D07305	LD (IX+d),E
CB9B	SET 7,E	D07405	LD (IX+d),H
CB9C	SET 7,H	D07505	LD (IX+d),L
CB9D	SET 7,L	D07705	LD (IX+d),A
CB9E	SET 7,(HL)	D07805	LD A,(IX+d)
CB9F	SET 7,A	D08605	ADD A,(IX+d)
CC8405	CALL 7,nn	D08805	ADC A,(IX+d)
CC8405	CALL nn	D09605	SUB (IX+d)
CE20	ADC A,n	D09805	SBC A,(IX+d)
CF	RET B	D0A605	AND (IX+d)
D0	RET NC	D0A805	XOR (IX+d)
D1	POP DE	D0B605	OR (IX+d)
D28405	JP NC,nn	D0B805	CP (IX+d)
D320	OUT n,A	D0CB0506	RLC (IX+d)
D48405	CALL NC,nn	D0CB0506	RLC (IX+d)
D5	PUSH DE	D0CB0516	RL (IX+d)
D620	SUB n	D0CB051E	RR (IX+d)
D7	RET 10	D0CB0526	SLL (IX+d)
D8	RET C	D0CB052E	SRA (IX+d)
D9	EXX	D0CB053E	SRL (IX+d)
DAB405	JP C,nn	D0CB0546	BIT 0,(IX+d)

hex.code	mnemonic	hex.code	mnemonic
D0CB054E	BIT 1,(IX+d)	ED41	OUT (C),B
D0CB0556	BIT 2,(IX+d)	ED42	SBC HL,BC
D0CB055E	BIT 3,(IX+d)	ED438405	LD (nn),BC
D0CB0566	BIT 4,(IX+d)	ED44	NEG
D0CB056E	BIT 5,(IX+d)	ED45	RESB
D0CB0576	BIT 6,(IX+d)	ED46	IM 0
D0CB057E	BIT 7,(IX+d)	ED47	LD I,A
D0CB0586	RES 0,(IX+d)	ED48	IN C,(C)
D0CB058E	RES 1,(IX+d)	ED49	OUT (C),C
D0CB0596	RES 2,(IX+d)	ED4A	ADC HL,BC
D0CB059E	RES 3,(IX+d)	ED4B8405	LD BC,(nn)
D0CB05A6	RES 4,(IX+d)	ED4D	RETI
D0CB05AE	RES 5,(IX+d)	ED50	IN D,(C)
D0CB05B6	RES 6,(IX+d)	ED51	OUT (C),D
D0CB05BE	RES 7,(IX+d)	ED52	SBC HL,DE
D0CB05C6	SET 0,(IX+d)	ED538405	LD (nn),DE
D0CB05CE	SET 1,(IX+d)	ED56	IM 1
D0CB05D6	SET 2,(IX+d)	ED57	LD A,I
D0CB05DE	SET 3,(IX+d)	ED58	IN E,(C)
D0CB05E6	SET 4,(IX+d)	ED59	OUT (C),E
D0CB05EE	SET 5,(IX+d)	ED5A	ADC HL,DE
D0CB05F6	SET 6,(IX+d)	ED5B8405	LD DE,(nn)
D0CB05FE	SET 7,(IX+d)	ED5B	IM 2
DE1	POP IX	ED60	IN H,(C)
DE13	EX (SP),IX	ED61	OUT (C),H
DE15	PUSH IX	ED62	SBC HL,HL
DE19	JP (IX)	ED67	RND
DE19	LD SP,IX	ED68	IN L,(C)
DE20	SBC A,n	ED69	OUT (C),L
DE	RST 18	ED6A	ADC HL,HL
E0	RST 0	ED6F	RLO
E1	POP HL	ED72	SBC HL,SP
E28405	JP PO,nn	ED738405	LD (nn),SP
E3	EX (SP),HL	ED78	IN A,(C)
E48405	CALL PO,nn	ED79	OUT (C),A
E5	PUSH HL	ED7A	ADC HL,SP
E620	AND n	ED7B8405	LD SP,(nn)
E7	RST 20	ED80	LDI
E8	RET PE	ED81	CFI
E9	JP (HL)	ED82	INI
EAB405	JP PE,nn	ED83	OUTI
EB	EX DE,nn	ED88	LDI
EC8405	CALL PE,nn	ED89	CFD
ED40	IN B,(C)	ED8A	IND

hex.code	mnemonic	hex.code	mnemonic
ED80	OTDR	FD7305	LD (IY+d),D
ED81	LDIR	FD7305	LD (IY+d),E
ED82	CPDR	FD7405	LD (IY+d),H
ED83	OTDR	FD7505	LD (IY+d),L
ED84	LDOR	FD7605	LD (IY+d),A
ED85	CTDR	FD7605	LD A,(IY+d)
ED86	INOR	FD8605	ADD A,(IY+d)
ED87	OTDR	FD8605	ADC A,(IY+d)
ED88	XOR n	FD9605	SUB (IY+d)
ED89	RST 28	FD9605	SBC A,(IY+d)
ED90	RET P	FD9605	AND (IY+d)
ED91	POP AF	FD9605	XOR (IY+d)
ED92	DI	FD9605	OR (IY+d)
ED93	CALL P,nn	FD9605	CP (IY+d)
ED94	PUSH AF	FD9605	RIC (IY+d)
ED95	OR n	FD9605	RRC (IY+d)
ED96	RST 30	FD9605	RL (IY+d)
ED97	RET M	FD9605	RR (IY+d)
ED98	LD SP,HL	FD9605	SLL (IY+d)
ED99	JP M,nn	FD9605	SRL (IY+d)
ED9A	RI	FD9605	BIT 0,(IY+d)
ED9B	CALL M,nn	FD9605	BIT 1,(IY+d)
ED9C	ADD IY,BC	FD9605	BIT 2,(IY+d)
ED9D	ADD IY,DE	FD9605	BIT 3,(IY+d)
ED9E	LD IY,nn	FD9605	BIT 4,(IY+d)
ED9F	LD (nn),IY	FD9605	BIT 5,(IY+d)
ED9G	INC IY	FD9605	BIT 6,(IY+d)
ED9H	LD IY,(nn)	FD9605	BIT 7,(IY+d)
ED9I	DEC IY	FD9605	RES 0,(IY+d)
ED9J	INC (IY+d)	FD9605	RES 1,(IY+d)
ED9K	LD (IY+d),n	FD9605	RES 2,(IY+d)
ED9L	ADD IY,SP	FD9605	RES 3,(IY+d)
ED9M	LD B,(IY+d)	FD9605	RES 4,(IY+d)
ED9N	LD C,(IY+d)	FD9605	RES 5,(IY+d)
ED9O	LD D,(IY+d)	FD9605	RES 6,(IY+d)
ED9P	LD E,(IY+d)	FD9605	RES 7,(IY+d)
ED9Q	LD H,(IY+d)	FD9605	SET 0,(IY+d)
ED9R	LD L,(IY+d)	FD9605	SET 1,(IY+d)
ED9S	LD (IY+d),B	FD9605	SET 2,(IY+d)
ED9T	LD (IY+d),C	FD9605	SET 3,(IY+d)
ED9U		FD9605	SET 4,(IY+d)
ED9V		FD9605	SET 5,(IY+d)
ED9W		FD9605	SET 6,(IY+d)

hex.code	mnemonic
FD80	SET 7,(IY+d)
FD81	POP IY
FD82	EX (SP),IY
FD83	PUSH IY
FD84	JP (IY)
FD85	LD SP,IY
FD86	CP n
FD87	RST 38

In de hiervoor gegeven tabel van 280-instructies op volgorde van hun hexadecimale code zijn in de hexadecimale code van die instructies de volgende voorbeeldwaarden opgenomen:

nn - 584H (dit is in de instructie 8405)
d - 5 (dit is in de instructie 05)
n - 20H (dit is in de instructie 20)
e - 2EH (dit is in de instructie 2E)

Dit heeft tot gevolg dat de in deze tabel opgenomen instructies een reële lengte hebben. Bij het uitlezen van een stuk machinetaalprogramma zult u echter naar alle waarschijnlijkheid andere waarden tegenkomen.

Z80-vlagbeïnvloeding

instructies	P C Z - S N H V	opmerkingen
ADD A,s / ADC A,s	A A V A 0 A	8 bits optel-instructies.
SUB s / SBC A,s / CP s / NDC	A A V A 1 A	8 bits aftrek-vergelijk- en negatie-instructies.
AND s	0 A P A 0 1	1 logische bewerkingen.
OR s / XOR s	0 A P A 0 0	8 bits increment.
INC s	C A V A 0 A	8 bits decrement.
DEC s	C A V A 1 A	16 bits optellen.
ADD dd,ss	A C C C 0 X	16 bits optellen + carry.
ADC H,ss	A A V A 0 X	16 bits optellen + carry.
SBC H,ss	A A V A 1 X	16 bits aftrekken + carry.
RLA/RLCA/RRA/RACA	A C C C 0 0	Roteren accu.
RL s/ RLC s/ RR s	A A P A 0 0	Roteren en schuiven van locatie s.
RRC s/ SRA s/ SRL s/SRA s	C A P A 0 0	Roteren tetraede.
RLD / RSD	A A P A C A	Decimal adjust accu.
DAA	C C C C 1 1	Complementeren accu.
CPL	1 C C C 0 0	Set carry-vlag.
SCF	A C C C 0 X	Complementeer carry-vlag.
OCF	C A P A 0 0	Input in register.
IN r,(C)	C A X X 1 X	Blok-I/O. Indien B=0 dan 1, anders 2=0.
INI/IND/OUTI/OUTD	C 1 X X 1 X	Blok-I/O. Indien B=0 dan 1, anders 2=0.
INIR/INOR/OTIR/OTDR	C X A X 0 0	Blok-transfer.
LDI / LDO		

instructies	P C Z - S N H V	opmerkingen
LDIR / LDOR	C X 0 X 0 0	Indien B=0 dan P/V=0, anders P/V=1.
CPI/CPIR/CPD/CPDR	C A A A 1 X	Blok-zoek. Indien A=HLJ dan Z=1. Indien BC=0 dan P/V=0, IFF naar P/V-vlag. Complement van bit b uit locatie s naar Z-vlag.
LD A,I / LD A,R	C A P A 0 0	
BIT b,s	C A X X 0 1	

De betekenis van de in de voorgaande tabel gebruikte afkortingen wordt hieronder verklaard:

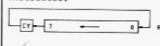
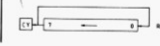
- A - Vlag wordt afhankelijk van het resultaat van de bewerking gezet.
- C - De vlag blijft onveranderd.
- O - Vlag wordt op 0 gezet.
- I - Vlag wordt op 1 gezet.
- X - Status van de vlag is niet belangrijk.
- V - De "overflow"-vlag wordt al naar gelang van het resultaat van de bewerking gezet.
- P - De pariteitsvlag wordt al naar gelang van het resultaat van de bewerking gezet.
- r - Een van de CPU-registers A, B, C, D, E, H of L.
- s - Een 8 bits geheugenlocatie.
- ss - Een 16 bits geheugenlocatie.
- n - Een 8 bits waarde (0 t/m 255).
- nn - Een 16 bits waarde (0 t/m 65535).

Symbolische omschrijving van Z80-instructies

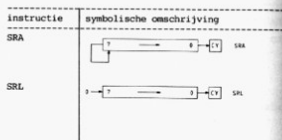
In de hiernavolgende tabel zijn op alfabetische volgorde van mnemonic een aantal aantekeningen opgenomen. Alleen die instructies die meer doen of anders doen dan hun mnemonic doet vermoeden, zijn in de tabel opgenomen.

Instructie	Symbolische omschrijving
BIT b,t	Z <-- Tb (test bit b op locatie t)
CALL cc,nn	Indien cc=waar dan doorgaan, anders: (SP-1) <-- PC (SP-2) <-- PC PC <-- nn (SP-1) <-- PC (SP-2) <-- PC PC <-- nn CY <-- CY
CALL nn	PC <-- nn (SP-1) <-- PC (SP-2) <-- PC PC <-- nn CY <-- CY
CCF	A <-- A (A blijft ongewijzigd. Alleen de vlaggen worden gezet.)
CP a	A <-- A (A blijft ongewijzigd. Alleen de vlaggen worden gezet.)
CPO	HL <-- HL-1 BC <-- BC-1
CPDR	Als CPO, doch wordt herhaald tot A=HL of tot BC=0.
CPI	A <-- HL HL <-- HL-1 BC <-- BC-1
CPIR	Als CPI, doch wordt herhaald tot A=HL of tot BC=0.
CPL	A <-- A
DAA	Converteert de inhoud van A naar "packed BCD". Indien volgende op een opitel-, of afbrekinstructie met een "packed BCD"-operand.

Instructie	Symbolische omschrijving
DI	IFF <-- 0 (IFF = Interrupt Flip Flop.)
DJNZ e	B <-- B-1 Indien B gelijk is aan 0, dan doorgaan. Indien B ongelijk is aan 0, dan PC <-- PC+e.
EI	IFF <-- 1 (IFF = Interrupt Flip Flop.)
EX (SP),HL	H <-- (SP+1) L <-- (SP)
EX (SP),IX	IXh <-- (SP+1) IXl <-- (SP)
IN A,(n)	A <-- (n) n op adreslijnen A0 t/m A7
IN r,(C)	A op adreslijnen A8 t/m A15 r <-- (C) register C op adreslijnen A0 t/m A7 register B op adreslijnen A8 t/m A15 Indien r=110 dan worden alleen vlaggen gezet.
IND	(HL) <-- (C) B <-- B-1
INER	HL <-- HL-1 Als IND, doch wordt herhaald tot B=0.
INI	(HL) <-- (C) B <-- B-1
INIR	HL <-- HL-1 Als INI, doch wordt herhaald tot B=0.
JP nn	PC <-- nn
JP cc,nn	Indien cc = waar, dan PC <-- nn, anders doorgaan met volgende instructie.
JR e	PC <-- PC+e
JR cc,e	Indien cc niet waar is, dan doorgaan met volgende instructie, anders: PC <-- PC+e (voor deze instructie kan cc alleen C, NC, Z of NZ zijn.)
LD (nn),dd	(nn+1) <-- ddh (nn) <-- ddl

instructie	symbolische omschrijving
LD dd,(nn)	ddh ← (nn+1) ddl ← (nn)
LDD	(DE) ← (HL) DE ← DE-1 HL ← HL-1 BC ← BC-1 Als LDD, doch wordt herhaald tot BC=0
LDR	(DE) ← (HL) DE ← DE+1 HL ← HL+1 BC ← BC-1 Als LDR, doch wordt herhaald tot BC=0
LDIR	(DE) ← (HL) DE ← DE+1 HL ← HL+1 BC ← BC-1 Als LDIR, doch wordt herhaald tot BC=0
NEG	A ← 0-A
OUTD	(C) ← (HL) B ← B-1 HL ← HL-1 Als OUTD, doch wordt herhaald tot B=0
OUTI	(C) ← (HL) B ← B-1 HL ← HL+1 Als OUTI, doch wordt herhaald tot B=0
OTIR	(C) ← (HL) B ← B-1 HL ← HL+1 Als OTIR, doch wordt herhaald tot B=0
POP qq	qqh ← (SP+1) qqi ← (SP)
PUSH qq	(SP-2) ← qqh (SP-1) ← qqh PCH ← (SP+1)
RET cc	Indien cc = waar, dan als RET. Anders doorgaan met de volgende instructie.
RL/RLA	
RLC/RLCA	

instructie	symbolische omschrijving
RLD	
RR/RRA	
RRC/RRCA	
RDD	
RST p	(SP-1) ← PCH (SP-2) ← PCL PCH ← 0 PCL ← p CY ← 1
SCF	
SLA	

In de voorgaande tabel komen een aantal symbolen voor, waarvan de betekenis hier volgt:

cc	conditie	P	dd	qq	s
000	NZ - non zero	00	hex	BC	r
001	Z - zero	08	hex	DE	n
010	NC - no carry	10	hex	HL	HL (HL)
011	C - carry	18	hex	IX	AP (IX+3)
100	PO - pariteit oneven	20	hex	IX	IX (IX+3)
101	PE - pariteit even	28	hex	SP	IX
110	P - positief	30	hex		
111	N - negatief	38	hex		

Niet officiële Z80-instructies

De Z80 kent een aantal instructies die niet door de fabrikant worden ondersteund. Het is dan ook niet met enige zekerheid te zeggen of deze instructies op alle Z80 microprocessors dezelfde resultaten geven. Het is zelfs denkbaar dat ze op sommige Z80 microprocessors helemaal niet werken. Daar er echter enkele erg interessante instructies bij zijn, heb ik besloten ze hier toch op te nemen.

hex.code	mnemonic	opmerkingen
CB30	SLL B	bit 0 wordt 1
CB31	SLL C	bit 0 wordt 1
CB32	SLL D	bit 0 wordt 1
CB33	SLL E	bit 0 wordt 1
CB34	SLL H	bit 0 wordt 1
CB35	SLL L	bit 0 wordt 1
CB36	SLL (HL)	bit 0 wordt 1
CB37	SLL A	bit 0 wordt 1
DD24	INC IXh	mab van IX
DD25	DEC IXh	mab van IX
DD26	LD IXh,n	mab van IX
DD2C	INC IXl	lab van IX
DD2D	DEC IXl	lab van IX
DD2E	LD IXl,n	lab van IX
DD44	LD B,IXh	mab van IX
DD45	LD B,IXl	lab van IX
DD4C	LD C,IXh	mab van IX
DD4D	LD C,IXl	lab van IX
DD54	LD D,IXh	mab van IX
DD55	LD D,IXl	lab van IX
DD5C	LD E,IXh	mab van IX
DD5D	LD E,IXl	lab van IX
DD64	LD IXh,B	mab van IX
DD65	LD IXh,C	mab van IX
DD62	LD IXh,D	mab van IX

hex.code	mnemonic	opmerkingen
DD63	LD IXh,E	sub van IX
DD67	LD IXh,A	sub van IX
DD68	LD IXI,B	lab van IX
DD69	LD IXI,C	lab van IX
DD6A	LD IXI,D	lab van IX
DD6B	LD IXI,E	lab van IX
DD6F	LD IXI,A	lab van IX
DD7C	LD A,IXh	sub van IX
DD7D	LD A,IXI	lab van IX
DD84	ADD A,IXh	sub van IX
DD85	ADD A,IXI	lab van IX
DD8C	ADC A,IXh	sub van IX
DD8D	ADC A,IXI	lab van IX
DD94	SUB A,IXh	sub van IX
DD95	SUB A,IXI	lab van IX
DD9C	SBC A,IXh	sub van IX
DD9D	SBC A,IXI	lab van IX
DDA4	AND A,IXh	sub van IX
DDA5	AND A,IXI	lab van IX
DDAC	XOR A,IXh	sub van IX
DDAD	XOR A,IXI	lab van IX
DDB4	OR A,IXh	sub van IX
DDB5	OR A,IXI	lab van IX
DDBC	CP A,IXh	sub van IX
DDBD	CP A,IXI	lab van IX
DDC30536	SLI (IXh),C	bit 0 wordt 1
ED79	IN (HL),C	?
ED71	OUT (C),(HL)	?

Evenals in de officiële lijsten zijn ook hier waarden ingevuld in de hexadecimale code. Voor d is de waarde 05 ingevuld en voor n de waarde 20. Hierdoor krijgen de instructies in deze tabel de werkelijke lengte.
Wees wel voorzichtig met het gebruik van deze instructies. Ze zouden een hang-up kunnen veroorzaken, en daarmee veel inkloerk teniet kunnen doen. Vergeet dus vooral niet uw ingetypte machinetaalroutine eerst naar cassette te schrijven en het daarna pas uit te voeren.

Programma: DECHEX-conversie

Decimale getallen van 0 tot en met 65535 zullen bij conversie een hexadecimaal getal van 4 cijfers opleveren, van 0000 tot en met FFFF.
In dat hexadecimale getal kan ieder cijfer 16 verschillende waarden aannemen. De twee rechter cijfers samen kunnen $16 \times 16 = 256$ verschillende waarden aannemen, terwijl de drie rechter cijfers samen $16 \times 16 \times 16 = 4096$ verschillende waarden kunnen aannemen. Voor het begrijpen van de conversiemethode in het volgende programma is dit belangrijk.
De gevonden waarden worden als volgt in een conversieberekening, waarmee we het decimale getal 35783 willen omzetten naar een hexadecimaal getal, toegepast:

```

35783 : 4096 = 8 rest 3015
3015 : 256 = 11 rest 199
199 : 16 = 12 rest 7

```

Het hexadecimale resultaat is dus:

8 11 12 7 = 8B C7.

In regel 40 tot en met 90 van het programma wordt de conversie volgens bovenstaand voorbeeld uitgevoerd. De verkregen waarden staan echter nog in decimale notatie. Ze zijn echter vrij eenvoudig in de hexadecimale notatie om te zetten, al zorgt de ASCII-code er voor dat er nog een extra controle nodig is op de hoogte van het verkregen resultaat.

Om de juiste ASCII-code te krijgen moet er voor de cijfers 40 bij de verkregen waarde worden opgeteld, terwijl er voor de letters 55 bij moet worden opgeteld. Dit wordt in regels 110 en 120 gedaan.

```

1 REM *****
2 REM * Decimale getallen *
3 REM * van maximaal 65535 *
4 REM * worden omgezet naar *
5 REM * hexadecimale waarden*
6 REM *****
7 REM DECHEXCONV
8 REM copyright 1983
9 REM
10 DIM h(4)
20 INPUT "Geef decimaal getal
"
30 PRINT "dec. "g;" is","hex.
".
40 LET h(1)=INT (g/4096)
50 LET g=g-4096*h(1)
60 LET h(2)=INT (g/256)
70 LET g=g-256*h(2)
80 LET h(3)=INT (g/16)
90 LET h(4)=g-16*h(3)
100 FOR a=1 TO 4
110 IF h(a)=0 THEN LET h(a)=h
(a)+48; GO TO 130
120 IF h(a)=10 THEN LET h(a)=
h(a)+55
130 PRINT CHR$( h(a));
140 NEXT a
150 PRINT
160 INPUT "Doorgaan? (j/n)";a$
170 IF a$="j" THEN GO TO 20
180 STOP

```

VOORBEELD

```

dec. 0 is hex. 0000
dec. 65535 is hex. FFFF
dec. 127 is hex. 007F
dec. 128 is hex. 0080
dec. 384 is hex. 0180
dec. 23456 is hex. 5B40
dec. 12345 is hex. 3039

```

Programma: Hexadecimale geheugen-dump

Met dit programma kunt u het geheugen van de Spectrum hexadecimaal uitlezen. Het programma zal u eerst vragen naar het adres van waar af de dump moet beginnen, vervolgens zal het 16 regels van ieder acht geheugenlocaties afrukken. Iedere regel wordt voorafgegaan door het geheugenadres van de eerste geheugenlocatie uit die regel. Dit adres is decimaal weergegeven. Na 16 regels te hebben afgedrukt vraagt het programma u of het door moet gaan. Indien u met ; antwoort, zullen de 16 volgende regels worden afgedrukt.

Mocht u de adressen liever in hexadecimaal zien afgedrukt, dan raad ik u aan de conversie routine uit het programma "DECHEXCONV" in dit programma op te nemen.

VOORBEELD

```

adres/inhoud
0 F1 AF 11 FF FF C3 CB 11
8 2A 5D 5C 22 5F 5C 18 43
16 C1 F2 15 FF FF FF FF FF
24 2A 5D 5C 7E CD 7D 0D D0
32 CD 74 0D 18 F7 FF FF FF
40 C3 5B 33 FF FF FF FF FF
48 C5 2A 61 5C E5 C3 9E 16
56 F5 E5 2A 78 5C 23 22 78
64 5C 7C E5 20 03 FD 34 40
72 C5 D5 CD BF 02 D1 C1 E1
80 F1 FB C9 E1 6E FD 75 00
88 ED 7B 3D 5C C3 C5 18 FF
96 FF FF FF FF FF FF FF FF
104 2A B0 5C 7C B5 2D 01 E9
112 E1 F1 ED 45 2A 5D 5C 23
120 22 5D 5C 7E C9 FE 21 D0

```

```

1 REM *****
2 REM * hexadecimale geheue- *
3 REM * gendump. U kunt het *
4 REM * startadres ingeven. *
5 REM *****
6 REM HEXDUMP
7 REM copyright 1983
8 REM
9 REM
10 DIM h(2)
20 INPUT "Geef startadres ";s
30 CLS
40 PRINT "adres/inhoud"
50 FOR k=1 TO 16
60 PRINT s;
70 FOR r=0 TO 7
80 LET h(1)=INT (PEEK (s+r))/16
90 LET h(2)=INT (PEEK (s+r))-1
91 PRINT h(1);
100 FOR a=1 TO 2
110 IF h(a)<10 THEN LET h(a)=h
(a)+48; GO TO 130
120 IF h(a)>10 THEN LET h(a)=
h(a)+55
130 PRINT AT k,r*3+5;a;CHR$ h(a)
140 NEXT a
150 NEXT r
160 LET s=s+8
170 NEXT k
180 INPUT "doorgaan? j/n ";a$
190 IF a$="j" THEN GO TO 30
200 STOP

```

Programma: Hexlader

Dit programma geeft u de mogelijkheid om machine-taalprogramma's hexadecimaal in te geven. Het vraagt u vanaf welk adres u het machinetaal-programma geladen wilt hebben en zet vervolgens de RAMTOP op een waarde die juist onder het begin van uw machinetaalprogramma ligt, zodat u niet de kans loopt uw programma vanuit het BASIC te overschrijven.

De letters die u tijdens het ingeven van de hexadecimale getallen gebruikt mogen zowel kleine als hoofdletters zijn. Het programma zorgt er voor dat de juiste waarde naar het geheugen wordt geschreven.

Wilt u de ingave stoppen, geeft u dan in plaats van een normale hexadecimale waarde "***" in. De reactie van het programma zal zijn dat het u vraagt of het ingegeven programma moet worden uitgevoerd.

Een klein foutje in een machinetaalprogramma kan grote gevolgen hebben. De kans op een "hang up" is erg groot. Zet uw machinetaalprogramma altijd eerst op cassette voordat u het gaat uitvoeren. Op de vraag "programma uitvoeren?" dient u dus pas met j te antwoorden als uw routine op cassette staat.

```

1 REM *****
2 REM * hexadecimaal laden *
3 REM * van machinetaal. *
4 REM * Zowel hoofd- als *
5 REM * kleine letters mag. *
6 REM * Stoppen met "***". *
7 REM * RAMTOP := startadres *
8 REM *****

```

```

9 REM hexlader
10 REM copyright 1983
11 REM
12 REM
20 INPUT "Geef startadres ";s
30 LET RANTOP=s-1
40 CLEAR RANTOP
50 DIM h$(2): CLS
60 LET s=PEEK 23730+PEEK 23731
*256+
70 FOR a=s TO 65535
80 PRINT "byte op adres ";a;"
":
90 INPUT h$
100 IF h$="**" THEN GO TO 230
110 LET mab=CODE h$(1)
120 LET lab=CODE h$(2)
130 IF mab>47 AND mab<58 THEN
LET mab=mab-48
140 IF mab>64 AND mab<71 THEN
LET mab=mab-55
150 IF mab>96 AND mab<103 THEN
LET mab=mab-87
160 IF lab>47 AND lab<58 THEN
LET lab=lab-48
170 IF lab>64 AND lab<71 THEN
LET lab=lab-55
180 IF lab>96 AND lab<103 THEN
LET lab=lab-87
190 IF lab>15 OR mab>15 THEN G
O TO 90
200 POKE a,mab*16+lab
210 PRINT h$
220 NEXT a
230 INPUT "programma uitvoeren?
";a$
240 IF a$="j" THEN PRINT "USR
s
250 IF a$=";" THEN STOP
260 PRINT "Machinetaalroutine
uitgevoerd."
270 INPUT "nog eens uitvoeren?"
;a$
280 GO TO 240

```

VORREELD

```

byte op adres 40000 = 00
byte op adres 40001 = 00
byte op adres 40002 = 11
byte op adres 40003 = 22
byte op adres 40004 = 33
byte op adres 40005 = 44
byte op adres 40006 = 55
byte op adres 40007 = 66
byte op adres 40008 = 77
byte op adres 40009 = 88
byte op adres 40010 = 99
byte op adres 40011 = Aa
byte op adres 40012 = bB
byte op adres 40013 = Cc
byte op adres 40014 = dD
byte op adres 40015 = Ee
byte op adres 40016 = fF
byte op adres 40017 =

```

Programma: ROM-test

Mocht u uw Spectrum er van verdenken niet helemaal goed te werken, dan is er voor het testen van de ROM, waarin de BASIC-interpret en het operating-systeem zich bevinden, een zeer eenvoudige test mogelijk.

Het hierna volgende programma telt gewoon de inhoud van alle geheugenadressen van de ROM bij elkaar op en controleert het verkregen resultaat met een waarde die zou moeten worden verkregen als de ROM in orde is.

Er zijn verschillende versies van de Spectrum in omloop. Bovendien is het niet de gewoonte van Sinclair om bekend te maken of er wijzigingen in de gereproduceerde apparatuur zijn aangebracht. Het zou dus mogelijk kunnen zijn dat de in dit programma opgenomen testwaarde niet dezelfde is als die van uw eigen Spectrum.

Mocht dit programma bij de eerste keer dat u het draait geen goed resultaat geven, verandert u dan regel 50 in:

```
50 PRINT totaal
```

Indien het resultaat daarvan niet 1926175 is dan is het mogelijk dat u een ouder of nieuwer type ZX Spectrum heeft dan de machine waarop het totaal uit dit programma was verkregen.

```
1 REM *****
2 REM * ROMTEST-programma *
3 REM * Deze test duurt *
4 REM * ongeveer 1 minuut *
5 REM * per 16K geheugen *
6 REM *****
7 REM ROMTEST
8 REM copyright 1983
9 REM
10 LET totaal=0
20 FOR a=0 TO 16383
30 LET totaal=totaal+PEEK a
40 NEXT a
50 IF totaal=1926175 THEN PRI
NT "standaard Spectrum ROM OK"
60 STOP
```

Programma: UDG-grootte

De ZX Spectrum heeft slechts 21 user defined graphics. Deze karakters staan in RAM, onmiddellijk volgend op RANTOP. Zou men echter meer of minder user defined graphics wensen, dan is dit vrij eenvoudig te realiseren.

De systeemvariabele UDG geeft het adres van het begin van het eerste user defined graphic aan. Door UDG te wijzigen kan men meer of minder RAM reserveren voor user defined graphics.

Om te voorkomen dat tijdens het werken met een vergroot UDG-geheugen de user defined graphics door het BASIC-systeem worden overschreven, doet men er goed aan de RANTOP vlak voor het gebied met de user defined graphics te zetten.

Het volgende programma laat zien hoe het aantal user defined graphics kan worden gewijzigd. Nadat het programma u heeft gevraagd hoeveel graphics u wenst wordt de systeemvariabele UDG overeenkomstig uw wens gewijzigd. Daarna laat het programma u de oude RANTOP en de bij het door u opgegeven aantal graphics gewenste nieuwe RANTOP.

U kunt u beslissen of u de RANTOP wilt aanpassen. Het programma zal uw beslissing uitvoeren en het resultaat aan u laten zien.

```

1 REM *****
2 REM * Wijzigen van de user*
3 REM * defined graphics *
4 REM * area * automatisch *
5 REM * aanpassen van RANTOP*
6 REM *****
7 REM UDG
8 REM copyright 1983
9 REM
10 PRINT "Gewenst aantal UDG's
? ";
20 INPUT n
30 PRINT n
40 LET UDG=65536-n*8
50 POKE 23676,INT (UDG/256)
60 POKE 23675,UDG-INT (UDG/256)
70 LET RANTOP=UDG-1
80 PRINT "Oude RANTOP = ";PEEK
23730+256*PEEK 23731
90 PRINT "RANTOP zou ";RANT
OP;" moeten worden." "Wijzigen?
{}/n)";
100 INPUT a$
110 IF a$=";" THEN GO TO 130
120 CLEAR RANTOP
130 PRINT "Nieuwe RANTOP = ";PE
EK 23730+256*PEEK 23731
140 PRINT "Nieuwe UDG = ";PE
EK 23675+256*PEEK 23676
150 STOP

```

Programma: VARLIST

Dit programma gebruikt zelf programmaregels vanaf regelnummer 9900. Indien u er voor zorgt dat uw eigen programma's geen regelnummers van 9900 of hoger gebruiken, dan kunt u dit programma met behulp van MENDI met uw eigen programma samenvoegen. U kunt dan op elk moment dat u dat wenst een overzicht verkrijgen van de in uw programma gebruikte variabelen.

Het programma VARLIST maakt namelijk een lijst van de gebruikte variabelen vanuit het variabelengeheugen. In deze lijst komen behalve de variabelenamen ook de daarbij behorende types voor. Hierdoor bent u in staat om snel te zien of u een variablenaan voor een bepaald type variabele al had gebruikt of nog niet.

Daarnaast is dit programma een voorbeeld van het in de praktijk gebruiken van de informatie die in het hoofdstuk over het variabelengeheugen werd gegeven.

In programmaregel 9957 wordt het beginadres van het variabelen geheugen uit de systeemvariabele VARS gelezen.

In de subroutine die op regel 9967 begint wordt uitzoekend van wel voor type de variabele is. Afhankelijk van het gevonden type wordt daarna de gehele naam en de totale lengte van de variabele uitzoekend. Is de lengte eenmaal gevonden, dan is ook het begin van de volgende variabele gevonden. Indien op dat beginadres van de volgende variabele echter een decimale waarde (endindicator) staat, dan is het eind van het variabelen geheugen gevonden.

```

9940 REM *****
9941 REM * type 1 = string var *
9942 REM * type 2 = num.var 11 *
9943 REM * type 3 = num.array *
9944 REM * type 4 = num.var >11*
9945 REM * type 5 = str. array *
9946 REM * type 6 = FORMEXT-var*
9947 REM *****
9948 REM
9949 REM copyright 1983
9950 REM programma "varlist"
9951 REM
9952 REM
9957 LET pointer=PEEK 23627+256*
PEEK 23628
9958 LET var=PEEK pointer
9959 GO SUB 9967
9960 IF type=1 THEN GO SUB 9985
9961 IF type=2 THEN GO SUB 9990
9962 IF type=3 THEN GO SUB 9977
9963 IF type=4 THEN GO SUB 9993
9964 IF type=5 THEN GO SUB 9975
9965 IF type=6 THEN GO SUB 9982
9966 GO TO 9958
9967 IF var<=95 THEN LET type=1
9968 IF var>95 AND var<=127 THEN
LET type=2
9969 IF var>127 AND var<=159 THEN
LET type=3
9970 IF var>159 AND var<=191 THEN
LET type=4
9971 IF var>191 AND var<=223 THEN
LET type=5
9972 IF var>223 THEN LET type=6
9973 IF var<=128 THEN PRINT "ei
nde variabelengeheugen"; STOP
9974 RETURN
9975 PRINT "string array",CHR$ (
var-96);";"
9976 GO TO 9978
9977 PRINT "num array",CHR$ (var
-32)
9978 LET pointer=pointer+1
9979 LET len=PEEK pointer+256*PE
EK (pointer+1)

```

```

9980 LET pointer=pointer+len+2
9981 RETURN
9982 PRINT "FOR NEXT var",CHR$ (
var-128)
9983 LET pointer=pointer+19
9984 RETURN
9985 PRINT "string var",CHR$ (va
r+32);"$"
9986 LET pointer=pointer+1
9987 LET len=PEEK pointer+256*PE
EK (pointer+1)
9988 LET pointer=pointer+len+2
9989 RETURN
9990 PRINT "num var ",CHR$ var
9991 LET pointer=pointer+6
9992 RETURN
9993 PRINT "num var ",CHR$ (var-
64);
9994 LET pointer=pointer+1
9995 LET var=PEEK pointer
9996 IF var=128 THEN PRINT CHR$
var;: GO TO 9994
9997 IF var=128 THEN PRINT CHR
$ (var-128)
9998 LET pointer=pointer+6
9999 RETURN

```

VOORBEELD

```

num var      x
num var      z
string var   a$
FOR NEXT var b
string array c$
num array    d
num var      pointer
num var      var
num var      type
num var      len

einde variabelengeheugen

```

Aantekeningen

